

LIFE-IP 4 NATURA (LIFE16 IPE/GR/000002)

Ολοκληρωμένες δράσεις για τη διατήρηση και διαχείριση των
περιοχών του δικτύου Natura 2000, των ειδών, των οικοτόπων και
των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα

Έκθεση των ημερίδων εργασίας σχετικά με την
επιλογή των ειδών και οικοτόπων για την εκπόνηση,
θεσμοθέτηση και υλοποίηση Σχεδίων Δράσης

Παραδοτέο Δράσης Α.1

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
Νοέμβριος 2018

Με τη συγχρηματοδότηση του Προγράμματος LIFE
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη συγχρηματοδότηση του Πράσινου Ταμείου

Έκδοση	Ημερομηνία	Σημειώσεις - τροποποιήσεις
1	Νοέμβριος 2018	Αρχική έκδοση
2	Φεβρουάριος 2020	Ενσωμάτωση σχολίων - παρατηρήσεων EASME
3	Δεκέμβριος 2020	Αναθεωρημένη έκδοση

Προτεινόμενη βιβλιογραφική αναφορά:

Κουτσογιάννη Μ., Δαλάκα Α., Μητσέλου Μ., Νικοκάβουρας Χ., Βερβέρης Χ., Βασιλάκη Ε., Κουτσοβούλου Κ., Μητσόπουλος Ι. (2018). Έκθεση των ημερίδων εργασίας σχετικά με την επιλογή των ειδών και οικοτόπων για την εκπόνηση, θεσμοθέτηση και υλοποίηση Σχεδίων Δράσης. Παραδοτέο Δράσης Α.1. Έργο LIFE-IP 4 NATURA: Ολοκληρωμένες δράσεις για την διατήρηση και διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, των ειδών, των οικοτόπων και των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα (LIFE16 IPE/GR/000002). Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Αθήνα, 10 σελ. & Παράρτημα

Suggested citation:

Koutsogianni M., Dalaka A., Nikokavouras Ch., Ververis Ch., Vasilaki E., Koutsovoulou K., Mitsopoulos I. (2018). Report on species/habitat selection. Deliverable Action A.1. LIFE-IP 4 NATURA: Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece (LIFE16 IPE/GR/000002). Ministry of Environment and Energy, Athens, 10 pp. & Annex

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	iii
Summary	v
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Διαδικασία οργάνωσης και διενέργειας των ημερίδων εργασίας	1
2 1^η Ημερίδα Εργασίας: Ιχθυοπανίδα	3
3 2^η Ημερίδα Εργασίας: Χερσαία Θηλαστικά	4
4 3^η Ημερίδα Εργασίας: Ορνιθοπανίδα	5
5 4^η Ημερίδα Εργασίας: Τύποι Οικοτόπων	6
6 5^η Ημερίδα Εργασίας: Χλωρίδα	7
7 6^η Ημερίδα Εργασίας: Αμφίβια/ Ερπετά	8
8 7^η Ημερίδα Εργασίας: Ασπόνδυλα	9
9 Τελική Επιλογή Ειδών/ Τύπων Οικοτόπων	10
10 Παράρτημα	11
10.1 Υπόδειγμα Πίνακα Αξιολόγησης	11
10.2 Έκθεση Αναφοράς 1 ^{ης} Συνάντησης Εργασίας για την Ιχθυοπανίδα	12
10.3 Έκθεση Αναφοράς 2 ^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τα Χερσαία Θηλαστικά	29
10.4 Έκθεση Αναφοράς 3 ^{ης} Συνάντησης Εργασίας για την Ορνιθοπανίδα	67
10.5 Έκθεση Αναφοράς 4 ^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τους Τύπους Οικοτόπων	112
10.6 Έκθεση Αναφοράς 5 ^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τη Χλωρίδα	142
10.7 Έκθεση Αναφοράς 6 ^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τα Αμφίβια/ Ερπετά	153
10.8 Έκθεση Αναφοράς 7 ^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τα Ασπόνδυλα	172

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2-1. Λίστα ειδών Ιχθυοπανίδας που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας	3
Πίνακας 3-1. Λίστα ειδών Χερσαίων Θηλαστικών που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας	4
Πίνακας 4-1. Λίστα ειδών Ορνιθοπανίδας που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας	5
Πίνακας 5-1. Λίστα τύπων οικοτόπων που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας	6
Πίνακας 5-2. Λίστα τύπων οικοτόπων που αναφέρθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας και ζητήθηκε επιπλέον πληροφορία από ειδικούς επιστήμονες	6
Πίνακας 6-1. Λίστα ειδών Χλωρίδας που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας	7
Πίνακας 7-1. Λίστα ειδών Αμφίβιων/ Ερπετών που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας	8

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Πίνακας 7-2. Λίστα ειδών Αμφιβίων/ Ερπετών που αναφέρθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας και ζητήθηκε επιπλέον πληροφορία από ειδικούς επιστήμονες.....	8
Πίνακας 8-1. Λίστα ειδών Ασπονδύλων που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας	9
Πίνακας 9-1. Λίστα Ειδών και Τύπων Οικοτόπων που επιλέχθηκαν για την εκπόνηση των Σχεδίων Δράσης	10

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Επιστημονικός Υπεύθυνος της Δράσης: Δρ. Ιωάννης Μητσόπουλος
(Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας)

- Ομάδα έργου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας
 - Δρ. Χαράλαμπος Βερβέρης, Βιολόγος
 - Μαρία Μητσέλου, Γεωπόνος
 - Αμαλία- Μαρία Κουτσογιάννη, Γεωγράφος
 - Χαρίλαος Νικοκάβουρας, Περιβαλλοντολόγος
 - Ειρήνη Βασιλάκη, Αρχιτέκτων Μηχανικός
 - Δρ. Αναστασία Δαλάκα, (Στέλεχος ΜΟΔ), Βιολόγος
- Ομάδα έργου του Πράσινου Ταμείου
 - Δρ. Κατερίνα Κουτσοβούλου, Βιολόγος

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο πλαίσιο του Παραδοτέου της Δράσης Α.1 με τίτλο «Έκθεση των ημερίδων εργασίας σχετικά με την επιλογή των ειδών και οικοτόπων για την εκπόνηση, θεσμοθέτηση και υλοποίηση Σχεδίων Δράσης (Report on species/habitat selection)», περιγράφονται αναλυτικά οι επτά (7) ημερίδες εργασίας (workshops) που διοργανώθηκαν από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας σχετικά με την επιλογή των ειδών και τύπων οικοτόπων που θα επιλεγούν από τη λίστα που διαμορφώθηκε και συμπεριλαμβάνεται στην εγκεκριμένη πρόταση του Έργου LIFE-IP 4 NATURA. Συνολικά 107 ειδικοί σε θέματα διατήρησης και προστασίας ειδών και τύπων οικοτόπων από όλη τη χώρα συμμετείχαν στις ημερίδες εργασίες και εξέφρασαν την επιστημονική τους γνώση και άποψη για τα είδη που είναι τα πιο ενδεδειγμένα για να εκπονηθούν, θεσμοθετηθούν και υλοποιηθούν τα Σχέδια Δράσης στο πλαίσιο του Έργου LIFE-IP 4 NATURA. Μέσα από μια εκτεταμένη διαλογική συζήτηση με επιστημονικά αλλά και πρακτικά κριτήρια οι ειδικοί κατέληξαν σε μια κοινή εισήγηση προς το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας με τα δύο (2) επικρατέστερα είδη/τύποι οικοτόπων για κάθε ομάδα και σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια επιλογής. Κατόπιν, η Δ/ση Διαχείρισης και Φυσικού Περιβάλλοντος του ΥΠΕΝ συνεδρίασε και έλαβε την τελική απόφαση για τα είδη/τύπους οικοτόπων που θα εκπονηθούν, θεσμοθετηθούν και υλοποιηθούν Σχέδια Δράσης.

Συνολικά στο πλαίσιο του Έργου LIFE-IP 4 NATURA, θα εκπονηθούν, θεσμοθετηθούν και υλοποιηθούν 12 Σχέδια Δράσης που αφορούν συνολικά έναν (1) τύπο οικοτόπου, τρία (3) είδη ορνιθοπανίδας, έξι (6) είδη ιχθυοπανίδας, δύο (2) είδη κητωδών, δύο (2) είδη χερσαίων θηλαστικών, ένα (1) είδος θαλάσσιου θηλαστικού, ένα (1) είδος ασπονδύλων, δύο (2) είδη αμφιβίων και ένα (1) είδος χλωρίδας.

SUMMARY

The Deliverable of Action A.1 entitled: “Report on species/habitat selection” describes the seven (7) workshops organized by the Ministry of Environment and Energy on the selection of species and habitat types to be selected from the preselected list included in the approved proposal of the LIFE-IP 4 NATURA project. A total of 107 conservation experts and specialists from all over the country participated in the workshops and expressed their scientific knowledge and opinion on the most suitable species for drafting, legally approved, and implementing Action Plans during the LIFE-IP 4 NATURA project. Through a wide-ranging interactive discussion with scientific and practical criteria, the experts reached and delivered a joint decision to the Ministry of the Environment and Energy with the two (2) predominant species/habitat types for each group of species/habitat types according to specific selection criteria. Afterward, the Directorate of Biodiversity and Natural Environment Management of the Ministry of Environment and Energy took the final decision on the Action Plans of species/habitat types that will be drafted, legally approved and implemented in the frame of the LIFE-IP 4 NATURA project.

Twelve (12) Action Plans have been selected referring to one (1) habitat type, three (3) bird species, six (6) fish species, two (2) cetacean species, two (2) terrestrial mammals, one (1) marine mammal species, one (1) invertebrate species, two (2) amphibian species and one (1) flora species.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Διαδικασία οργάνωσης και διενέργειας των ημερίδων εργασίας

Η Οργάνωση και η διενέργεια των ημερίδων εργασίας έγινε από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας σε συνεργασία με το Πράσινο Ταμείο:

Α. Πριν τη διεξαγωγή των ημερίδων εργασίας:

- Ο αριθμός των ημερίδων αποφασίστηκε να είναι επτά (7), όσες και οι διαφορετικές ομάδες: 1) Ιχθυοπανίδα, 2) Θηλαστικά, 3) Ορνιθοπανίδα, 4) Τύποι Οικοτόπων, 5) Χλωρίδα, 6) Αμφίβια/Ερπετά και 7) Ασπόνδυλα.
- Το Υπουργείο Περιβάλλοντος εξασφάλισε την αίθουσα και τις υπηρεσίες catering κατά τη διάρκεια των ημερίδων.
- Επιλέχθηκαν οι προσκεκλημένοι ειδικοί με βάση τις ομάδες εργασίας των ειδών/τύπων οικοτόπων που είχαν διαμορφωθεί κατά το έργο της «Εποπτείας και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων της Ελλάδας» που είχε υλοποιήσει το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας κατά την περίοδο 2012-2015.
- Προετοιμάστηκαν οι προσκλήσεις και το πρόγραμμα της κάθε ημερίδας και εστάλησαν στους προσκεκλημένους ειδικούς 40 ημέρες πριν τη διεξαγωγή των ημερίδων.
- Στις προσκλήσεις επισυνάφθηκαν οι λίστες προεπιλογής των ειδών/οικοτόπων όπως είχαν υποβληθεί στην εγκεκριμένη πρόταση του Έργου LIFE-IP 4 NATURA καθώς και ένας «Πίνακας Αξιολόγησης» για κάθε είδος/τύπο οικοτόπου ο οποίος θα βοηθούσε τον κάθε ειδικό να προετοιμαστεί για τα είδη/τύπους οικοτόπων που θα γίνονταν συζήτηση στις ημερίδες όπως και επίσης για την τελική εισήγηση και πρότασή τους. Ο πίνακας αξιολόγησης περιέγραφε τα κριτήρια που ήταν επιθυμητό να ληφθούν υπόψη:
 - 1) Κατάσταση Διατήρησης
 - 2) Γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα
 - 3) Κίνδυνος απειλών
 - 4) Ένταση πιέσεων
 - 5) Υφιστάμενη γνώση της βιολογίας του είδους
 - 6) Υφιστάμενη γνώση της εξάπλωσης του είδους/ενδιαμιτήματος στη χώρα
 - 7) Δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης σε βραχυπρόθεσμο/μεσοπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα.
 Το υπόδειγμα συμπλήρωσης του Πίνακα Αξιολόγησης παρατίθεται στο Παράρτημα 10.1.
- Μετά από επικοινωνία με τους συντονιστές των διάφορων ομάδων ειδικών του έργου της «Εποπτείας και αξιολόγησης της κατάστασης διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων της Ελλάδας» επιλέχθηκαν οι ειδικοί οι οποίοι θα έκαναν αναλυτικές παρουσιάσεις/εισηγήσεις για το κάθε είδος της κάθε ομάδας από τη λίστα προεπιλογής.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

- Το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας ανέθεσε μια υπηρεσία σε ταξιδιωτικό γραφείο με σκοπό τη μετακίνηση και διαμονή των ειδικών που θα συμμετείχαν στις ημερίδες και ο τόπος κατοικίας και εργασίας ήταν εκτός του νομού Αττικής.

B. Κατά τη διεξαγωγή των ημερίδων εργασίας:

Η κάθε ημερίδα είχε την παρακάτω διάρθρωση:

- Καλωσόρισμα από την Ομάδα Έργου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και του Πράσινου Ταμείου.
- Συνοπτική παρουσίαση του Έργου LIFE-IP 4 NATURA.
- Αναλυτική παρουσίαση της Δράσης Α1.
- Παρουσίαση των ειδών/οικοτόπων που αφορούσε η κάθε ημερίδα.
- Ανοιχτή διαλογική και συμμετοχική συζήτηση για κάθε είδος της λίστας προεπιλογής.
- Εισήγηση/πρόταση από κάθε ειδικό με τα δύο πιο κατάλληλα είδη/οικοτόπους για την εκπόνηση, θεσμοθέτηση και υλοποίηση Σχεδίων Δράσης στο πλαίσιο του Έργου LIFE-IP 4 NATURA.
- Καταμέτρηση των επιλογών και ανακοίνωση των δύο επικρατέστερων ειδών/οικοτόπων.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

2 1^η Ημερίδα Εργασίας: Ιχθυοπανίδα

Ημερομηνία: 10 Μαΐου 2018

Τοποθεσία: Αμαλιάδος 17, Αθήνα

Εισηγητής ειδών/τύπων οικοτόπων: Αργύρης Σαπουνίδης, Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας

Η λίστα ειδών ιχθυοπανίδας που συζητήθηκαν παρουσιάζεται στον Πίνακα 2-1.

Πίνακας 2-1. Λίστα ειδών ιχθυοπανίδας που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

A/A	Είδη
1	<i>Salmo lourosensis</i>
2	<i>Salmo macedonicus</i>
3	<i>Salmo farioides</i>
4	<i>Salmo pelagonicus</i>
5	<i>Salmo peristericus</i>
6	<i>Cobitis puncticulata</i>
7	<i>Cobitis punctilineata</i>
8	<i>Cobitis stephanidisi</i>
9	<i>Eudontomyzon hellenicus</i>
10	<i>Pungitius hellenicus</i>
11	<i>Aphanius almiriensis</i>
12	<i>Pelagus epiroticus</i>
13	<i>Valencia letournexii*</i>

Εισήγηση των δύο επικρατέστερων ειδών:

- 1) Σχέδιο Δράσης για τις πέστροφες (*Salmo* Multi-Species Action Plan)
- 2) Σχέδιο Δράσης για το *Pungitius hellenicus*

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

3 2^η Ημερίδα Εργασίας: Χερσαία Θηλαστικά

Ημερομηνία: 14 Μαΐου 2018

Τοποθεσία: Αμαλιάδος 17, Αθήνα

Εισηγητής ειδών/ τύπων οικοτόπων: Γιώργος Παπαμιχαήλ, ΑΤΕΠΕ

Η λίστα ειδών Χερσαίων Θηλαστικών που συζητήθηκαν παρουσιάζεται στον Πίνακα 3-1.

Πίνακας 3-1. Λίστα ειδών Χερσαίων Θηλαστικών που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

A/A	Είδη
1	<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>
2	<i>Lutra lutra</i>
3	<i>Spermophilus citellus</i>
4	<i>Capra aegagrus</i>
5	<i>Dryomys nitedula</i>
6	<i>Muscardinus avellanarius</i>

Εισήγηση των δύο επικρατέστερων ειδών:

- 1) Σχέδιο Δράσης για το *Spermophilus citellus*
- 2) Σχέδιο Δράσης για το *Rupicapra rupicapra balcanica*

4 3^η Ημερίδα Εργασίας: Ορνιθοπανίδα

Ημερομηνία: 15 Μαΐου 2018

Τοποθεσία: Αμαλιάδος 17, Αθήνα

Εισηγητής ειδών/ τύπων οικοτόπων: Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Η λίστα ειδών Ορνιθοπανίδας που συζητήθηκαν παρουσιάζεται στον Πίνακα 4-1.

Πίνακας 4-1. Λίστα ειδών Ορνιθοπανίδας που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

A/A	Είδη
1	<i>Neophron percnopterus</i>
2	<i>Gyps fulvus</i>
3	<i>Aegypius monachus</i>
4	<i>Gypaetus barbatus</i>
5	<i>Puffinus yelkouan</i>
6	<i>Calonectris diomedea</i>
7	<i>Larus audouinii</i>
8	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>
9	<i>Pelecanus crispus</i>
10	<i>Falco eleonora</i>
11	<i>Aquila fasciata</i>

Εισήγηση των δύο επικρατέστερων ειδών:

1) Σχέδιο Δράσης για τα πτωματοφάγα (*Gyps fulvus*, *Aegypius monachus*, *Gypaetus barbatus*)

2) Σχέδιο Δράσης για τα θαλασσοπούλια (*Puffinus yelkouan*, *Calonectris diomedea*, *Larus audouinii*, *Phalacrocorax aristotelis*)

5 4^η Ημερίδα Εργασίας: Τύποι Οικοτόπων

Ημερομηνία: 21 Μαΐου 2018

Τοποθεσία: Αμαλιάδος 17, Αθήνα

Εισηγητής ειδών/ τύπων οικοτόπων: Πανεπιστήμιο Πατρών

Η λίστα τύπων οικοτόπων που συζητήθηκαν παρουσιάζεται στον Πίνακα 5-1.

Πίνακας 5-1. Λίστα τύπων οικοτόπων που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

A/A	Τύποι Οικοτόπων
1	91Ε0*: Αλλουβιακά δάση με <i>Alnus glutinosa</i> και <i>Fraxinus excelsior</i> (Alno-Padion, Alnionicanae, Salicion albae)
2	2250*: Θίνες των παραλιών με <i>Juniperus</i> spp.
3	2270*: Θίνες με δάση από <i>Pinus pinea</i> ή/και <i>Pinus pinaster</i>
4	91F0: Μικτά δάση με <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> , <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> ή <i>Fraxinus angustifolia</i> κατά μήκος μεγάλων ποταμών (Ulmion minoris)
5	1510*: Μεσογειακές αλατούχες στέπες (Limonietales)

Στη διάρκεια της Ημερίδας προέκυψαν και άλλοι τύποι οικοτόπων, που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες ως σημαντικοί και για τον λόγο αυτό έπρεπε να εξεταστούν. Για αυτούς τους τύπους οικοτόπων ζητήθηκε από ειδικούς επιστήμονες να στείλουν λεπτομέρειες σχετικά με την κατανομή και οικολογική τους κατάσταση, τις πιέσεις που υφίστανται και προτεινόμενα μέτρα προστασίας, τα οποία παρατίθενται στο αντίστοιχο Παράρτημα.

Πίνακας 5-2. Λίστα τύπων οικοτόπων που αναφέρθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας και ζητήθηκε επιπλέον πληροφορία από ειδικούς επιστήμονες

A/A	Τύποι Οικοτόπων
1	95Α0: Ορο-Μεσογειακά δάση πεύκης μεγάλων υψομέτρων (<i>Pinus heldreichii</i> ή <i>Pinus peuce</i>)
2	9180* Δάση σε πλαγιές, λιθώνες ή χαράδρες της <i>Tilio-Acerion</i>
3	9560*: Ενδημικά δάση με <i>Juniperus</i> spp.

Εισήγηση των δύο επικρατέστερων τύπων οικοτόπων:

- 1) Σχέδιο Δράσης για τον τύπο οικοτόπου 2250*: Θίνες των παραλιών με *Juniperus* spp.
- 2) Σχέδιο Δράσης για τον τύπο οικοτόπου 2270*: Θίνες με δάση από *Pinus pinea* ή/και *Pinus pinaster*

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

6 5^η Ημερίδα Εργασίας: Χλωρίδα

Ημερομηνία: 22 Μαΐου 2018

Τοποθεσία: Αμαλιάδος 17, Αθήνα

Εισηγητής ειδών/ τύπων οικοτόπων: Κυριάκος Γεωργίου, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η λίστα ειδών Χλωρίδας που συζητήθηκαν παρουσιάζεται στον Πίνακα 6-1.

Πίνακας 6-1. Λίστα ειδών Χλωρίδας που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

A/A	Είδη
1	<i>Centaurea alba subsp. princeps</i> *
2	<i>Phytosia crocifolia</i> (=Crepis crocifolia)*
3	<i>Dactylorhiza kalopissii subsp. kalopissii</i>
4	<i>Silene holzmannii</i> *
5	<i>Androcymbium rechingeri</i> *

Εισήγηση των δύο επικρατέστερων ειδών:

- 1) Σχέδιο Δράσης για το είδος *Androcymbium rechingeri**
- 2) Σχέδιο Δράσης για το είδος *Silene holzmannii**

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

7 6^η Ημερίδα Εργασίας: Αμφίβια/ Ερπετά

Ημερομηνία: 29 Μαΐου 2018

Τοποθεσία: Αμαλιάδος 17, Αθήνα

Εισηγητής ειδών/ τύπων οικοτόπων: WWF Ελλάς

Η λίστα ειδών Αμφιβίων/ Ερπετών που συζητήθηκαν παρουσιάζεται στον Πίνακα 7-1.

Πίνακας 7-1. Λίστα ειδών Αμφιβίων/ Ερπετών που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

A/A	Είδη
1	<i>Pelophylax cerigensis</i>
2	<i>Macronipera schweizeri*</i>
3	<i>Vipera ursinii</i>
4	<i>Emys orbicularis</i>
5	<i>Pelophylax cretensis</i>

Στη διάρκεια της Ημερίδας προέκυψαν και άλλα είδη ερπετών και αμφιβίων, που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες ως σημαντικά και έπρεπε να εξεταστούν. Για τα είδη αυτά ζητήθηκε από ειδικούς επιστήμονες να στείλουν λεπτομέρειες σχετικά με την κατανομή και οικολογική τους κατάσταση, τις πιέσεις που υφίστανται και προτεινόμενα μέτρα προστασίας, τα οποία παρατίθενται στο αντίστοιχο Παράρτημα.

Πίνακας 7-2. Λίστα ειδών Αμφιβίων/ Ερπετών που αναφέρθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας και ζητήθηκε επιπλέον πληροφορία από ειδικούς επιστήμονες

A/A	Είδη
1	<i>Chamaeleo chamaeleon</i> (Linnaeus, 1758)
2	<i>Triturus macedonicus</i>

Εισήγηση των δύο επικρατέστερων ειδών:

- 1) Σχέδιο Δράσης για το είδος *Pelophylax cerigensis*
- 2) Σχέδιο Δράσης για το είδος *Emys orbicularis*

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

8 7^η Ημερίδα Εργασίας: Ασπόνδυλα

Ημερομηνία: 31 Μαΐου 2018

Τοποθεσία: Αμαλιάδος 17, Αθήνα

Εισηγητής ειδών/ τύπων οικοτόπων: Βασιλική Κατή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Η λίστα ειδών Ασπονδύλων που συζητήθηκαν παρουσιάζεται στον Πίνακα 8-1.

Πίνακας 8-1. Λίστα ειδών Ασπονδύλων που συζητήθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

A/A	Είδη
1	<i>Parnassius apollo</i>
2	<i>Vertigo angustior</i>
3	<i>Cerambyx cerdo</i>

Εισήγηση των δύο επικρατέστερων ειδών:

- 1) Σχέδιο Δράσης για το είδος *Parnassius apollo*
- 2) Σχέδιο Δράσης για το είδος *Vertigo angustior*

9 Τελική Επιλογή Ειδών/ Τύπων Οικοτόπων

Οι εισηγήσεις των ειδικών που προέκυψαν από τις επτά ημερίδες εργασίας συζητήθηκαν σε ολομέλεια της Δ/σης Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας στις 15 Ιουνίου 2018.

Κατά την ολομέλεια αποφασίστηκαν τα τελικά Σχέδια Δράσης που θα εκπονηθούν, θεσμοθετηθούν και θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Έργου LIFE-IP 4 NATURA όπως παρατίθενται στον Πίνακα 9-1.

Πίνακας 9-1. Λίστα Ειδών και Τύπων Οικοτόπων που επιλέχθηκαν για την εκπόνηση των Σχεδίων Δράσης

ΟΜΑΔΑ ΕΙΔΩΝ	ΕΙΔΗ
ΙΧΘΥΟΠΑΝΙΔΑ	<i>Ladigesocypris ghigii</i> ¹ <i>Trouts Multispecies Action Plan (Salmo lourosensis, Salmo macedonicus, Salmo farioides, Salmo pelagonicus, Salmo peristericus)</i>
Χ. ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ	<i>Ursus arctos</i> * ¹ <i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>
ΟΡΝΙΘΟΠΑΝΙΔΑ	<i>Vultures Multispecies Action Plan (Gyps fulvus, Gypaetus barbatus, Aegypius monachus)</i>
ΟΙΚΟΤΟΠΟΙ	2250* Coastal dunes with <i>Juniperus</i> spp.
ΧΛΩΡΙΔΑ	<i>Silene holzmannii</i> *
ΑΜΦΙΒΙΑ/ ΕΡΠΕΤΑ	<i>Careta careta</i> * ^{1, 2} <i>Pelophylax cerigensis</i>
ΑΣΠΟΝΔΥΛΑ	<i>Parnassius apollo</i>
ΚΗΤΩΔΗ	<i>Phocoena phocoena</i> ¹ <i>Tursiops truncatus</i> ¹
Θ. ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ	<i>Monachus monachus</i> * ¹

¹ Η εκπόνηση και θεσμοθέτηση των ΣΔ θα γίνει μέσω του LIFE-IP 4 NATURA, ενώ η υλοποίησή τους από κινητοποίηση Συμπληρωματικών Χρηματοδοτήσεων

² Η εκπόνηση του ΣΔ θα γίνει μέσω του έργου LIFE EUROTURTLES

10 Παράρτημα

10.1 Υπόδειγμα Πίνακα Αξιολόγησης

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: Α. ΛΕΓΑΤΣ

	Αναφορά στο PAF	Κατάσταση Διατήρησης	Γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα	Κίνδυνος Απειλών	Ένταση Πίεσεων	Υφιστάμενη γνώση της βιολογίας του είδους	Υφιστάμενη γνώση της εξάπλωσης του είδους/ενδιατήματα στη χώρα	Δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης σε χρονικό πλαίσιο μίας πενταετίας	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΙΔΟΣ			Ευρεία: 1 Μεγάλη: 2 Μέτρια: 3 Μικρή: 4 Περιορισμένη: 5	Περιορισμένος: 1 Χαμηλή: 2 Μέτρια: 3 Υψηλή: 4 Εξαιρετικά υψηλή: 5	Περιορισμένη: 1 Χαμηλή: 2 Μέτρια: 3 Υψηλή: 4 Εξαιρετικά υψηλή: 5	Περιορισμένη: 1 Μικρή: 2 Μέτρια: 3 Υψηλή: 4 Εξαιρετικά Υψηλή: 5	Περιορισμένη: 1 Μικρή: 2 Μέτρια: 3 Υψηλή: 4 Εξαιρετικά Υψηλή: 5	Μηδενική: 1 Μικρή: 2 Μέτρια: 3 Υψηλή: 5 Εξαιρετικά Υψηλή: 5	
<i>Parnassius apollo*</i>	OXI	U1, decreasing	2	5	5	5	5	5	27
<i>Verlago angustior*</i>	OXI	U1, decreasing	5	4	2	4	5	5	25
<i>Cerambyx cerdo</i>	OXI	U1, decreasing	4	5	3	5	4	5	26

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.2 Έκθεση Αναφοράς 1^{ης} Συνάντησης Εργασίας για την Ιχθυοπανίδα

10.2.1 Πρόσκληση Ημερίδας εργασίας για την Ιχθυοπανίδα

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
Ταχ. Δ/ση: Πατησίων 147, 11251, Αθήνα
Τηλ.: 2108642209
Πληροφορίες: Ι. Μητσόπουλος
Email: i.mitsopoulos@prv.ypeka.gr

Αθήνα, 23-04-2018
Αρ. Πρωτ. οικ. 23018/1019

Προς: Εμπειρογνώμονες Ιχθυοπανίδας

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Δ/ση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Συντονιστής του Έργου LIFE-IP 4 NATURA “Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece” σας προσκαλεί σε συνάντηση εργασίας την **Πέμπτη 10/5/2018, Αμαλιάδος 17, 4^{ος} όροφος**, (Στάση Μετρό Αμπελόκηποι <https://goo.gl/maps/CBmvvfSGTQ62>), **Αθήνα**. Η συνάντηση θα διαρκέσει από τις **10:00** έως τις **15:00**.

Σκοπός της συνάντησης εργασίας είναι η επιλογή ενός είδους κοινοτικού ενδιαφέροντος από την ομάδα της ιχθυοπανίδας για την εκπόνηση και θεσμοθέτηση **Σχεδίου Δράσης** (κείμενα που περιγράφονται τα μέτρα και οι πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την προστασία και διατήρηση των ειδών και οικοτόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος) στο πλαίσιο της Δράσης Α1 του Έργου “Development and legal adoption of Action Plans (APs) for species and habitats of Community Interest” από τη συνημμένη λίστα προεπιλογής ειδών.

Στη συνάντηση εργασίας θα παρουσιαστούν εισηγήσεις σχετικά:

- με το Έργο LIFE-IP 4 NATURA,
- με τη Δράση Α1,
- με τα είδη της λίστας προεπιλογής και τα κριτήρια επιλογής (γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα, κατάσταση διατήρησης, απειλές και πιέσεις, αναφορά των ειδών στο Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιοτήτων της χώρας, υφιστάμενη επιστημονική γνώση για τα είδη, δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης των ειδών σε χρονικό πλαίσιο μίας πενταετίας μέσω ποσοτικών δεικτών και το εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης),
- με το περιεχόμενο των Σχεδίων Δράσης.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Στη συνέχεια, θα πραγματοποιηθεί συζήτηση επί του περιεχομένου των Σχεδίων Δράσης και των δράσεων προστασίας των προεπιλεγμένων ειδών με τελικό σκοπό την ιεράρχηση και επιλογή του είδους για το οποίο θα εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί το Σχέδιο Δράσης και το οποίο θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια του Έργου και συγκεκριμένα στη Δράση C1 “*Field implementation of the Action Plans (APs) for species and habitats*”.

Για την επιτυχή υλοποίηση των ανωτέρω θεωρείται αναγκαία η συμβολή σας ως ειδικοί και εμπειρογνώμονες σε θέματα διατήρησης και προστασίας των ειδών των Παραρτημάτων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο LIFE-IP 4 NATURA μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj\[524\]=5283&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj[524]=5283&language=el-GR)

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης

Συνημμένα:

Λίστα Προεπιλεγμένων Ειδών – Ιχθυοπανίδα

Γ. Λαζόπουλος

Κοινοποίηση

- Γραφείο Αν. Υπουργού ΠΕΝ
- Γραφείο Γενικής Γραμματέως Περιβάλλοντος
- Γραφείο Γενικής Διευθύντριας Περιβαλλοντικής Πολιτικής

10.2.2 Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας για την Ιχθυοπανίδα

Η ημερίδα εργασίας ξεκίνησε με τα εξής:

- Γνωριμία Ομάδας Εργασίας
- Παρουσίαση LIFE IP 4 NATURA και υπόλοιπων συμπληρωματικών δράσεων
- Δράση Α1 _Παρουσίαση
- Βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το περιεχόμενο / πλαίσιο ενός Σχεδίου Δράσης

Κατόπιν δόθηκε στην ομάδα εργασίας προς αξιολόγηση μια λίστα με είδη ιχθυοπανίδας, τα οποία είχαν προεπιλεγεί με βάση το έργο της εποπτείας. Από τη λίστα, θα επιλεγεί ένα είδος για το οποίο θα εκπονηθεί σχέδιο δράσης.

Πριν από την αξιολόγηση των ειδών της λίστας, ακούστηκαν οι παρακάτω προβληματισμοί:

- Κατά πόσο τα δεδομένα είναι επικαιροποιημένα,
- Αν υπάρχει δυνατότητα να προστεθούν είδη στη λίστα,
- Αν έχουμε αρκετή πληροφορία για την οικολογία των ειδών,
- Ότι είναι απαραίτητο να έχει ερευνηθεί το είδος πριν δοθεί χρηματοδότηση, ώστε να υπάρχουν απτά αποτελέσματα,
- Ότι απουσιάζουν 3 είδη από τη λίστα (1. ένα της Εύβοιας/Barbus sp., 2. A. sturio / απαιτείται όμως συνεργασία με τους Τούρκους, 3. Ένα είδος με ενδιαίτημα τον Κηφισό τον Ασωπό, το οποίο προτιμά ψυχρά νερά).

Επιπλέον, όλοι συμφώνησαν ότι από το workshop θα προκύψει πληροφορία σημαντική για τη χρηματοδότηση δράσεων από άλλες πηγές χρηματοδότησης που σχετίζονται με προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας όπως π.χ. ΠΕΠ, ΕΣΠΑ ή Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης. Σκοπός είναι να δοθούν κατευθύνσεις στους αντίστοιχους φορείς.

Στη συνέχεια η ομάδα εργασίας συμφώνησε να επικεντρωθεί στα είδη της λίστας για να αξιολογηθούν και να καταγραφούν πιθανές δράσεις. Ειπώθηκε ότι κάθε πράξη/ δράση είναι αναγκαίο να κοστολογείται, καθώς επίσης και να προσδιορίζεται η πηγή χρηματοδότησης. Στην πορεία ακολούθησε η παρουσίαση των ειδών και η καταγραφή δεδομένων, οικολογικών αναγκών και πιθανών δράσεων, ως ακολούθως:

1. *Aphanius almirensis* (Ζαχαρίας Αλμυρής)

- Αναγκαιότητα να ανοίξουν οι υγρότοποι,
- Να μην γίνονται παρεμβάσεις,
- Οι εκτάσεις των υγροτόπων ανήκουν στην Κτηματική Υπηρεσία,
- Αναγκαιότητα ότι οποιαδήποτε δράση θα πρέπει να γίνει εντός προστατευόμενης περιοχής ή να διασφαλίζεται ότι η περιοχή προστατεύεται,
- Γενικά ειπώθηκε ότι υπάρχει και η δυνατότητα διατήρησης των αποθεμάτων σε ενυδρεία.

2. *Cobitis puncticulata* (Στικτοβελονίτσα)

- Είναι τρωτό και έχει παρουσία στη θάλασσα του Μαρμαρά,
- Στην περιοχή που έχει παρουσία υπάρχει φράγμα για ύδρευση (ρέμα Λύρας). Από τη διαφυγή των νερών του φράγματος μετακινούνται υβριδικά είδη στο ρέμα που έχει παρουσία το είδος, με αποτέλεσμα να 'χαλάνε' οι πληθυσμοί,
- Πρέπει να απαντηθεί το ερώτημα αν υπάρχει οικολογική παροχή. Δεν μπορεί να είναι το είδος το οποίο θα γίνουν δράσεις μέσω του προγράμματος, επειδή τα έργα οικολογικής αποκατάστασης απαιτούν χρηματοδότηση για δαπάνες μη επιλέξιμες / απαιτεί υψηλό κόστος υποδομών.

Πιθανές δράσεις:

- Έργα οικολογικής αποκατάστασης,
- Να μην γίνει ξήρανση ρεμάτων,
- Έργα για ελεύθερη επικοινωνία του είδους,
- Γέφυρα Ιρλανδικού τύπου,
- Διατήρηση σε ενυδρείο,
- Να διατηρηθούν τα υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά.

3. *Cobitis puncilineata* (Γραμμοβελονίτσα)

- Έχει παρουσία στους Φιλίππους, Κεφαλάρι και Καβάλα,
- Ένα από τα προβλήματα είναι τα αρδευτικά κανάλια,
- Θα πρέπει να γίνει μείωση της ρύπανσης από φυτοφάρμακα ,
- Αποφυγή εγκιβωτισμού ρεμάτων / ποταμών,
- Γενικά δεν υπάρχει καλή γνώση για το είδος. Σε αυτή τη φάση απαιτείται έρευνα. Δεν είναι κατάλληλο για να υλοποιηθεί Σχέδιο Δράσης για το συγκεκριμένο είδος.

Πιθανές δράσεις:

- Το είδος θα μπορούσε να βοηθηθεί από κανονιστικές δράσεις που αφορούν α) σε μείωση της ρύπανσης από φυτοφάρμακα και β) αποκατάσταση ενδιαιτημάτων.

4. *Cobitis stephanidisi* (Φεροβελονίτσα)

- Έχει παρουσία στη Κάρλα,
- Θέλει έρευνα το είδος, υπάρχει μεγάλη αβεβαιότητα. Παρουσιάζει ποικίλα χαρακτηριστικά, ανάλογα με τον βιότοπο που βρίσκεται.

Πιθανές δράσεις:

- Έρευνα για το είδος,
- Να καθοριστούν προτεραιότητες.

5. *Eudontomyzon hellenicus* (Γκαβόχελο)

- Έχει παρουσία σε Λούρο, Αγγίτη, Αλμωπαίο,

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

- Έχουμε έλλειψη βιολογικής πληροφορίας,
- Έχει ειδικές οικολογικές απαιτήσεις όπως π.χ. θέλει άμμο για τα αυγά, μεγάλη ροή νερού. Είναι δύσκολο να πιαστούν,
- Είναι σπάνιο,
- Θέλει προσοχή στην αφαίρεση ατόμων,
- Θέλει έρευνα.

Πιθανές δράσεις:

- Έργα προστασίας των πηγών,
- Χρηζει προστασίας κυρίως στις περιοχές Αχελώου, Βόνιτσας,
- Προστασία από αποστραγγίσεις, ρύπανση, αρδευτικά έργα, αμμοληψίες,
- Θέλει έρευνα.

6. *Pelagus epiroticus* (Ηπειρώτικη τσίμα)

- Είχε παρουσία στη λίμνη των Ιωαννίνων. Το 2007 η λίμνη είχε υποστεί μεγάλη υποβάθμιση και χάθηκε. Σήμερα υπάρχουν μικροί πληθυσμοί στην Ζαραβίνα και σε κάποια ρέματα,
- Δεν έχει νόημα να γίνουν προσπάθειες διατήρησης αν δεν αλλάξει η κακή κατάσταση της λίμνης. Πρόκειται για ένα στάσιμο σύστημα,
- Έχουν χαθεί τα ενδημικά είδη.

Πιθανές δράσεις:

- Να μη γίνει τίποτα,
- Να μην ξέρει κανείς που είναι,
- Να μη γίνουν παρεμβάσεις στη λίμνη και να ρίξουμε είδη σύντομα θα πεθάνουν,
- Να επανέλθει η ποιότητα των υδάτων,
- Να διατηρηθούν οι πληθυσμοί στη Ζαραβίνα.

*Μάλλον μιλάμε για Σχέδιο Διαχείρισης περιοχής πρώτα.

7. *Pungitius hellenicus* (Ελληνοπυγόστεος)

- Υπάρχει στο Σπερχειό, σε μάτια, σε κανάλια, στις πηγές Αγίας Παρασκευής. Η παρουσία του εξαρτάται από τα κρύα νερά του Γοργοποτάμου,
- Κινδυνεύει από ξενικά,
- Τα νέα αρδευτικά συστήματα καταστρέφουν / εγκαταλείπονται τα κανάλια,
- Από μπαζώματα στα μάτια στα χωράφια.

Πιθανές δράσεις:

- Να μη γίνει τίποτα,
- Διαχείριση / διατήρηση της τάφρου Μοσχοχωρίου,
- Διατήρηση των 'παλιών' αρδευτικών καναλιών,

ΕΔΩ ΖΟΥΜΕ
Natura 2000

- Να μην χάνεται νερό στο Σπερχειό,
- Να εξεταστούν τα 3 υφιστάμενα αντλιοστάσια αναφορικά με την ποσότητα άντλησης των υδάτων.

8. *Salmo louroensis* (Πέστροφα Λούρου)

- Το συναντάμε στις πηγές Τερόβου, στο φράγμα Αγίου Γεωργίου και στο Λούρο,
- Είναι ιδιαίτερο και εκτείνεται γεωγραφικά σε 26 χλμ.,
- Έχει μελετηθεί αρκετά, είναι ώριμη η τοπική κοινωνία και συνεργάζονται. Έχει μελετηθεί ο ανταγωνισμός του είδους με ξενικά, έχει γίνει τεχνητή αναπαραγωγή. Υπάρχει όμως πρόβλημα με την τροφή, στο εργαστήριο δεν ολοκληρώνεται ο κύκλος ζωής του,
- Είναι είδος που είναι εύκολο να χαθεί και να διατηρηθεί (ταυτόχρονα).

Πιθανές δράσεις:

- Επένδυση στην τεχνητή αναπαραγωγή,
- Να γίνει ιχθυόσκαλα στο φράγμα της ΔΕΗ γιατί κάτω από το φράγμα δεν υπάρχει.

9. *Salmo macedonicus* (Πέστροφα Νέστου)

- Το συναντάμε στον Αξιό, στο Δεσπάτη, στο Βαθύρεμα. Γίνεται εμπλουτισμός με υβρίδια,
- Απειλούνται από τα υδροηλεκτρικά φράγματα και κυρίως από τα μικρά. Η οικολογική παροχή δεν υπολογίζεται με βάση τις ανάγκες των ειδών.

Σε αυτό το σημείο συζητήθηκε ότι θα ήταν αποτελεσματικότερο να αντιμετωπιστούν όλα τα *Salmo* μαζί, σε επίπεδο multispecies. Θα πρέπει να γίνει προτεραιοποίηση αρχικά των δράσεων και κατόπιν να γίνει μελέτη για τις περιοχές που έχουμε καθαρό πληθυσμό. Πολλές από τις δράσεις θα πρέπει να είναι κανονιστικού τύπου, όπως αλλαγή νομοθεσίας: α) για μικρά υδροηλεκτρικά, β) ερασιτεχνική αλιεία, γ) ιχθυοκαλλιέργεια, δ) υπολογισμός οικολογικής παροχής / ecoflow με μοντελοποίηση βάση ενδιαίτημα/ είδη.

10. *Valencia letournexii** (Ζουρνάς)

- Έχουμε γνώση για το είδος, είναι είδος προτεραιότητας,
- Ο μεγαλύτερος πληθυσμός εκτιμάται στη Χιλιαδού,
- Αποτελεί απειλή το κουνουπόψαρο.

Πιθανές δράσεις:

- Προστασία βιοτόπων, γενετικών πληθυσμών,
- Οι δράσεις θα πρέπει να γίνονται κατά περίπτωση,
- Ενίσχυση πληθυσμού με τεχνητή αναπαραγωγή.

Κατόπιν ακολούθησε τοποθέτηση των μελών της ομάδας εργασίας και αξιολόγηση και συγκεντρώθηκαν τα φύλλα αξιολόγησης.

10.2.3 Παρουσιάσεις Ημερίδας Εργασίας για την Ιχθυοπανίδα

Ανάπτυξη και θέσπιση σχεδίων δράσης (Action Plans) για είδη και οικοτόπους κοινοτικού ενδιαφέροντος

Στα πλαίσια του έργου LIFE-IP4 NATURA:

«Ολοκληρωμένες δράσεις για την διατήρηση και διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, των ειδών, των οικοτόπων και των οικοσυστημάτων στην Ελλάδα»

Δρ. Σαπουνίδης Αργύρης
Ερευνητής Δ'
Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας
Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός «Δήμητρα»

- Για τα είδη ιχθυοπανίδας που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, τα πλέον πρόσφατα επίσημα στοιχεία είναι διαθέσιμα στην 3η Εξαετή Έκθεση Εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ (Κεντρικό Αποθετήριο Δεδομένων (Central Data Repository - CDR) του Ευρωπαϊκού Δικτύου Πληροφοριών και Παρατηρήσεων για το Περιβάλλον (ΕΔΠΠΠ / Eionet)).
- Η έκθεση τροφοδοτήθηκε με δεδομένα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα», το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το ΥΠΕΚΑ.
- Περιλαμβάνονται 66 είδη ψαριών, εκ των οποίων:
 1. τα 18 αξιολογήθηκαν σε «ευνοϊκή» (FV),
 2. τα 23 σε «ανεπαρκή» (U1),
 3. τα 21 σε «κακή» (U2) και
 4. τέλος σε 7 είδη δεν ήταν δυνατό να προσδιοριστεί η Κατάσταση Διατήρησης (XX),

<http://www.biodiversity-info.gr/index.php/el/national-reports/habitat-dir-reports/3i-ekthesi-odigias92-43-eok>

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Επιλογή υποψήφιων ειδών με βάση:

1. Την κατάσταση διατήρησης των ειδών,
2. Τις απειλές και τις πιέσεις,
3. Την αναφορά των ειδών στο Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιοτήτων της χώρας,
4. Την υφιστάμενη επιστημονική γνώση για τα είδη και
5. η δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης των ειδών

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Είδος	Annex II	Presence	Κατάσταση διατήρησης
<i>Aphanius almirensis</i> Kottelat, Barbieri & Stoumboudi, 2007	Y-CTC	LR	U2 (-) κακή
<i>Cobitis puncticulata</i> Erk'akan, Atalay-Ekmeççi & Nalbant, 1998	Y-CTC	Y	U2 (x) κακή
<i>Cobitis punctilineata</i> Economidis & Nalbant, 1996	Y-CTC	Y	U1 (-) ανεπαρκής
<i>Cobitis stephanidisi</i> Economidis, 1992	Y-CTC	Y	U2 (-) κακή
<i>Eudontomyzon hellenicus</i> [Caspionymyon hellenicus (Vladykov, Renaud, Kott & Economidis, 1982)]	Y-HTL	Y	U2 (x) κακή
<i>Pelasgus epiroticus</i> (Steindachner, 1895)	Y-CTC	Y	U2 (-) κακή
<i>Pungitius hellenicus</i> Stephanidis, 1971		Y	U2 (-) κακή
<i>Salmo farioides</i> Karaman, 1938	Y-CTC	Y	U1 (-) ανεπαρκής
<i>Salmo lourosensis</i> Delling, 2011	Y-CTC	LR	U2 (-) κακή
<i>Salmo macedonicus</i> (Karaman, 1924)	Y-CTC	LR	U2 (-) κακή
<i>Salmo pelagonicus</i> Karaman, 1938	Y-CTC	LR	U2 (-) κακή
<i>Salmo peristericus</i> Karaman, 1938	Y-CTC	LR	U2 (-) κακή
<i>Valencia letourneuxi</i> (Sauvage, 1880)	Y	Y	U2 (-) κακή

- Y: παρουσία, N: απουσία.
- Y-CTC: είδος που καλύπτεται από την Οδηγία, αλλά με διαφορετικό όνομα λόγω αλλαγής στη συστηματική του κατάταξη.
- Y-HTL: είδος που περιλαμβάνεται στην Οδηγία αλλά σε ανώτερο ταξινόμικό επίπεδο.
- LR: η συσχέτιση με το προστατευόμενο είδος δεν έχει ακόμη διευκρινιστεί.

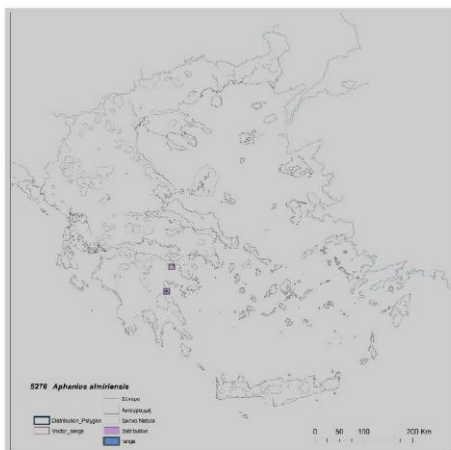

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Aphanius almiriensis

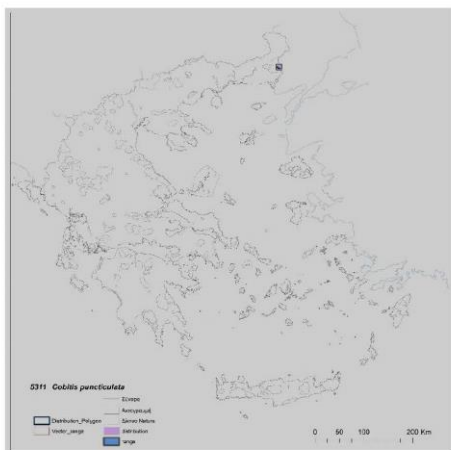
Απειλές - Πιέσεις

1. Ρύπανση επιφανειακών υδάτων,
2. Καταστροφή ενδιαιτημάτων,
3. διευθέτηση της κοίτης των ποταμών,
4. μείωση παροχής ποταμών - φράγματα,
5. Απόληψη νερού για άρδευση/ύδρευση

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

Cobitis punctulata

Απειλές - Πιέσεις

1. εγκιβωτισμός ποταμών,
2. απόρριψη λυμάτων στο ποτάμια,
3. καταστροφή ενδιαιτημάτων,
4. αμμοληψίες,
5. απόληψη νερού για άρδευση,
6. εξάπλωση ξενικών ειδών,
7. μείωση παροχής ποταμών - φράγματα

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

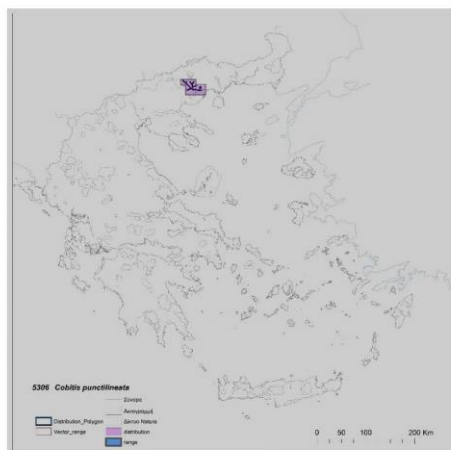

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Cobitis punctilineata

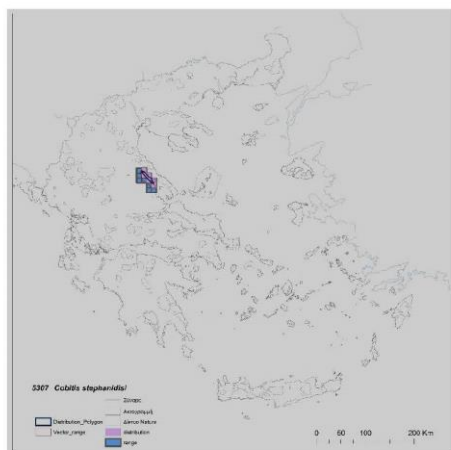
Απειλές - Πιέσεις

1. εγκιβωτισμός ποταμών,
2. απόρριψη λυμάτων στο ποτάμια,
3. καταστροφή ενδιαιτημάτων,
4. αμμοληψίες,
5. απώληση νερού για άρδευση,
6. εξάπλωση ξενικών ειδών,
7. μείωση παροχής ποταμών - φράγματα

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

Cobitis stephanidisi

Απειλές - Πιέσεις

1. εγκιβωτισμός ποταμών,
2. απόρριψη λυμάτων στο ποτάμια,
3. καταστροφή ενδιαιτημάτων,
4. αμμοληψίες,
5. απώληση νερού για άρδευση,
6. εξάπλωση ξενικών ειδών,
7. μείωση παροχής ποταμών - φράγματα

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

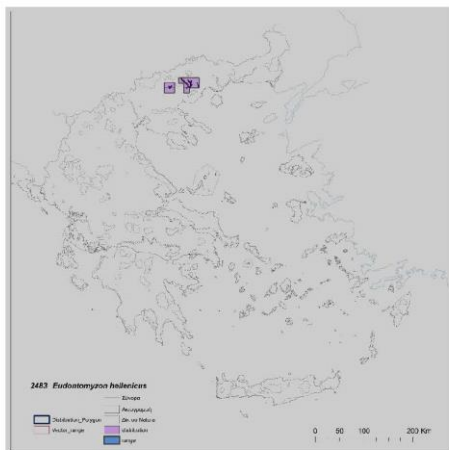
Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Eudontomyzon hellenicus

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει και στο είδος *Eudontomyzon* sp. Αλποραίος στην περιοχή του Αλιακμονα (στενά Αψάλου - Μογλενίτσα), για το οποίο εκκρεμεί η ταξινομικής κατηγοριοποίηση, αλλά θα πρέπει να ληφθούν μέτρα προστασίας.

Απειλές - Πιέσεις

1. εγκιβωτισμός ποταμών,
2. απόρριψη λυμάτων στο ποτάμια,
3. καταστροφή ενδιαιτημάτων,
4. αμμοληψίες,
5. απόληψη νερού για άρδευση,
6. εξάπλωση ξενικών ειδών,
7. μείωση παροχής ποταμών - φράγματα

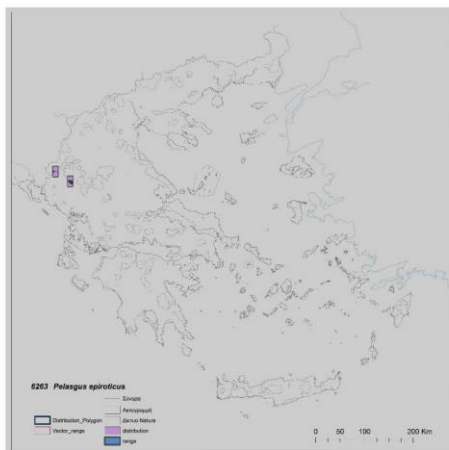
Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοιντικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Pelagus epioticus

Απειλές - Πιέσεις

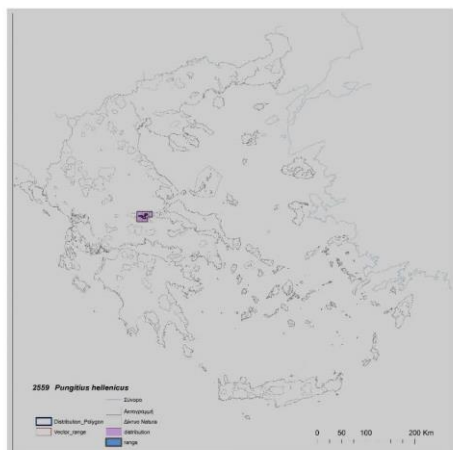
1. εγκιβωτισμός ποταμών,
2. απόρριψη λυμάτων στο ποτάμια,
3. καταστροφή ενδιαιτημάτων,
4. αμμοληψίες,
5. απόληψη νερού για άρδευση,
6. εξάπλωση ξενικών ειδών,
7. μείωση παροχής ποταμών - φράγματα
8. κατασκευή αντιπλημμυρικών έργων

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοιντικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

Pungitius hellenicus

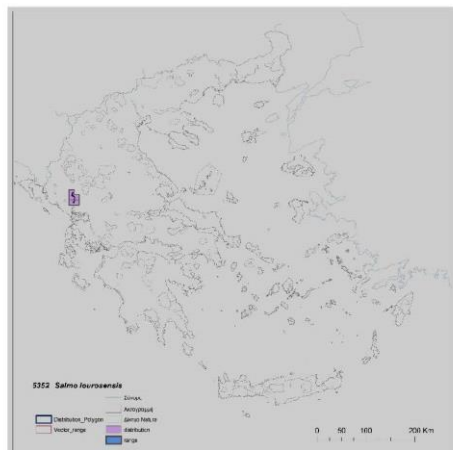
Απειλές - Πιέσεις

1. εξάπλωση ξενικών ειδών,
2. ρύπανση επιφανειακών υδάτων,
3. αστικά λύματα,
4. διευθέτηση της κοίτης των ποταμών,
5. απόληψη νερού για άρδευση,
6. καταστροφή ενδιαιτημάτων

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

Salmo lourosensis

Απειλές - Πιέσεις

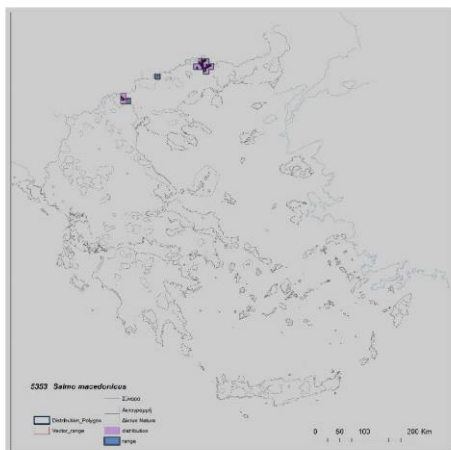
1. παρεμπόδιση μετακίνησης του είδους (γέφυρες, μικρά υδροηλεκτρικά, κτλ),
2. καταστροφή ενδιαιτημάτων,
3. εξάπλωση ξενικών ειδών
4. αλιεία

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

Salmo macedonicus

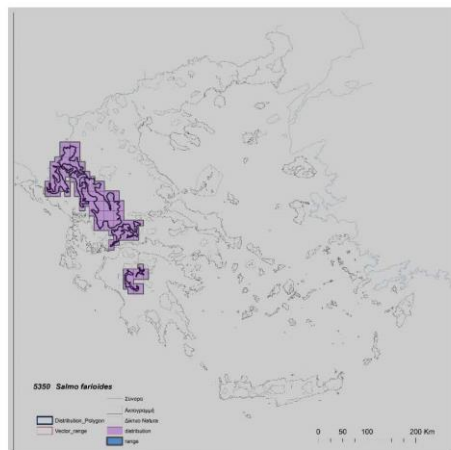
Απειλές - Πιέσεις

1. παρεμπόδιση μετακίνησης του είδους (γέφυρες, μικρά υδροηλεκτρικά, κτλ),
2. καταστροφή ενδιαιτημάτων,
3. εξάπλωση ξενικών ειδών
4. αλιεία

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

Salmo farioides

Απειλές - Πιέσεις

1. παρεμπόδιση μετακίνησης του είδους (γέφυρες, μικρά υδροηλεκτρικά, κτλ),
2. καταστροφή ενδιαιτημάτων,
3. εξάπλωση ξενικών ειδών
4. αλιεία

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

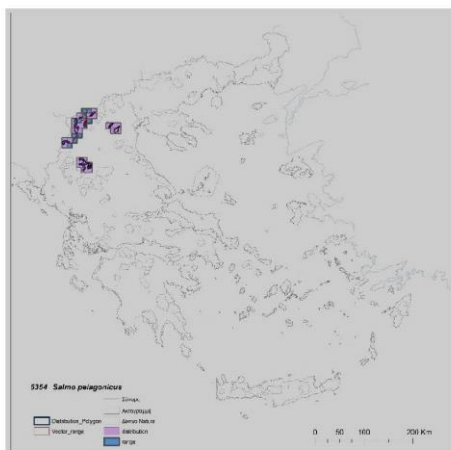

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Salmo pelagicus

Απειλές - Πιέσεις

1. παρεμπόδιση μετακίνησης του είδους (γέφυρες, μικρά υδροηλεκτρικά, κτλ),
2. καταστροφή ενδιατημάτων,
3. εξάπλωση ξενικών ειδών
4. αλιεία

Χάρτης από τα παραδοτέα του έργου «Εποπτεία και αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης ειδών ιχθυοπανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα»

Salmo peristericus

Απειλές - Πιέσεις

1. παρεμπόδιση μετακίνησης του είδους (γέφυρες, μικρά υδροηλεκτρικά, κτλ),
2. καταστροφή ενδιατημάτων,
3. εξάπλωση ξενικών ειδών
4. αλιεία

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Valencia letournexii

<http://maps.iucnredlist.org>

Απειλές - Πιέσεις

1. εισαγωγή ξενικών ειδών (*Gambusia holbrooki*),
2. απόρριψη λυμάτων,
3. καταστροφή ενδιαιτημάτων από αποστραγγίσεις και υδροληψία

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

1. Προστασία και αποκατάσταση ενδιαιτημάτων,
2. Δημιουργία προστατευόμενων περιοχών,
3. Διατήρηση οικολογικής παροχής,
4. Διατήρηση της οικολογικής συνέχειας των ρεμάτων και των ποταμών,
5. Διατήρηση του ισοζυγίου γλυκού-θαλασσινού νερού,
6. Διαχείριση / απαγόρευση αλιείας του είδους στα ποτάμια συστήματα,
7. Προστασία της δομής της παρόχθιας βλάστησης στην περιοχή εξάπλωσής του
8. Επανεγκατάσταση άγριων πληθυσμών του γένους *Salmo* σε περιοχές από όπου έχουν χαθεί,
9. Καταγραφή πιέσεων και εκτίμηση της δυναμικής πληθυσμών,
10. Εκτίμηση των πιέσεων και ενίσχυση των πληθυσμών του *Eudontomyzon hellenicus* (αλλά και του είδους *Eudontomyzon* sp. *Almoraiois*) στα σημεία που έχει καταγραφεί,
11. Δράσεις ενίσχυσης των πληθυσμών του *Valencia letournexii*.

Ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας!!!

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.3 Έκθεση Αναφοράς 2^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τα Χερσαία Θηλαστικά

10.3.1 Πρόσκληση Ημερίδας εργασίας για τα Χερσαία Θηλαστικά

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Α. Π.: ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/23096/1014

Ημ/νία: 23/04/2018

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
Ταχ. Δ/ση: Πατησίων 147, 11251, Αθήνα
Τηλ.: 2108642209
Πληροφορίες: Ι. Μητσόπουλος
Email: i.mitsopoulos@prv.ypoka.gr

Προς: Εμπειρογνώμονες Χερσαίων Θηλαστικών

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Δ/ση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Συντονιστής του Έργου LIFE-IP 4 NATURA “Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece” σας προσκαλεί σε συνάντηση εργασίας τη **Δευτέρα 14/5/2018, Αμαλιάδος 17, 4ος όροφος**, (Στάση Μετρό Αμπελόκηποι <https://goo.gl/maps/CBmrvfSGTQ62>), **Αθήνα**. Η συνάντηση θα διαρκέσει από τις **10:00** έως τις **15:00**.

Σκοπός της συνάντησης εργασίας είναι η επιλογή ενός είδους κοινοτικού ενδιαφέροντος από την ομάδα των χερσαίων θηλαστικών για την εκπόνηση και θεσμοθέτηση **Σχεδίου Δράσης** (κείμενα που περιγράφονται τα μέτρα και οι πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την προστασία και διατήρηση των ειδών και οικοτόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος) στο πλαίσιο της Δράσης Α1 του Έργου “Development and legal adoption of Action Plans (APs) for species and habitats of Community Interest” από τη συνημμένη λίστα προεπιλογής ειδών.

Στη συνάντηση εργασίας θα παρουσιαστούν εισηγήσεις σχετικά:

- με το Έργο LIFE-IP 4 NATURA,
- με τη Δράση Α1,
- με τα είδη της λίστας προεπιλογής και τα κριτήρια επιλογής (γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα, κατάσταση διατήρησης, απειλές και πιέσεις, αναφορά των ειδών στο Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιοτήτων της χώρας, υφιστάμενη επιστημονική γνώση για τα είδη, δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης των ειδών σε χρονικό πλαίσιο μίας πενταετίας μέσω ποσοτικών δεικτών και το εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης),
- με το περιεχόμενο των Σχεδίων Δράσης.

ΕΔΩ ΖΟΥΜΕ
Natura 2000

Στη συνέχεια, θα πραγματοποιηθεί συζήτηση επί του περιεχομένου των Σχεδίων Δράσης και των δράσεων προστασίας των προεπιλεγμένων ειδών με τελικό σκοπό την ιεράρχηση και επιλογή του είδους για το οποίο θα εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί το Σχέδιο Δράσης και το οποίο θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια του Έργου και συγκεκριμένα στη Δράση C1 “*Field implementation of the Action Plans (APs) for species and habitats*”.

Επιπλέον, και πέρα της λίστας των προεπιλεγμένων ειδών θα γίνει ειδική αναφορά και συζητηθούν δράσεις και μέτρα σχετικά με το είδος του Λύκου που αφορούν για τη διαχείριση του πληθυσμού του στη χώρα.

Για την επιτυχή υλοποίηση των ανωτέρω θεωρείται αναγκαία η συμβολή σας ως ειδικοί και εμπειρογνώμονες σε θέματα διατήρησης και προστασίας των ειδών των Παραρτημάτων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο LIFE-IP 4 NATURA μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif\[524\]=5283&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snif[524]=5283&language=el-GR)

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης

Συνημμένα:

Λίστα Προεπιλεγμένων Ειδών – Χερσαία Θηλαστικά

Γ. Λαζόπουλος

Κοινοποίηση

- Γραφείο Αν. Υπουργού ΠΕΝ
- Γραφείο Γενικής Γραμματέως Περιβάλλοντος
- Γραφείο Γενικής Διευθύντριας Περιβαλλοντικής Πολιτικής

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.3.2 Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας για τα Χερσαία Θηλαστικά

Η ημερίδα εργασίας ξεκίνησε με τα εξής:

- Γνωριμία Ομάδας Εργασίας
- Παρουσίαση LIFE IP 4 NATURA και υπόλοιπων συμπληρωματικών δράσεων
- Δράση Α1 _Παρουσίαση
- Βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το περιεχόμενο / πλαίσιο ενός Σχεδίου Δράσης

Κατόπιν δόθηκε στην ομάδα εργασίας προς αξιολόγηση μια λίστα με χερσαία είδη θηλαστικών, τα οποία είχαν προεπιλεγεί με βάση το έργο της εποπτείας. Ακολούθησε η παρουσίαση των ειδών και η καταγραφή δεδομένων, οικολογικών αναγκών και πιθανών δράσεων, ως ακολούθως:

1. *Rupicapra rupicapra balcanica* (Αγριόγιδος) (εισηγητής: Παπαμιχαήλ Γιώργος)

Η κατάσταση διατήρησης είναι Μη Ικανοποιητική/ Κακή (U2), έχουμε καλή γνώση του είδους.

Πιέσεις /απειλές (δασικές κυρίως απειλές):

- Απομόνωση,
- Μεταλλεία,
- Τουριστικές δραστηριότητες,
- Δρόμοι,
- Ασθένειες (πρέπει να επιβεβαιωθεί),
- Ανταγωνισμός βόσκησης.

Θέλει σχέδιο βόσκησης που να περιλαμβάνει και τα άγρια ζώα.

Επιχειρήματα επιλογής:

- Κακή εξάπλωση,
- Καλή γνώση εξάπλωσης,
- Ξεκάθαρα οφέλη,
- Έντονο οικοτουριστικό ενδιαφέρον,
- Ενδεχόμενο κυνηγετικό ενδιαφέρον,
- Αύξηση πληθυσμού εντός 5ετίας,
- Λύκος, Γυπαετός και άλλα αρπακτικά θα αποτελέσει τροφή και θα βοηθήσει και αυτούς τους πληθυσμούς,
- Λύγκας ενίσχυση.

Πιθανές Δράσεις:

- Αποτελεσματική φύλαξη για λαθροθηρία,
- Πλαίσιο οδηγιών,

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

- Θεσμικά εργαλεία,
- Διακρατικό δίκτυο διαχείρισης πληθυσμών όπου έχουμε σύνορα,
- Τηλεμετρία / διαδρόμους διασποράς,
- Εφαρμογή τροποποιήσεων ΚΑΖ,
- Περιορισμός κίνησης σε δασικό και οδικό δίκτυο,
- Μελέτες γενετικών πληθυσμών,
- Αναπαραγωγή σε αιχμαλωσία (αμφισβητήθηκε).

Σύνοψη: οι περισσότερες προτεινόμενες δράσεις είναι κανονιστικού νομοθετικού τύπου.

Άλλη πρόταση είναι να βρούμε ζώνες σύνδεσης πληθυσμών για ενιαία κατανομή μέσω μαθηματικών μοντέλων. Σε αυτή τη περίπτωση πρέπει να ξέρουμε ότι δεν υπάρχει απομονωμένος πληθυσμός.

Η φύλαξη είναι μια από τις σοβαρότερες προτάσεις.

2. *Spermophilus citellus* (Λαγόγυρος)

- Η κατάσταση διατήρησης είναι Μη Ικανοποιητική/ Ανεπαρκής (U1)
- 2 απομονωμένοι πληθυσμοί.

Πιέσεις /Απειλές:

- Αστικοποίηση,
- Εγκατάλειψη αγροτικής γης,
- Αλλαγή καλλιέργειας,
- Θέλει χαμηλό χορτάρι.

Επιχειρήματα επιλογής:

- Μη Ικανοποιητική/ Ανεπαρκής (U1) κατάσταση διατήρησης,
- Καλή γνώση της οικολογίας του,
- Υπάρχει ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης,
- Η συνεκτικότητα του τοπίου θα βοηθούσε και άλλα προστατευόμενα είδη,
- Συνδυασμός με αγροτική πολιτική / κονδύλια βιολογικής καλλιέργειας.

Πιθανές Δράσεις:

- Οδηγός καλλιεργητικών πρακτικών,
- Προγράμματα αγρανάπαυσης,
- Δράσεις μετατόπισης,
- Διαχείρισης βλάστησης,
- Μελέτες οικολογίας και γενετική πληθυσμών,
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση,
- Stepping stones / reproduction.

3. *Capra aegagrus* (Αίγαγρος)

- Βρίσκεται στα Λευκά όρη,
- Υπάρχουν και κάποιοι πληθυσμοί μη φυσικοί / Υβριδισμός,
- Καλή γνώση της οικολογίας του,
- Ήδη γίνονται κάποιες δράσεις.

Πιθανές Δράσεις:

- Διαχείριση μη φυσικών πληθυσμών,
- Μελέτη, προετοιμασία, εφαρμογή επανεισαγωγής.

Επειδή είναι μόνο σε μία περιοχή καθαρός ο πληθυσμός του και ήδη γίνονται δράσεις καλύτερα να μην είναι το είδος επιλογής.

4. *Lutra lutra* (Βίδα)

- Καλή κατάσταση

Πιέσεις /Απειλές:

- Κατακερματισμός ενδιαιτημάτων,
- Μια σημαντική απειλή είναι οι οριοθετήσεις / ευθυγραμμίσεις,
- Φράγματα,
- Ρύπανση και δηλητηριάσεις,

Καλή γνώση του είδους και εξάπλωσης, όχι όμως για μέτρηση πληθυσμού αλλά για την εκτίμησή του.

Πιθανές Δράσεις:

- Προστασία και αποκατάσταση νησιωτικών ενδιαιτημάτων,
- Καταγραφή νεκρών ζώων στο οδικό δίκτυο,
- Μελέτη για τον προσδιορισμό και την προστασία των φυσικών διαδρόμων,
- Οικοτουρισμός,
- Δράσεις ευαισθητοποίησης,
- Δημιουργία δικτύου παρατηρητών,
- Νοτιότερα έχουμε θέματα στον πληθυσμό.

Άλλα δεδομένα που καταγράφηκαν:

- Όπου έχουμε υδατοκαλλιέργειες πχ στην Ήπειρο έχουμε θανατώσεις βίδρας,
- Να μπουν και δράσεις από αλιεία,
- Να εστιάσουμε στις δυτικές και νησιωτικές περιοχές (Λέσβος ,Ευρώτας, Ιόνιο),
- Μυοκάστορας και μινγκ είναι πρόβλημα για τη βίδα,
- Συμπληρωματικές δράσεις,

- Παγίδες και θανάτωση μινγκ, έλεγχος πληθυσμού.

5. *Myomimus roachi*, *Muscardinus avellanarius*, *Dryomys nitedula* (Μυωξοί: Μυωξός του Roach, Βουνομυωξός, Δενδρομυωξός, 3 είδη της Οδηγίας 92/43/ΕΕ)

- Δεν γνωρίζουμε καλά τους πληθυσμούς. Το *Myomimus roachi* έχει παρουσία στη θράκη και κυρίως σε θαμνοφράχτες,
- Πολλαπλά οφέλη θα προέρθουν από την προστασία του,
- Θα πρέπει να αντιμετωπιστούν και τα τρία είδη.

Πιθανές Δράσεις:

- Αποκατάσταση θαμνοφραχτών,
- Θεσμοθέτηση νέων περιοχών,
- Παρακολούθηση (Monitoring).

Δεν είναι ώριμα τα πράγματα για να επιλεγεί το είδος, δεν έχουμε αρκετή γνώση.

Απαιτεί συνεργασία με το Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης → Προτείνεται οριζόντια δράση που θα δημιουργεί υποχρέωση για να γίνει βιολογική καλλιέργεια, και να γίνει και αποκατάσταση θαμνοφραχτών.

Σημειώσεις από απόψεις που ακούστηκαν:

- Να γίνει πρόταση στο Υπ. Αγροτικής Ανάπτυξης,
- Δράσεις μωσαϊκό καλύπτουν περισσότερες περιπτώσεις, να λειτουργήσει ως σύστημα,
- Αυτό όμως είναι διαχείριση περιοχών και όχι σχέδιο δράσης,
- Δεν επιλέχθηκαν τα χειρότερα γιατί έχει εγκριθεί ήδη χρηματοδότηση.
- Κατευθύνσεις για το λύκο.
- Σημαντικός ρόλος στα οικοσυστήματα.
- Οι δράσεις για το λύκο πρέπει να γίνουν ανά περιοχή και με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση.

Τοποθετήσεις ομιλητών

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Είδος Επιλογής	Σχολιασμός
Γιαννάτος Γ.	Λαγόγυρος	Έχει πολλά πλεονεκτήματα έχουμε καλή γνώση και θα έχει αποτελέσματα
Αστάρης Χ.	οριακά Λαγόγυρος	Αλλά προσοχή σε κάποιες περιοχές
Παπαϊωάννου Χ.	Αγριόγιδος	Άμεσα αποτελέσματα 5 ετίας (U1)
Ηλιόπουλος Γ.	Αγριόγιδος	Γιατί αφορά ορεινές περιοχές που θέλουν υποστήριξη, δεν μπορεί να επανακάμψει
Γαλανάκη Α.	Λαγόγυρος	
Παπαμιχαήλ Γ.	Λαγόγυρος	

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Είδος Επιλογής	Σχολιασμός
Βλάχος Χ.	Λαγόγυρος	
Παπακώστα Μ.	Λαγόγυρος	
Μπακαλούδης Δ.	Αγριόγιδο	
Μαραγκού Π.	Αγριόγιδο Λαγόγυρος	Ισοβαθμούν αλλά έχει προβληματισμό για αγριόγιδο

Σύνοψη: από τα 6 είδη, έμφαση στα 2 είδη με προτεραιότητα στον Λαγόγυρο.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.3.3 Παρουσιάσεις Ημερίδας Εργασίας για τα Χερσαία Θηλαστικά

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Επιλογή χερσαίων θηλαστικών για εκπόνηση, θεσμοθέτηση και υλοποίηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης

LIFE IP 4 NATURA

“Integrated actions for the
conservation and management of Natura 2000 sites, species,
habitats and ecosystems in Greece”

Γιώργος Παπαμιχαήλ

Προεπιλογή θηλαστικών στα πλαίσια της πρότασης

Σκεπτικό προεπιλογής:

- Να μην έχει εκπονηθεί σχέδιο δράσης για το είδος στην Ελλάδα
- Να είναι είδος των παραρτημάτων (II, IV, V - 92/43/EEC)
- Καθεστώς διατήρησης / ανάγκη εφαρμογής σχεδίου δράσης
- Καλή γνώση εξάπλωσης, πληθυσμών, πιέσεων και απειλών
- Εφαρμογή σχεδίου δράσης με μετρήσιμα αποτελέσματα εντός πενταετίας
- Διαχείριση του είδους σε ρεαλιστικά χρηματοδοτικά πλαίσια (cost effective)
- Οι δράσεις διατήρησης να εντάσσονται στο ΕΠΔΠ (PAF)
- Replicability – Transferability των δράσεων που θα προταθούν

Προεπιλογή θηλαστικών στα πλαίσια της πρότασης

No	Species	Conservation status & Trend	IUCN	National Red Data Book	Threats	Important Information	Provisional implementation cost (€)
1	<i>Rupicapra rupicapra balcanica</i>	U2, unknown	LC	NT	Main pressures/threats for the species include reduced fecundity/ genetic depression, roads/motorways, taking and removal of animals, trapping, poisoning, poaching and shooting.	The species is distributed in the mainland montane Greece. It occurs in montane steep rocky areas and winters in alpine meadows with little human presence. Conservation measures should mainly focus on tackling poaching/surveillance.	450,000
2	<i>Lutra lutra</i>	FV	NT	EN	Pressures/threats for the species include pollution to surface waters, trapping, poisoning, poaching, human induced changes in hydraulic conditions, continuous urbanisation and roads/ motorways.	The species occurs in riparian zones of rivers and lakes with natural riparian vegetation. Important elements for the species conservation are the good condition of the coast with an adequate vegetation coverage as well as the favorable conservation status of aquatic fauna and waders.	300,000
3	<i>Spermophilus citellus</i>	U1, unknown	VU	VU	Main pressures/threats for the species include modification of cultivation practices, continuous urbanisation, dispersed habitation and reduction/loss of specific habitat features.	The species is distributed in Macedonia and Thrace. Its habitat constitutes of grassland and agricultural land, at low altitudes; it generally prefers low grass pastures. Conservation measures should mainly focus on management of the species' habitats and strengthening the coherence among local populations.	400,000
4	<i>Capra aegagrus</i>	FV	VU	EN	Pressures/threats include trapping, poisoning, poaching, parasitism, introduction of disease (microbial pathogens), antagonism with domestic animals and genetic pollution.	The species occurs naturally in Lefka Ori (Crete), rocky steep slopes with scarce vegetation. Conservation measures should mainly focus on the management of non-natural populations, as well as actions for the natural population of Lefka Ori (Crete).	200,000
5	<i>Dryomys nitedula</i>	FV	LC	DD	Pressures/threats include removal of hedges and copses/scrub, agricultural intensification and fire.	The species has a wide distribution, but populations are small. Conservation measures should focus on the management of the montane agricultural areas (hedgerows, traditional farmhouses). Multispecies action plan is proposed for <i>Dryomys nitedula</i> and <i>Muscardinus avellanarius</i> .	
6	<i>Muscardinus avellanarius</i>	FV	LC	DD	Pressures/threats include removal of hedges and copses/scrub, agricultural intensification, fire and crop change.	The species has a wide distribution, but populations are scattered. Conservation measures should focus on the management of the montane agricultural site (hedgerows, traditional farmhouses, maintaining gaps in the shrubs of deciduous or mixed forests). Multispecies action plan is proposed for <i>Dryomys nitedula</i> and <i>Muscardinus avellanarius</i> .	300,000

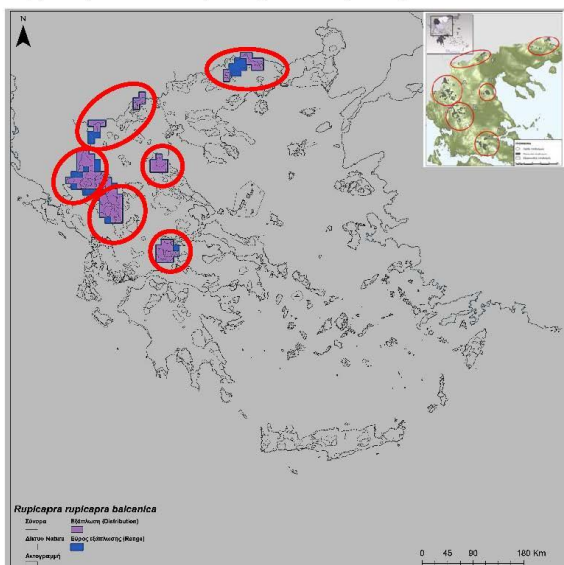
Δεδομένα ειδών:

1. Γεωγραφική εξάπλωση και κατανομή στην Ελλάδα
2. Κατάσταση διατήρησης
3. Πιέσεις και απειλές
4. Επιχειρήματα επιλογής είδους (/ων)
5. Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

Βασικά στοιχεία σχεδίου δράσης:

1. Θεσμική προστασία
2. Αποτελεσματική εφαρμογή νομοθεσίας
3. Αποκατάσταση ενδιαιτημάτων (εντός εξάπλωσης)
4. Αποκατάσταση συνεκτικότητας / διασποράς
5. Ανάκτηση πληθυσμών (species recovery)

Αγριόγιδο - *Rupicapra rupicapra balcanica*

92/43/ΕΟΚ = Παραρτήματα II και IV

IUCN = LC, EKB = NT

Κατάσταση διατήρησης = **Bad (U2)**
/improving (+) [population]

24 τοπικοί πληθυσμοί σε 6 γεωγραφικά απομονωμένες Ομάδες

Εθνικός πληθυσμός = 800 – 1300 (2015)
Εκτιμάται σε 1289- 1677 άτομα (2016)

Πιέσεις - Απειλές = Λαθροθηρία, γενετική απομόνωση πληθυσμών, ανθρώπινες δραστηριότητες / υποβάθμιση ενδιατημάτων (χιονοδρομικά, μεταλλεία, τουριστικά θέρετρα, δασικοί δρόμοι, κυνήγι, αλεξιπτωτο πταγιάς, drones), ανταγωνισμός με άλλα είδη (κτηνοτροφία), ασθένειες.

Επιχειρήματα επιλογής

Αγριόγιδο - *Rupicapra rupicapra balcanica*

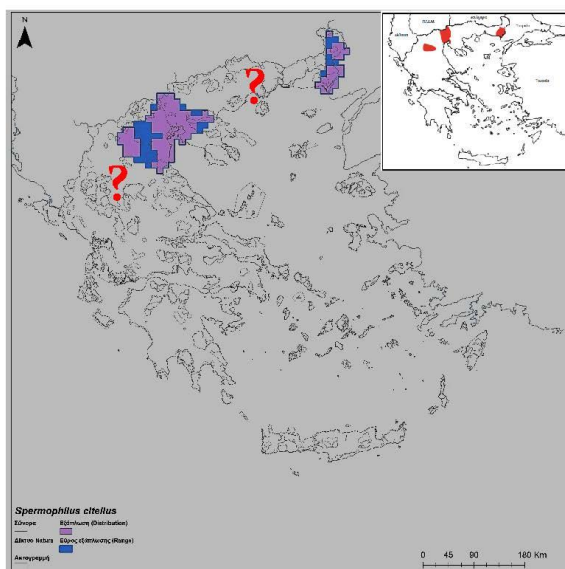
1. Κακή κατάσταση διατήρησης (U2)
2. Καλή γνώση εξάπλωσης, πληθυσμών, πιέσεων απειλών
3. Αναμένονται μετρήσιμα αποτελέσματα μετά από εφαρμογή APs
4. Ξεκάθαρα οφέλη και για άλλα προστατευόμενα είδη (π.χ. όρνεα, Χρυσαιτός, λύγκας, γυπαετός)
5. Εναλλακτική πηγή τροφής για μεγάλους θηρευτές (π.χ. λύκος / μείωση απωλειών στη κτηνοτροφία)
6. Έντονο οικοτουριστικό ενδιαφέρον (π.χ. σήμερα Όλυμπος, δάσος Φρακτού) - ενίσχυση τοπικής οικονομίας (+ σχετικά business plans).
7. Ενδεχομένως κυνηγετικό ενδιαφέρον στο απώτερο μέλλον περιφερικά των ΠΠ (μετά από 10-15 χρόνια εφαρμογής του AP). Με εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων αναμένεται αύξηση 5% (έως και 15%) ανά έτος.

Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

Αγριόγιδο - *Rupicapra rupicapra balcanica*

1. Αποτελεσματική φύλαξη για την αντιμετώπιση της λαθροθηρίας (εξειδικευμένοι φύλακες / γνώσεις οικολογίας, ορειβάσις, κτηνιατρικής) / 1 κλιμάκιο ανά περιφέρεια. (1α -21, 1α - 24 PAF)
2. Διατύπωση σαφών οδηγιών για την ταυτοποίηση ύποπτου οργανικού υλικού /λαθροθηρίας. Σύσταση ομάδων εκπαίδευση προσωπικού. Μελέτη- εφαρμογή.
3. Εφαρμογή θεσμικών εργαλείων με βάση το εθνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο (π.χ. επιβολή ποινών / περιβαλλοντικό έγκλημα)
4. Δημιουργία διακρατικού δικτύου για διαχείριση διασυνοριακών πληθυσμών αγριόγιδου. Ενημέρωση / εκπαίδευση με στόχο συντονισμό δράσεων (1α -22 PAF)
5. Εφαρμογή τροποποιήσεων υφιστάμενων ΚΑΖ – ή αλλού τύπου ΠΠ με καθεστώς περιορισμού κυνηγίου- όπου απαιτείται κατόπιν ειδικής μελέτης. Μελέτη- εφαρμογή.
6. Περιορισμός (μόνιμος ή εποχιακός) κίνησης σε δασικό και οδικό δίκτυο σε κρίσιμους βιότοπους του είδους (π.χ. μπάρες). Μελέτη- εφαρμογή.
7. Μελέτες: γενετική πληθυσμών (για τεκμηρίωση αντιμετώπιση απομόνωσης πληθυσμών), τηλεμετρία για μελέτη χωρικής συμπεριφοράς (διασπορά και διάδρομοι / άγνωστα τμήματα εξάπλωσης)

Σπερμόφιλος / Λαγόγυρος - *Spermophilus citellus*

92/43/ΕΟΚ = Παραρτήματα II και IV

IUCN = VU, EKB = VU

Κατάσταση διατήρησης = **Inadequate**
(U1)/declining (-) (population & range)

4-5 (:) τοπικοί πληθυσμοί σε 2 γεωγραφικά απομονωμένες Ομάδες

Εθνικός πληθυσμός = 331 – 388 (2015)

Πιέσεις - Απειλές = Αλλαγή καλλιεργητικών πρακτικών, αστικοποίηση και εκτός σχεδίου δόμηση, εγκατάλειψη, μείωση ή αλλαγή στοιχείων ενδιαιτήματος, εγκατάλειψη εκτατικής κτηνοτροφίας / έλλειψη βόσκησης.

Επιχειρήματα επιλογής

Σπερμόφιλος / Λαγόγυρος - *Spermophilus citellus*

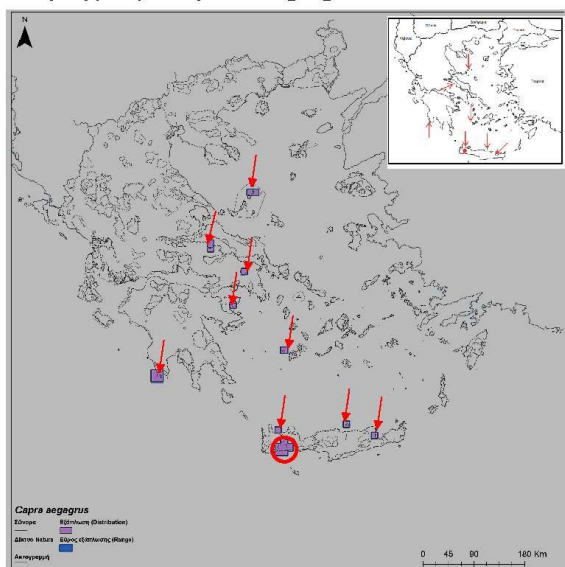
1. Ανεπαρκής κατάσταση διατήρησης (U2)
2. Καλή γνώση εξάπλωσης, πληθυσμών, πιέσεων απειλών
3. Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης (European Commission 2013)
4. Αναμένονται μετρήσιμα αποτελέσματα μετά από εφαρμογή APs (για την εξάπλωση και τους πληθυσμούς)
5. Ξεκάθαρα οφέλη και για άλλα προστατευόμενα είδη (π.χ. είδη των αγροτικών εκτάσεων, συνεκτικότητα τοπίου / αγρανάπαυση)
6. Δυνατότητες ανάπτυξης οικότουριστικού ενδιαφέροντος - ενίσχυση τοπικής οικονομίας (+ σχετικά business plans)
7. Συνδυασμός με Ευρωπαϊκή Αγροτική Πολιτική (βλέπε European Action Plan for Έρευνα για *Spermophilus citellus*)

Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

Σπερμόφιλος / Λαγόγυρος - *Spermophilus citellus*

1. Οδηγός συμβατών καλλιεργητικών πρακτικών εντός της εξάπλωσης του είδους και στους υφιστάμενους πιθανούς διαδρόμους διασποράς (κίνητρα υιοθέτησης).
2. Προγράμματα αγρανάπαυσης και διαχείρισης καλλιεργούμενων εκτάσεων (π.χ. ως προϋπόθεση για χρηματοδότηση π.χ. 2-4 θερισμούς / έτος).
3. Διαχείριση βλάστησης στα σημαντικά ενδιαιτήματα (π.χ. βόσκηση από αιγοπρόβατα, ή θερισμός).
4. Μελέτη και εφαρμογή δράσεων μετατόπισης (translocation) και επαναπατρισμού (repatriation) [π.χ. επιτυχημένα προγράμματα σε Τσεχία, Πολωνία, Ουγγαρία, Βουλγαρία].
5. Έλεγχος εκτός σχεδίου δόμησης σε σημαντικές για το είδος προστατευόμενες περιοχές (π.χ. όροι, περιορισμοί και αντισταθμιστικά εντός σημαντικών διαδρόμων διασποράς – συνεκτικότητα δικτύου).
6. Μελέτες: (1) Οικολογίας τοπίου: αποτύπωση των σημαντικών στοιχείων του ενδιαιτήματος, (2) Γενετική πληθυσμών για έλεγχο του βαθμού απομόνωσης των τοπικών πληθυσμών.
7. Ενημέρωση ευαισθητοποίηση (1α -22 PAF)

Αίγαγρος- *Capra aegagrus*

92/43/ΕΟΚ = Παραρτήματα II και IV

IUCN = VU, ΕΚΒ = EN

Κατάσταση διατήρησης = **Favourable (FV)**
/declining (-) (population & range)

1 φυσικός πληθυσμός στα Λευκά Όρη και 7-8 μη φυσικοί.

Εθνικός πληθυσμός = 800 – 1500 άτομα (2015)

Αντίμυλος (300), Γιούρα (200) και Σαπέντζα (700)

Πιέσεις - Απειλές = υβριδισμός με τα ήμερα κατσίκια, λαθροθηρία, εισαγωγή ασθενειών, παράσιτα, ανταγωνισμός με ήμερα κατσίκια, περπατητικός / ποδηλατικός τουρισμός / μονοπάτια.

Επιχειρήματα επιλογής

Αίγαγρος - *Capra aegagrus*

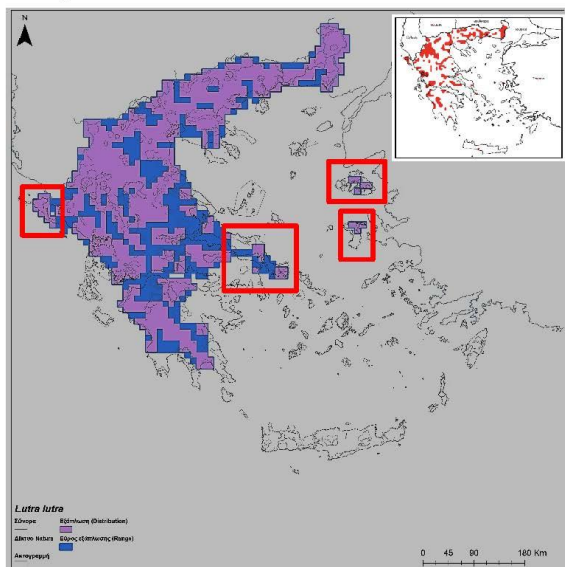
1. Καλή γνώση εξάπλωσης, πληθυσμού, πιέσεων απειλών
2. Αναμένονται μετρήσιμα αποτελέσματα μετά από εφαρμογή APs
3. Οφέλη και για άλλα είδη (π.χ. Γυπαετός, Όρνεο, Χρυσαετός)
4. Κατακερματισμένη εξάπλωση
5. Έντονο οικοτουριστικό ενδιαφέρον (φαράγγι Σαμαριάς και Λευκά Όρη γενικότερα) - ενίσχυση τοπικής οικονομίας.
6. Οικονομική διαχείριση λόγω της πολύ περιορισμένης εξάπλωσης
7. Εφαρμογή δράσεων από ΦΔ

Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

Αίγαγρος - *Capra aegagrus*

1. Απομάκρυνση των κατσικιών και των υβριδίων στα Λευκά Όρη (αντιμετώπιση υβριδισμού με ήμερα κατσίκια)
2. Διαχείριση μη φυσικών πληθυσμών
3. Διατύπωση σαφών οδηγιών για την ταυτοποίηση ύποπτου οργανικού υλικού / λαθροθηρίας. Σύσταση ομάδων εκπαίδευση προσωπικού. Μελέτη- εφαρμογή. Εφαρμογή θεσμικών εργαλείων με βάση το εθνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο (π.χ. επιβολή ποινών / περιβαλλοντικό έγκλημα) – υποστήριξη φύλαξης
4. Μελέτη / προετοιμασία / εφαρμογή επανεισαγωγής σε περιοχές της Κρήτης όπου προϋπήρχε, και δράσεις επανεισαγωγής όταν και εφόσον επιτευχθούν οι προϋποθέσεις.
5. Δράσεις ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης.

Βίβρα - *Lutra lutra*

92/43/ΕΟΚ = Παραρτήματα II και IV

IUCN = , EKB = NT

Κατάσταση διατήρησης = **Favourable (FV)**

Εθνικός πληθυσμός = 1048 – 1548 / 5X5 grid cells (2015)

Πιέσεις - Απειλές = Υποβάθμιση – καταστροφή υδροτοπικών ενδιαιτημάτων (π.χ. καταστροφή της παρόχθιας βλάστησης), οδικό δίκτυο (άμεσες θανατώσεις / κατακερματισμός ενδιαιτήματος), δηλητηριάσεις, ρύπανση, ανθρωπογενείς αλλαγές στις υδραυλικές συνθήκες των ποταμών (π.χ. εκτροπές, αποξηράνσεις, υδροηλεκτρικά έργα, ευθυγραμμίσεις ποταμών και ρεμάτων).

Επιχειρήματα επιλογής

Βίδα - *Lutra lutra*

1. Γνώση εξάπλωσης, πληθυσμών, πιέσεων απειλών
2. Αναμένονται μετρήσιμα αποτελέσματα μετά από εφαρμογή APs τουλάχιστον για τους νησιωτικούς πληθυσμούς ή άλλους σημαντικούς πληθυσμούς.
3. Πολλαπλά οφέλη και για άλλα προστατευόμενα είδη (π.χ. όλα τα είδη των υγροτόπων ειδικότερα στους νησιωτικούς υγρότοπους)
4. Πιθανό οικοτουριστικό ενδιαφέρον / ενίσχυση τοπικής οικονομίας.
5. Διατήρηση και βελτίωση των οικοσυστημικών υπηρεσιών των υγροτοπικών ενδιαιτημάτων

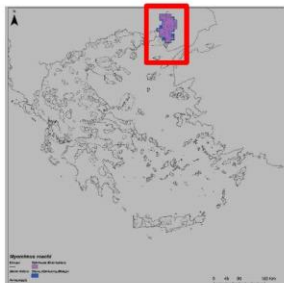
Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

Βίδα - *Lutra lutra*

1. Προστασία και αποκατάσταση νησιωτικών ενδιαιτημάτων του είδους (προσδιορισμός, θεσμοθέτηση, αποκατάσταση, ενημέρωση τοπικών κοινωνιών) – Θεσμοθέτηση ΚΑΖ
2. Καταγραφή νεκρών ατόμων στο οδικό δίκτυο / εστιασμένη αντιμετώπιση κατακερματισμού (π.χ. σήμανση, μείωση ταχύτητας οχημάτων, road underpasses).
3. Μελέτη για τον προσδιορισμό και προστασία των φυσικών διαδρόμων του είδους (π.χ. δημιουργία ζωνών φυσικής βλάστησης, δημιουργία ή ενίσχυση υφιστάμενων υπογείων περασμάτων για μείωση κατακερματισμού από δρόμους).
4. Προώθηση οικοτουριστικού ενδιαφέροντος με δημιουργία συγκεκριμένων business plans.
5. Δράσεις ενημέρωσης ευαισθητοποίησης τοπικών κοινωνιών και εμπλεκόμενων φορέων (1a-22, 1d – 18 PAF)
6. Δημιουργία δικτύου παρατηρητών (citizen science).

Μυωξοί

Μυωξός του Roach - *Myomimus roachi*

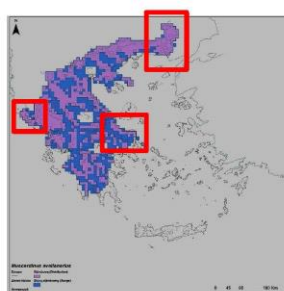
92/43/ΕΟΚ = Παράρτημα II και IV
IUCN = VU, EKB = DD
Κατάσταση διατήρησης = Unknown (XX)

Εθνικός πληθυσμός = Unknown (XX)

Πιέσεις - Απειλές = καταστροφή και υποβάθμιση θαμνοφραχτών / συστάδων φυσικής βλάστησης σε αγροτικές περιοχές, πυρκαγιές, αλλαγή καλλιεργειών.

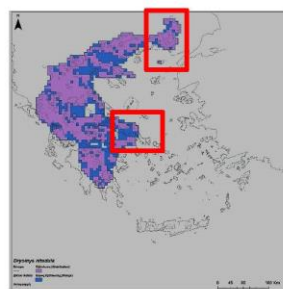
Βουνομυωξός - *Muscardinus avellanarius*

92/43/ΕΟΚ = Παράρτημα IV
← IUCN = LC, EKB = DD →
Κατάσταση διατήρησης =
← Favourable (FV) →

Εθνικός πληθυσμός SX5 grid cells (2015)
← 1922 – 2262 / 1944 – 2504 →
Πιέσεις - Απειλές = Δασικές πυρκαγιές, καταστροφή και υποβάθμιση θαμνοφραχτών / συστάδων φυσικής βλάστησης, αλλαγή καλλιεργειών

Δενδρομυωξός – *Dryomys nitedula*

Myomimus roachi, *Muscardinus avellanarius*, *Dryomys nitedula*

Επιχειρήματα επιλογής

1. Περιορισμένη εξάπλωση για το *Myomimus roachi*
2. Αντιμετωπίζουμε συνολικά και τα τρία είδη μυωξών της οδηγίας
3. Πρόταση και θεσμοθέτηση περιοχών προστασίας για το *Myomimus roachi* (Annex II – IV, 92/43/ΕΕΚ) στην περιοχή της Θράκης.
4. Πολλαπλά οφέλη και για άλλα προστατευόμενα είδη (π.χ. είδη αγροτικών εκτάσεων / θαμνοφραχτών)
5. Πιθανό οικοτουριστικό ενδιαφέρον / ενίσχυση τοπικής οικονομίας - Θράκη.

Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

1. Προστασία, αποκατάσταση και δημιουργία νέων θαμνοφραχτών στις αγροτικές καλλιέργειες (Μελέτη – εφαρμογή στη Θράκη + ανάδειξη και ενίσχυση οικοσυστημικών υπηρεσιών) – [1b-20, 1b-21, 1b-25 PAF]
2. Ένταξη μέτρων στην αγροτική πολιτική / κίνητρα, υποχρεώσεις για τη δημιουργία θαμνοφραχτών (προδιαγραφές).
3. Monitoring για πληθυσμούς/ενδιαίτηματα *Myomimus roachi* – Θράκη
4. Δημιουργία δικτύου εθελοντών / παρατηρητών (citizen science)
5. Δράσεις ενημέρωσης ευαισθητοποίησης τοπικών κοινωνιών και εμπλεκόμενων φορέων.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισής.

Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος, Καλλιστώ Π.Ο

Λύκος- Key species

- **Σημαντικός ρόλος στα οικοσυστήματα** (θήρευση: αγριόχοιρος, ζαρκάδι, ελάφι, αγριόγιδο)
- **Ανάγκη για διατήρηση «λειτουργικών» πυκνοτήτων** του θηρευτή (επανάκαμψη αγριόχοιρου)¹
- **Οικονομική-κοινωνική διάσταση:** Απώλειες πρωτογενή τομέα- θήρευση κυνηγετικών σκύλων.
- **Επίδραση στη βόσκηση** (έμμεσος ρυθμιστικός ρόλος: προστασία βοσκοτόπων από υπερβόσκηση)
- **Έμμεση επίδραση σε άλλα είδη** (διατήρηση γυπών- παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων)

1) Epstein Y, Lopez-Bao JV, and Chapron G. (2015)

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Νομικό καθεστώς διατήρησης

- **Ευρωπαϊκή σύμβαση Βέρνης 1335/83** : παράρτημα II, σε όλη την έκταση της κατανομής: αυστηρά προστατευόμενα είδη
- **Σύμβαση (CITES) 1984**: Ρύθμιση του διεθνούς εμπορίου των απειλούμενων ειδών : παράρτημα II, των εν δυνάμει απειλούμενων ειδών: το διεθνές εμπόριο ατόμων του είδους ή τμημάτων του ελέγχεται αυστηρά
- **Οδηγία 92/43 της Ε.Ε**
- **Νότια του 39° παράλληλου: παράρτημα IV**: απόλυτα προστατευόμενο είδος & **παράρτημα II**: απαιτείται η διατήρηση των βιοτόπων του με σχεδιασμό περιοχών προστασίας
- **Βορειότερα του 39° :παράρτημα V**: Το καθεστώς προστασίας του είδους είναι ελαστικότερο: Αποτελεί νομικό παράδοχο σε συνδυασμό με σύμβαση Βέρνης.
- **RED DATA BOOK**: Vulnerable

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Κατάσταση διατήρησης- Έκταση κατανομής και πληθυσμιακές εκτιμήσεις

- **Μεθοδολογία** 1,2,3,4
- **Έκταση κατανομής είδους**: Επεξεργασία δεδομένων ΕΛΓΑ: occupancy modelling: Σύνολο κατανομής
- **Μέσο μέγεθος επικράτειας αγέλης**: τηλεμετρία λύκων /spacing αγελών-
- **Μέσο μέγεθος αγέλης**: Φωτογραφικές καταγραφικές διατάξεις, snowtracking

Σε επιλεγμένες περιοχές-αναγωγή σε επικράτεια

- 1). Ausband et al 2014
- 2) Rich et al, 2013
- 3) Ηλιόπουλος και συν, 2014,
- 4). Iliopoulos et al., 2016,

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

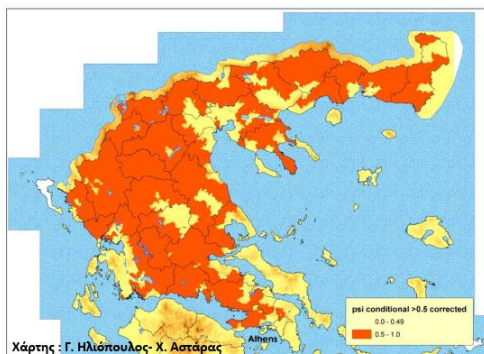
Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρισης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος, Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Κατάσταση διατήρησης- Έκταση κατανομής και πληθυσμιακές εκτιμήσεις

Χάρτης: Γ. Ηλιόπουλος- Χ. Αστάρας

1). Ηλιόπουλος και συν. 2014 Οριζόντιο πρόγραμμα παρακολούθησης Θηλαστικών 2). Iliopoulos et al., 2016
3). Mech and Boitani 2003

- Κατανομή (2013): 64000km²
- Συντηρητική εκτίμηση¹ (τηλεμετρία):
Αριθμός αγελών: 156
Ελάχιστος πληθυσμός: 795 (95% C.I, 717-874)¹
- Λιγότερο συντηρητική εκτίμηση² (+spacing αγελών):
Αριθμός αγελών: 189
Πληθυσμός: 1020 (95% C.I, 875-1362)
Μέση Πυκνότητα: 1.4-2.5 άτομα/100km²
(=μέση πυκνότητα λύκων)³

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρισης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος, Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Κατάσταση διατήρησης- Τάσεις

Τάση-μεταξύ δυο εξαετών αναφορών (1999-2015)

Πληθυσμός: +30-40% (διαφορετική προσέγγιση)

Κατανομή: +6000 km² (Βοιωτία-Αττική)

Επανάκαμψη: Αργή και σταδιακή διαδικασία από τέλη δεκαετίας 80'

Αιτίες:

- Νομική προστασία
- Βελτίωση βιοτόπου (περιοχές αναπαραγωγής)
- Διατήρηση εκτατικής κτηνοτροφίας και μεθόδων πρόληψης
- Σύστημα αποζημίωσης ενιαίο

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου
στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης
και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος
Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Κατάσταση διατήρησης- Απειλές & Πιέσεις

- **F03.02.03-** Ανθρωπογενής εσκεμμένη θνησιμότητα ατόμων λύκου.
- **A04.03-** Εγκατάλειψη της εκτατικής κτηνοτροφίας
- **J03.01.01-** Μείωση διαθεσιμότητας τροφής συμπεριλαμβανομένων των πτωμάτων
- **F03.01** – Τοπικά χαμηλή διαθεσιμότητα άγριων σπληφόρων και ανεπαρκής κυνηγετική διαχείριση άγριων σπληφόρων
- **D01.02 - J03.02.** Διάσπαση και κατάτμηση βιοτόπων από μεγάλα τεχνικά έργα.
- **I03.01-** Γενετική επιμόλυνση - υβριδισμός λύκου- σκύλου

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου
στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης
και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος
Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

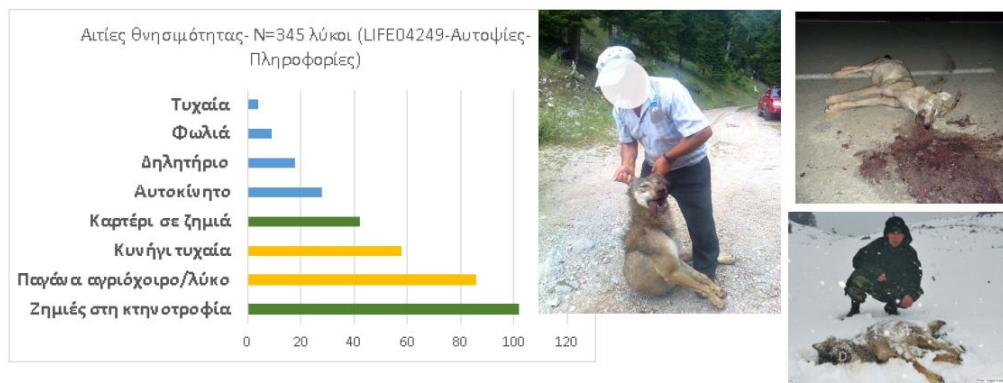

Λύκος- Κατάσταση διατήρησης- Απειλές & Πιέσεις-Ανθρωπογενής θνησιμότητα

- **Υψηλή ανθρωπογενής θνησιμότητα τοπικά**
- **Συνεχιζόμενη και οργανωμένη σε μερικές περιοχές (π.χ. Ευρυτανία, Στερεά Ελλάδα)**
- **Δύσκολα μπορεί να εκτιμηθεί ο πραγματικός αριθμός θανάτων**
- **25-40% του τοπικού πληθυσμού**
- **Τοπικές εξαφανίσεις (π.χ Ε.Π Πρεσπών)**

Λύκος- Κατάσταση διατήρησης- Απειλές & Πιέσεις-Ανθρωπογενής θνησιμότητα

Λύκος- Κατάσταση διατήρησης- Απειλές & Πιέσεις-Κατάτμηση

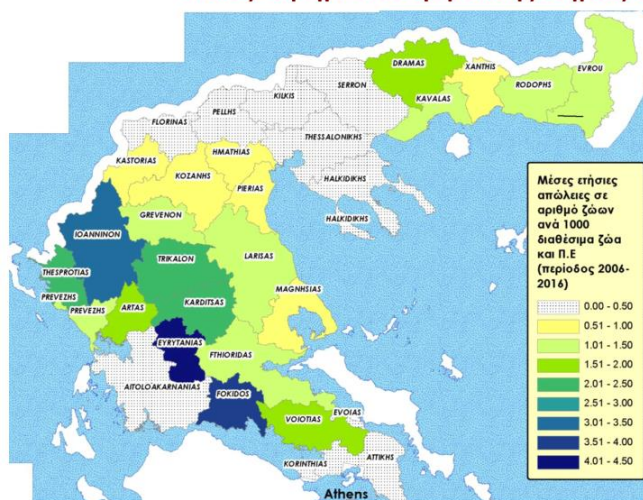
Λύκος- Κατάσταση διατήρησης-ταξινόμηση βάσει κριτηρίων Ε.Ε ^{1,2}

Overall assessment of Conservation Status: Inadequate U1 + improving

Κριτήρια	Τήρηση
1 The population is stable or increasing in size.	✓
2 The overall distribution of the population is stable or increasing	✓
3 Quality and continuity of habitat should be sufficient to contain a favorable reference population and have a stable or increasing trend	x
4 The population size and range are equal to or greater than when the directive came into force within a given country.	✓
5 The population size for the "Favorable Reference Population" (FRP) has been achieved	?
6 The "Favorable Reference Range" (FRR) has been occupied.	✓
7 Connectivity within and between populations is being maintained or enhanced.	x
8 An effective, robust monitoring program has been established.	x

1) Linnell, J., Salvatori V., Boitani, L. 2008. 2) European Commission. (2006).

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Ζημιές στη κτηνοτροφία

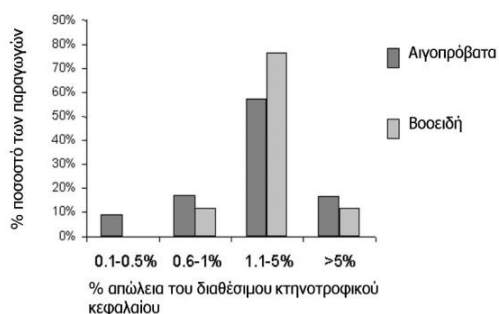
- Οι οικονομικές απώλειες αφορούν το σύνολο της κατανομής (δεδομένα ΕΛΓΑ)
- Πολύ υψηλή **γεωγραφική διακύμανση** απωλειών
- Δεν μπορεί να ερμηνευθεί μόνο με βάση ανάλογες διακυμάνσεις στον πληθυσμό του λύκου,

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Ζημιές στη κτηνοτροφία

Διαφορές μεταξύ των περιοχών οφείλονται

- Στην πυκνότητα και σύσταση ειδών των κτηνοτροφικών ζώων-εκμεταλλεύσεων
- Στις πυκνότητες και σύσταση ειδών άγριων σπληφόρων
- Στα χαρακτηριστικά του τοπίου που επηρεάζουν την επικινδυνότητα θήρευσης
- Σε διαβαθμίσεις στις μεθόδους πρόληψης και την ένταση εφαρμογής τους
- Σε διαβαθμίσεις στον τρόπο εφαρμογής του κανονισμού ανά υποκατάστημα

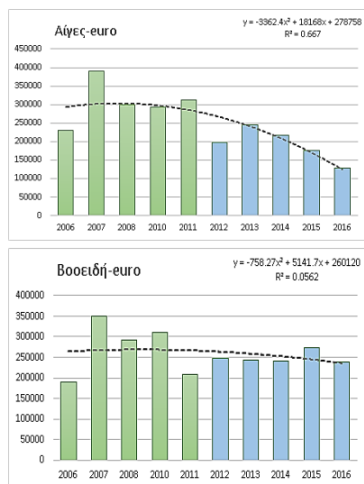
Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Ζημιές στη κτηνοτροφία

Από: Ηλιόπουλος et al., 2009

- Οι μέσες ετήσιες ποσοστιαίες απώλειες ανά παραγωγό μπορεί να είναι σημαντικές τοπικά
- Μεγάλο κόστος παραγωγής και χαμηλές τιμές πώλησης των προϊόντων καθιστούν τις απώλειες από λύκους λιγότερο ανεκτές.
- Αντιμετώπιση συνολικά της κρίσης της εκτατικής και νομαδικής κτηνοτροφίας
- Ως πιο ευπαθής ομάδα εμφανίζονται οι παραγωγοί με αίγες

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Ζημιές στη κτηνοτροφία-τάσεις

- Δεν παρατηρείται αύξηση των αποζημιωθέντων επιθέσεων (2006-2016) –πτωτική τάση.
- Πιθανόν τάση να αντιστοιχεί περισσότερο στην απόδοση του συστήματος αποζημίωσης (αλλαγές κανονισμού)
- Τα συνολικά ποσά που αποδίδονται ως αποζημιώσεις είναι πολύ χαμηλά ~1.000.000 ευρώ ετησίως)
- Η ομάδα των αιγοπροβάτων υστερεί σημαντικά στα ποσοστά κάλυψης σε σχέση με την ομάδα των βοοειδών
- Το υπάρχον σύστημα αποζημίωσης δεν είναι άμεσα συνδεδεμένο με ενεργητικές μεθόδους πρόληψης.

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Επιθέσεις σε κυνηγετικά σκυλιά

- Η σύγκρουση με την κυνηγετική δραστηριότητα εντοπίζεται κυρίως στην θήρευση και κατανάλωση των κυνηγετικών σκύλων
- Μεγάλη οικονομική και συναισθηματική αξία
- Φαίνεται να σχετίζεται με συγκεκριμένες περιοχές ή αγέλες λύκων (π.χ Kojola, I. and Kuittinen, J. 2002)

Φώτο: Γ. Ηλιόπουλος

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

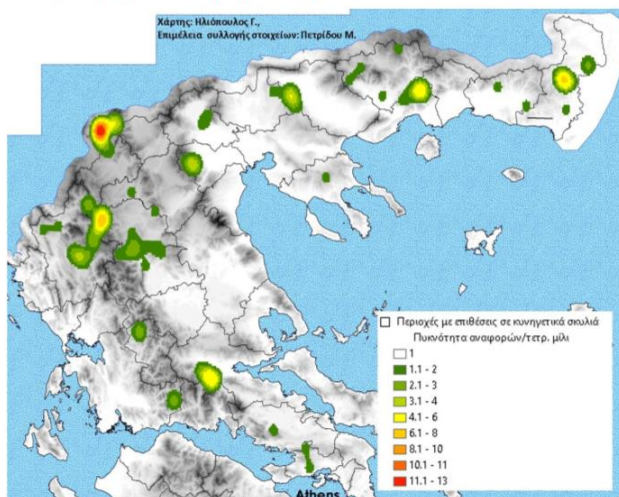
Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Επιθέσεις σε κυνηγετικά σκυλιά

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Επιθέσεις σε κυνηγετικά σκυλιά

Το ζήτημα δεν έχει ακόμα συστηματικά διερευνηθεί στην Ελλάδα .

- Ο αυξανόμενος αριθμός περιστατικών που αναφέρονται μπορεί να σχετίζεται εν μέρει με τη δυνατότητα εύκολης ανεύρεσης λόγω εντατικής χρήσης GPS κολάρων

Οι υπάρχουσες ερμηνείες συνδέουν το φαινόμενο με:

- Την εποχιακή διαθεσιμότητα τροφής για τους λύκους (π.χ Butler et al. 2013, Sidorovich et al. from 2003),
- Την εξοικείωση των λύκων με ανθρωπογενείς πηγές τροφής (π.χ χώρους απόθεσης πτωμάτων κτηνοτροφικών ζώων)
- Τον τρόπο και ένταση άσκησης της θήρας και το είδος των σκύλων
- Την εγγύτητα με περιοχές αναπαραγωγής των λύκων
- Η σχέση με την πυκνότητα των λύκων δεν έχει τεκμηριωθεί σύμφωνα με σχετικές μελέτες στην Β. Αμερική (π.χ Bump et al, 2013)
- Αντιμετώπιση με συγκεκριμένες δράσεις παθητικής και ενεργητικής προστασίας,

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

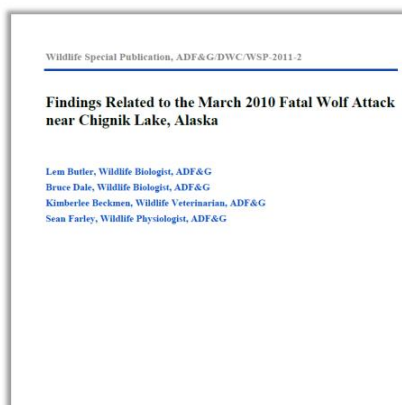
Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Φόβος για επιθέσεις σε ανθρώπους-τολμηρή συμπεριφορά

- Οι **απρόκλητες επιθέσεις υγιών** (μη λυσσασμένων) λύκων σε ανθρώπους, αποτελούν ένα επιβεβαιωμένο, αλλά πολύ σπάνιο στις ανεπτυγμένες χώρες φαινόμενο.
- Δεν φαίνεται να σχετίζονται με το **καθεστώς προστασίας** (επιθέσεις σε χώρες όπου ο λύκος είναι θηρεύσιμος π.χ Αλάσκα, Ρωσία κ.α)
- Στην Ελλάδα **δεν έχουν καταγραφεί αμιγώς απρόκλητες** επιβεβαιωμένες επιθέσεις σε ανθρώπους.
- **Δυο περιπτώσεις τραυματισμού** ανθρώπου από λύκο συνδέονταν με αναζήτηση τροφής (επίθεση σε κτηνοτροφικά ζώα)

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Φόβος για επιθέσεις σε ανθρώπους

- Εμπειρίες με λύκους που αποφεύγουν λιγότερο τους ανθρώπους (**bold wolves**)
- Περιστατικά προσέγγισης λύκων σε περιαστικές ή αγροτικές περιοχές
- Περισσότερο ημερόβια συμπεριφορά
- Παρατηρείται όμως στην Ελλάδα και από παλαιότερα ως **προσαρμογή των λύκων** σε ανθρωπογενή περιβάλλοντα (Iliopoulos 2010).

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Τα φαινόμενα σχετίζονται με :

- Την επανάκαμψη του είδους σε αγροτικές ή περιαστικές περιοχές με μεγαλύτερο ανθρώπινο πληθυσμό (εξοικείωση)
- Σημαντικές αλλαγές στην κατανομή των τροφικών διαθεσίμων των λύκων τα τελευταία χρόνια,
- Ανθρωπογενείς πηγές τροφής (σκουπιδοτόποι, χώροι απόθεσης πτωμάτων. κ.α.)
- Την ηλικία των λύκων (νεαρά περισσότερο τολμηρά)
- Εκούσια παροχή τροφής από ανθρώπους (Λουτράκι Κορινθίας)
- **Επίσης:** Περισσότερες ευκαιρίες για παρατήρηση-φωτογράφιση άγριας ζωής

Η εξοικείωση μπορεί να οδηγήσει και σε επιθετικότητα κάποιων λύκων προς τους ανθρώπους

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Λύκος- Ζητήματα σύγκρουσης- Αντιμετώπιση

- Το σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον και το ισχύον νομικό πλαίσιο δεν παραχωρούν μεγάλα περιθώρια για την εφαρμογή παλιότερων πρακτικών ελέγχου του πληθυσμού του λύκου με οριζόντιο τρόπο
- Απαιτεί ισχυρή νομική τεκμηρίωση, τήρηση συγκεκριμένων κριτηρίων και κατάσταση διατήρησης FCS (Favorable conservation status -και για τα είδη του παραρτήματος V)

Η μέθοδος για να είναι αποτελεσματική ως προς τη μείωση των απωλειών στη παραγωγή σε μεγάλη χωρική κλίμακα, απαιτεί

- Υψηλά ποσοστά προκαλούμενης θνησιμότητας λύκου και εφαρμογή μη αποδεκτών σήμερα μεθόδων (π.χ. χρήση δηλητηρίων)-μη συμβατά με νομικές δεσμεύσεις.
- Επομένως μπορεί να δράσει αρνητικά -συνεργιστικά (complementary VS compensatory) με την παράνομη ανθρωπογενή θνησιμότητα αθροίζοντας επίπεδα θνησιμότητας άνω των επιτρεπτών (~30% του πληθυσμού)

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

- Ο πληθυσμιακός έλεγχος καθώς δεν στοχεύει άμεσα στις αιτίες της σύγκρουσης έχει **μέτρια έως και μικρή αποτελεσματικότητα** και περιορισμένη χρονική εφαρμογή για την μείωση των επιθέσεων στην κτηνοτροφία

Μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε επιδείνωση (**αύξηση των επιθέσεων**), ως συνέπεια :

- **Αποσταθεροποίησης της κοινωνικής οργάνωσης** του πληθυσμού του λύκου τοπικά (διάσπαση αγελών, αύξηση ατόμων σε διασπορά)
- **Της κινητοποίησης των ενδογενών μηχανισμών ανάδρασης** (π.χ. πολλαπλές γέννες).
- Μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τον ρόλο του είδους στον έλεγχο των σπηλινόρων θηλαστικών ακόμα και σε χαμηλή ένταση θήρευσής.
- **Δεν μειώνει** απαραίτητα την παράνομη ανθρωπογενή θνησιμότητα (π.χ. Chapron et al. 2014)
- **Δεν εξαλείφει την χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων** (π.χ. Βαλκάνια- Βουλγαρία)

Απαιτεί ποιοτική και συστηματική παρακολούθηση των δημογραφικών στοιχείων του πληθυσμού για να μπορεί να εφαρμοσθεί στη πράξη με όποια οφέλη, όταν, όπου και εφόσον αυτά τεκμηριώνονται, και με ταυτόχρονη πάταξη της παράνομης θανάτωσης

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Παρόλα αυτά, χρησιμοποιείται σε αρκετές χώρες κυρίως για:

- **Εκτόνωση των κοινωνικών εντάσεων**, ακόμα και με παραποίηση επιστημονικών δεδομένων (Σουηδία)
- **Καθυστέρηση της επανάκαμψης των πληθυσμών** στο πλαίσιο εφαρμογής συστημάτων ζώνωσης (διαβαθμισμένη προστασία αναλόγως της περιοχής),
- **Παροδική μείωση των συγκρούσεων** σε τοπικό επίπεδο,
- Ο ρόλος του στην αντιμετώπιση φαινομένων επιθετικότητας με τον άνθρωπο δεν έχει τεκμηριωθεί
- Τα **συστήματα ζώνωσης** στα οποία βρίσκεται συνήθως πρακτική εφαρμογή **απαιτούν μεγάλες σε έκταση φυσικές εκτάσεις** χωρίς ή με μικρή ανθρώπινη παρουσία που όμως απουσιάζουν από την Ελλάδα και Ευρώπη

Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα των σχετικών μελετών και οδηγιών προσανατολίζονται σχεδόν στο σύνολο τους:

- Στην διατήρηση **σταθερής κοινωνικής οργάνωσης** των πληθυσμών του λύκου με περιορισμό θνησιμότητας
- στην **αποκατάσταση των φυσικών τροφικών διαθέσιμων** (πληθυσμοί άγριων οπληφόρων)
- Στην **εξέλιξη και βελτίωση των μη θανατηφόρων μεθόδων** περιορισμού των απωλειών
- Στον **εκσυγχρονισμό των συστημάτων ασφάλισης** και αποζημίωσης
- Στην αντιμετώπιση περιστατικών που αφορούν **επιθετικούς ή εξοικειωμένους λύκους** με κατάλληλα σχέδια δράσης
- την **ενημέρωση και συμμετοχή όλων ενδιαφερόμενων κοινωνικών ομάδων**

Άξονες προτεραιότητας και προτεινόμενες δράσεις- Αντικείμενα σχεδίου δράσης αντιμετώπισης της σύγκρουσης.

13 Προτεινόμενοι βασικοί άξονες με επιμέρους δράσεις -Ολοκληρωμένη στρατηγική διαχείρισης της σύγκρουσης

Ένα σχέδιο δράσης μπορεί να εφαρμόσει άμεσα μέρος τους και να ορίσει, περιγράψει και κατευθύνει την υλοποίησή των υπολοίπων δράσεων καθώς έχουν από **βραχυπρόθεσμο μέχρι μακροπρόθεσμο χαρακτήρα**.

Οι επιμέρους δράσεις περιλαμβάνουν

- Έρευνα πεδίου-ανάλυση
- Επεξεργασία υπαρχόντων στοιχείων
- Προπαρασκευαστικό νομοθετικό έργο
- Ενημέρωση-διαβούλευση
- Δομικές αλλαγές σε συστήματα αποζημίωσης
- Προετοιμασία guidelines, οδηγιών και πλάνων εφαρμογής μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δράσεων

Άξονες προτεραιότητας και προτεινόμενες δράσεις- Αντικείμενα σχεδίου δράσης αντιμετώπισης της σύγκρουσης.

1. Διαδικασίες αξιολόγησης της σύγκρουσης κτηνοτροφίας-λύκου, ανάλυση επικινδυνότητας, εξειδικευμένα διαχειριστικά σχέδια και εφαρμογές.

1. Εντοπισμός περιοχών με μεγαλύτερη ένταση συγκρούσεων και απωλειών κτηνοτροφικού κεφαλαίου
Διερεύνηση παραμέτρων που σχετίζονται με την διαβάθμιση που παρατηρείται ανά παραγωγό
2. Δημιουργία μητρώου παραγωγών και πρωτόκολλου αξιολόγησης του βαθμού επικινδυνότητας με βάση την ανάλυση επικινδυνότητας, με βάση τα χαρακτηριστικά της μονάδας ανά περιοχή ενδιαφέροντος.
Δημιουργία εξατομικευμένου διαχειριστικού σχεδίου αντιμετώπισης για κάθε παραγωγό σε περιοχές με μόνιμη παρουσία λύκου για τον περιορισμό των απωλειών από λύκο και άλλα σαρκοφάγα.
3. Πιλοτική εφαρμογή εξατομικευμένων διαχειριστικών σχεδίων προστασίας των παραγωγών
4. Έκδοση εγχειριδίων και οδηγιών καλής πρακτικής με δυνατότητα εξατομίκευσης της φύλαξης
5. Δημιουργία και λειτουργία πλατφόρμας μεταξύ κτηνοτρόφων
6. Διαμόρφωση σχεδίων δράσης με τη συμμετοχή κοινωνικών ομάδων για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων και χρήση της εμπειρικής τοπικά διαθέσιμης γνώσης.

2. Ενίσχυση, βελτίωση, εξέλιξη παραδοσιακών μεθόδων φύλαξης.

1. Ολοκλήρωση και επίσπευση αναγνώρισης των παραδοσιακών φυλών σκύλων φύλαξης κοπαδιών (Ελληνικός ποιμενικός-Μολοσσός Ηπείρου») και επιδότηση αγοράς τους από πιστοποιημένους εκτροφείς με κριτήρια.
2. Έρευνα και εισαγωγή νέων μεθόδων επιλογής και εκπαίδευσης ποιμενικών
3. Λειτουργία και υποστήριξη αυτόνομων δικτύων ανταλλαγής ποιμενικών σκύλων φύλαξης
4. Διασύνδεση των εφαρμοζόμενων μέτρων πρόληψης με το υπάρχον σύστημα αποζημίωσης και επιδοτήσεων σε κτηνοτροφικές μονάδες,
5. Έκδοση και διανομή ειδικού εγχειριδίου οδηγιών για την εκτροφή, υγειονομική περίθαλψη, εκπαίδευση ποιμενικών σκύλων
6. Επιδότηση επισκευής μόνιμων ή εποχιακών περιφράξεων σε κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις με κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια.
7. Δημιουργία δικτύου εθελοντών για την αρωγή κτηνοτρόφων στην φύλαξη και επιτήρηση των κοπαδιών - πιλοτική εφαρμογή σε εθνικά πάρκα.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου
στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρισης
και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος
Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

3. Αντιμετώπιση παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων

1. Δημιουργία εθνικής στρατηγικής για την αντιμετώπιση της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων, συμπεριλαμβανομένης και της νομικής αντιμετώπισης του ζητήματος
2. Δημιουργία μονάδων εντοπισμού παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων με την χρήση ειδικών σκύλων εντοπισμού
3. Συγκέντρωση πληροφοριών για κάθε περιστατικό θανάτωσης της πανίδας με τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων
4. Συστηματική διενέργεια τοξικολογικών και εργαστηριακών αναλύσεων
5. Έκδοση και διακίνηση οδηγιών αντιμετώπισης της δηλητηρίασης σκύλων φύλαξης στο πεδίο με συμπτωματική θεραπεία (διάγνωση, σκευάσματα, ενέργειες).

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου
στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρισης
και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος
Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

4. Δοκιμή και προώθηση νέων τεχνικών περιορισμού των απωλειών στο κτηνοτροφικό κεφάλαιο.

Ενίσχυση έρευνας για την δοκιμή στις Ελληνικές συνθήκες υπαίθρου και τη διάδοση νέων ή παραδοσιακών τεχνικών αποτροπής των επιθέσεων λύκου, πρωτογενείς ακουστικούς και οπτικούς απωθητές, συμπεριφορικούς φράκτες fladry, ή δευτερογενείς απωθητές όπως turbo-fladry, χρήση σφαιριδίων πρόκλησης πόνου, κολάρα κτηνοτροφικών ζώων κ.ά.

5. Αντιμετώπιση θήρευσης κυνηγετικών σκύλων

1. Συστηματική καταγραφή των επιβεβαιωμένων περιστατικών κατασπάραξης κυνηγετικών σκύλων ανά κυνηγετικό σύλλογο με τη χρήση συγκεκριμένου πρωτόκολλου
2. Ανάλυση των δεδομένων και εξαγωγή χαρτών επικινδυνότητας.
3. Δοκιμή, χρήση και διάδοση των ειδικών γυλέκων αποτροπής των επιθέσεων λύκων σε κυνηγετικά σκυλιά
4. Έκδοση ενημερωτικού υλικού και οδηγιών για την αποφυγή επιθέσεων από λύκους με αναφορά στους παράγοντες κινδύνου και με πρακτικές οδηγίες αντιμετώπισης και πρόληψης.

6. Ενημέρωση-συμμετοχή κοινωνικών ομάδων- εκπαίδευση

1. Καταγραφή στάσεων και απόψεων για τον λύκο, την επανάκαμψη του είδους και τους τρόπους αντιμετώπισης των συγκρούσεων σε αντιπροσωπευτικά δείγματα από διαφορετικές κοινωνικές ομάδες
2. Εφαρμογή των αποτελεσμάτων της καταγραφής αυτής για την δημιουργία επικοινωνιακής στρατηγικής για τις συγκρούσεις λύκου και ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
3. Εκστρατεία ενημέρωσης για το ρόλο του λύκου στα ανθρωπογενή και φυσικά οικοσυστήματα,
4. Διάχυση της πληροφορίας μέσω ιστοσελίδων, μέσων κοινωνικής δικτύωσης, σεμιναρίων, εντύπων και αναλόγως της κοινωνικής ομάδας στόχου

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

7. Εξασφάλιση ικανής τροφικής βάσης φυσικών θηραμάτων για το λύκο στο μεγαλύτερο μέρος της κατανομής του είδους.

1. Εντοπισμός περιοχών όπου μπορούν ακόμα να αναπτυχθούν βιώσιμοι πληθυσμοί άγριων οπληφόρων.
2. Καταγραφή και αξιολόγηση της παρούσας κατάστασης με εκτίμηση των πυκνοτήτων άγριων οπληφόρων στο σύνολο της κατανομής τους.
3. Σύνταξη και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων με εξειδίκευση ανά περιοχή, για την αύξηση των πυκνοτήτων των άγριων οπληφόρων όταν αυτές δεν είναι ικανοποιητικές, καθώς και του αριθμού ειδών.
4. Επανεισαγωγές ειδών (π.χ. κόκκινο ελάφι στην Ρούμελη, Πίνδο ή αλλού), βελτίωση βιοτόπου, προστασία περιοχών αναπαραγωγής, προστασία από λαθροθηρία, εναλλαγή βόσκησης (rotation) για τον συνδυασμό παρουσίας κτηνοτροφικών ζώων και άγριων οπληφόρων.
5. Περιοχές εφαρμογής: Σύνολο κατανομής και κατά προτεραιότητα σε εθνικά Πάρκα, περιοχές NATURA, καταφύγια άγριας ζωής και ενδιάμεσες ζώνες σύνδεσης.
6. Τα μέτρα αυτά έχουν επίσης ευεργετικό αποτέλεσμα και σε περιοχές με απειλούμενους πληθυσμούς γυπών καθώς μπορούν να εξασφαλίσουν επίσης επαρκή τροφικά διαθέσιμα και σταδιακή απεξάρτηση από ταΐστρες.

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

8. Παρακολούθηση δημογραφικών παραμέτρων του πληθυσμού του λύκου

1. Αποτελεί πολύ βασική δράση για την αξιολόγηση των μέτρων που λαμβάνονται με την παρακολούθηση των επιπτώσεων στον πληθυσμό.
2. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν: Τον αριθμό και την κατανομή των αγελών λύκου, το μέγεθος των αγελών λύκου, το μέγεθος των επικρατειών τους, το ποσοστό ατόμων σε διασπορά, την γενετική ευρωστία και βαθμό ετεροζυγωτίας, την ανθρωπογενή θνησιμότητα
3. Δημιουργία κοινού πρωτόκολλου με τις γειτονικές χώρες.
4. Παρακολούθηση απόκρισης των λύκων στις διακυμάνσεις της πυκνότητας των άγριων οπληφόρων με την διερεύνηση των τροφικών συνθηκών του είδους (τροφικές αναλύσεις)
5. Παρακολούθηση και συστηματική καταγραφή όλων των περιστατικών θανάτου λύκων των συνθηκών και της πιθανής αιτιολογίας τους,
6. Ανάπτυξη πιλοτικών συστημάτων ζώνωσης
7. Δημιουργία βάσης δεδομένων με τα στοιχεία θνησιμότητας λύκου σε επίπεδο κατανομής.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος, Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

9. Δημιουργία τοπικών ομάδων καταγραφής και επέμβασης για περιστατικά προσέγγισης λύκων- ομάδες άμεσης επέμβασης.

1. Δημιουργία νομικού πλαισίου ανάλογου με αυτού της αρκούδας για την σύσταση ομάδων αντιμετώπισης περιπτώσεων εξοικειωμένων ή επιθετικών λύκων με περιγραφή των πιθανών σεναρίων.
2. Σύσταση ομάδων παρέμβασης με συμμετοχή αρμοδίων υπηρεσιών (δασαρχεία) και λοιτών φορέων όπως ομάδες επέμβασης περιβαλλοντικών οργανώσεων, θηροφυλακής, κτηνιατρικών υπηρεσιών, προσωπικού φορέων διαχείρισης εθνικών πάρκων και με στόχο την κάλυψη του συνόλου της επικράτειας του λύκου.
3. Καθορισμός και περιγραφή πρωτόκολλου διαδοχής ενεργειών αναλόγως των συνθηκών

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος, Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Υ. Ηλιόπουλος, Π. Πετρίδου, Callisto

Φωτο: Γ. Σπυριδάκης

10. Αντιμετώπιση υβριδισμού λύκου-σκύλου

1. Εφαρμογή δράσεων σύλληψης και στειρώσεως αδέσποτων σκύλων σε αγροτικές και ορεινές περιοχές
2. Διοργάνωση εκστρατείας ενημέρωσης για την εφαρμογή της υπάρχουσας νομοθεσίας σε σχέση με την κατοχή σκύλων συντροφιάς και σκύλων εργασίας
3. Δημιουργία νομοθετικού πλαισίου για δράσεις που αφορούν τα υβρίδια λύκου συμπεριλαμβανομένων του τρόπου εντοπισμού τους, την γενετική επιβεβαίωση των περιστατικών υβριδισμού και την μεθοδολογία λήψης δειγμάτων, τα πρωτόκολλα σύλληψης και απομάκρυνσης από τον πληθυσμό επιβεβαιωμένων υβριδίων λύκου- σκύλου και την δημιουργία ομάδων επέμβασης για την εφαρμογή των δράσεων στο πεδίο. (Μόνο για γενιές F1, F2)
4. Σύσταση ομάδων άμεσης επέμβασης για την αντιμετώπιση περιστατικών υβριδισμού σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση περιστατικών εξοικειωμένων λύκων.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

11. Εκσυγχρονισμός συστήματος αποζημίωσης

1. Δημιουργία πρωτοκόλλων αξιολόγησης επιθέσεων και εκπαίδευση εποχιακού προσωπικού
2. Χορήγηση πλήρους εμπορικής αξίας απολεσθέντων ζώων που έχουν επιβεβαιωθεί ως κατασπαραγμένα ως αποζημίωση σε ζημιές από λύκο, ως αντιστάθμισμα στο γενικά χαμηλό ποσοστό ανεύρεσης νεκρών ζώων. Εφαρμογή σε ορεινές περιοχές και προστατευόμενες περιοχές.
3. Απλούστευση διαδικασίας αναγγελίας ζημιάς και χρήση νέων διαθέσιμων τεχνολογιών
4. Ενημέρωση κτηνοτρόφων για τον κανονισμό ασφάλισης και ενδεχόμενες αλλαγές του.
5. Διασύνδεση συστήματος ασφάλισης από λύκο με χάρτες επικινδυνότητας ανά περιοχή.
6. Διασύνδεση συστήματος ασφάλισης με ενεργητικά μέτρα προστασίας των παραγωγών
7. Επιδότηση της αγοράς και εγκατάστασης ηλεκτροφόρων περιφράξεων ειδικά σε περιπτώσεις πολλαπλών απωλειών
8. Επιδότηση της επισκευής και αναβάθμισης ήδη εγκατεστημένων από τους παραγωγούς συμβατικών φρακτών στην κατηγορία carnivore-proof
9. Επιδότηση της έρευνας για τον έλεγχο αποτελεσματικότητας νέων τεχνικών πρόληψης των επιθέσεων από λύκο όπως φορητούς φράκτες fladny, ηλεκτρικό fladny καθώς και άλλους πρωτογενείς και δευτερογενείς απωθητές.
10. Σχεδιασμός και πιλοτική λειτουργία ex-ante συστημάτων ασφάλισης εντός προστατευόμενων περιοχών (Εθνικά πάρκα).
11. Δημιουργία πρωτοκόλλου καταχώρισης δεδομένων κατασπαράξεων με δεδομένα πεδίου για ανάλυση και δημιουργία ή επικαιροποίηση χαρτών επικινδυνότητας θήρευσης.

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα. Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

12. Αντιμετώπιση κατάτμησης βιοτόπων για το λύκο και τα άγρια οπληφόρα

1. Καθορισμός σημαντικών ζωνών σύνδεσης της κατανομής του λύκου και των άγριων φυτοφάγων θηλαστικών προς αποτροπή της κατάτμησης των βιοτόπων τους
2. Σε περιοχές όπου ήδη έχουν κατασκευασθεί οδικοί άξονες να διερευνηθεί εάν υπάρχει η απαραίτητη σύνδεση μεταξύ των κατανομών
3. Λήψη διαχειριστικών μέτρων αντισταθμιστικού χαρακτήρα. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην διατήρηση της συνδεσιμότητας ιδιαίτερα των άγριων οπληφόρων
4. Εφαρμογή διαχειριστικών μέτρων για διαβάθμιση των χρήσεων γης σε περιοχές διέλευσης πανίδας από τεχνικά περάσματα γραμμικών υποδομών μεταφοράς.
5. Εφαρμογή του διαθέσιμου σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση της γεωγραφικής κατάτμησης των βιοτόπων των μεγάλων θηλαστικών με την ενσωμάτωση οδηγιών σε όλες τις σχετικές μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

13. Λύκος και τοπική οικονομία- οικότουριστικές δραστηριότητες

1. Δημιουργία νομοθετικού πλαισίου για την πιστοποίηση προϊόντων φιλικών προς την άγρια πανίδα (π.χ. wolf friendly products)
2. Εφαρμογή δράσεων πιστοποίησης, παραγωγής και προώθησης «φιλικών προς το λύκο» προϊόντων σε παραγωγούς που λαμβάνουν μέτρα για την προστασία των κοπαδιών τους από λύκους – προτεραιότητα εφαρμογής σε εθνικά πάρκα.
3. Διεξαγωγή δραστηριοτήτων ορεινού τουρισμού με την εγκαθίδρυση θεματικών μονοπατιών με κεντρικό θέμα τον λύκο που θα συμπεριλαμβάνει και επισκέψεις σε παραγωγούς, αγορά τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών.
4. Προώθηση επιστημονικού τουρισμού - συμμετοχή επισκεπτών κυρίως από χώρες του εξωτερικού σε επιστημονικές δράσεις μελέτης του είδους, παρακολούθησης του είδους ή δράσεων αποτροπής της σύγκρουσης με την κτηνοτροφία ή δράσεων των ομάδων επέμβασης.

Η κατάσταση διατήρησης του λύκου στην Ελλάδα Ζητήματα σύγκρουσης και τρόποι αντιμετώπισης. Ηλιόπουλος Γιώργος, Δρ. Βιολόγος

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ & ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

10.4 Έκθεση Αναφοράς 3^{ης} Συνάντησης Εργασίας για την Ορνιθοπανίδα

10.4.1 Πρόσκληση Ημερίδας εργασίας για την Ορνιθοπανίδα

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Α. Π.: ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/23096/1014

Ημ/νία: 23/04/2018

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
Ταχ. Δ/ση: Πατισίων 147, 11251, Αθήνα
Τηλ.: 2108642209
Πληροφορίες: Ι. Μητσόπουλος
Email: i.mitsopoulos@prv.ypoka.gr

Προς: Εμπειρογνώμονες Ορνιθοπανίδας

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Δ/ση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Συντονιστής του Έργου LIFE-IP 4 NATURA “*Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece*” σας προσκαλεί σε συνάντηση εργασίας την **Τρίτη 15/5/2018, Αμαλιάδος 17, 4^{ος} όροφος**, (Στάση Μετρό Αμπελόκηποι <https://goo.gl/maps/CBmvvfSGTQ62>), **Αθήνα**. Η συνάντηση θα διαρκέσει από τις **10:00** έως τις **15:00**.

Σκοπός της συνάντησης εργασίας είναι η επιλογή ενός είδους κοινοτικού ενδιαφέροντος από την ομάδα της ορνιθοπανίδας για την εκπόνηση και θεσμοθέτηση **Σχεδίου Δράσης** (κείμενα που περιγράφονται τα μέτρα και οι πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την προστασία και διατήρηση των ειδών και οικοτόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος) στο πλαίσιο της Δράσης A1 του Έργου “*Development and legal adoption of Action Plans (APs) for species and habitats of Community Interest*” από τη συνημμένη λίστα προεπιλογής ειδών.

Στη συνάντηση εργασίας θα παρουσιαστούν εισηγήσεις σχετικά:

- με το Έργο LIFE-IP 4 NATURA,
- με τη Δράση A1,
- με τα είδη της λίστας προεπιλογής και τα κριτήρια επιλογής (γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα, κατάσταση διατήρησης, απειλές και πιέσεις, αναφορά των ειδών στο Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιοτήτων της χώρας, υφιστάμενη επιστημονική γνώση για τα είδη, δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης των ειδών σε χρονικό πλαίσιο μίας πενταετίας μέσω ποσοτικών δεικτών και το εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης),
- με το περιεχόμενο των Σχεδίων Δράσης.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Στη συνέχεια, θα πραγματοποιηθεί συζήτηση επί του περιεχομένου των Σχεδίων Δράσης και των δράσεων προστασίας των προεπιλεγμένων ειδών με τελικό σκοπό την ιεράρχηση και επιλογή του είδους για το οποίο θα εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί το Σχέδιο Δράσης και το οποίο θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια του Έργου και συγκεκριμένα στη Δράση C1 “*Field implementation of the Action Plans (APs) for species and habitats*”.

Για την επιτυχή υλοποίηση των ανωτέρω θεωρείται αναγκαία η συμβολή σας ως ειδικοί και εμπειρογνώμονες σε θέματα διατήρησης και προστασίας των ειδών των Παραρτημάτων της Οδηγίας 2009/147/ΕΕ.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο LIFE-IP 4 NATURA μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj\[524\]=5283&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj[524]=5283&language=el-GR)

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης

Συνημμένα:

Λίστα Προεπιλεγμένων Ειδών – Ορνιθοπανίδα

Γ. Λαζόπουλος

Κοινοποίηση

- Γραφείο Αν. Υπουργού ΠΕΝ
- Γραφείο Γενικής Γραμματέως Περιβάλλοντος
- Γραφείο Γενικής Διευθύντριας Περιβαλλοντικής Πολιτικής

10.4.2 Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας για την Ορνιθοπανίδα

Η ημερίδα εργασίας ξεκίνησε με τα εξής:

- Γνωριμία Ομάδας Εργασίας
- Παρουσίαση LIFE- IP 4 NATURA και υπόλοιπων συμπληρωματικών δράσεων
- Δράση Α1 _Παρουσίαση
- Βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το περιεχόμενο / πλαίσιο ενός Σχεδίου Δράσης.

Κατόπιν δόθηκε στην ομάδα εργασίας προς αξιολόγηση μια λίστα με είδη της ορνιθοπανίδας τα οποία είχαν προεπιλεγεί με βάση το έργο της εποπτείας. Ακολούθησε η παρουσίαση των ειδών και η καταγραφή δεδομένων, οικολογικών αναγκών και πιθανών δράσεων, ως ακολούθως:

ΑΡΠΑΚΤΙΚΑ

1. *Gyraetus barbatus* (Γυπαετός)

- Υπάρχει πρόγραμμα LIFE Κρήτη.

Πιθανές δράσεις:

- Έργα προστασίας των πηγών.

2. *Aegyrius monachus* (Μαυρόγυπας)

- Έχει παρουσία στη Δαδιά,
- Έχουν γίνει αρκετές δράσεις,
- Περιλαμβάνεται σε LIFE και άλλο πρόγραμμα (Vulture Multi Species Action Plan),
- Χρηζει προστασίας.

Απειλές:

- Δηλητηριασμένα δολώματα,
- Πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες,
- Εγκατάλειψη κτηνοτροφικής δραστηριότητας σε ορεινούς όγκους.

3. *Gyps fulvus* (Όρνιο)

- Έχει παρουσία σε απότομες πλαγιές, πεδινές και ημιπεδινές περιοχές,
- Έχει δυνατότητα για Multi Species Action Plan (MsAP).

Απειλές:

- Δηλητηριασμένα δολώματα,
- Πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες,
- Εγκατάλειψη κτηνοτροφικής δραστηριότητας σε ορεινούς όγκους,
- Λαθροθηρία κυρίως Κρήτη.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Αυτά τα 3 είδη έχουν κοινό τόπο με αποτέλεσμα από μία δράση να ωφελούνται τουλάχιστον 2 είδη.

Δράσεις MsAP:

- Ταΐστρες,
- Καλή χωροθέτηση αιολικών,
- Δράσεις ενάντια στα δηλητηριασμένα δολώματα,
- Τόνωση νομαδικής κτηνοτροφίας,
- Γενετική μελέτη,
- Μελέτη σκοπιμότητας επανεγκατάστασης.

Γενικές παρατηρήσεις:

- Γενικά τα χαρακτηρίζει η τάση για πληθυσμιακή κατάρρευση,
- Η Ελλάδα είναι σε αιτιολογημένη γνώμη,
- Ορθή τοποθέτηση αιολικών πάρκων,
- Όλα τα είδη έχουν κοινές απειλές = Κοινές δράσεις,
- Όλα τα είδη αναπαράγονται σε περιοχές Natura.

Καταγραφή απόψεων από τη συζήτηση:

- Μπορεί να συνυπολογιστούν και άλλες δράσεις καθώς και άλλα είδη πχ. Τσίφτης,
- Πρέπει να συνυπολογιστεί αν μια δράση μπορεί να επηρεάσει κάποιο άλλο είδος αρνητικά,
- Τέθηκε το ερώτημα αν κάποια δράση θα έχει αποτελέσματα στην 5ετία,
- Πρέπει να γίνει διεθνής προσέγγιση,
- Χρειάζονται δεδομένα τηλεμετρίας και ειδικά σε άλλες περιοχές πχ Ακαρνανικά όρη. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό,
- Πρέπει να δοθεί έμφαση στις δράσεις και όχι σε προπαρασκευαστικές ενέργειες,
- Όταν βάζεις ανεμογεννήτρια αλλάζεις χρήση γης (π.χ. από βοσκοτόπι που μπορεί να έχει φωλιά το αρπακτικό),
- Τηλεμετρία ισχυρό εργαλείο για Συμβούλιο Επικρατείας/ Ευρωπ. Δικαστήρια σε επίπεδο δεδομένων (που είναι , πως κινούνται κτλ),
- Από την παρουσία προκύπτει ότι έχουμε κοινές περιοχές ΘΡΑΚΗ, ΗΠΕΙΡΟΣ, ΚΡΗΤΗΣ και άρα μπορεί να γίνουν συνέργειες.

ΘΑΛΑΣΣΟΠΟΥΛΙΑ

1. *Larus audouinii* (Αιγαιόγλαρος)

- Θεωρείται τρωτό, επικίνδυνο στο μέλλον να καταρρεύσει, προς το παρόν ο πληθυσμός μειώνεται,
- 21 περιοχές/ αποικίες σε νησίδες η μεγαλύτερη στη Σύμη,

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

- Χαμηλό ποσοστό επιτυχίας μετά την εκκόλαψη.

2. *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* (Θαλασσοκόρακας)

- Είναι σχετικά ασφαλής ο πληθυσμός στην Ελλάδα,
- Έχει παρουσία και στις ακτές μεγάλων νησιών.

3. *Calonectris diomedea* (Αρτέμης)

- Θεωρείται σταθερός ο πληθυσμός με ερωτηματικό,
- Β. Δωδεκάνησα, Φούρνους, Στροφάδια, Κρήτη,
- Φωλιάζει μόνο σε νησίδες και στοές.

4. *Puffinus yelkouan* (Μύχος)

- Έχει την χειρότερη κατάσταση,
- Είμαστε σημαντική χώρα για το είδος αυτό / κόμβος,
- Μεγάλος πληθυσμός στη Γυάρο,
- Μεγάλη θήρευση,
- Φωλιάζει σε στοές καλύπτει μεγάλες αποστάσεις > 500χμ.

Γενικές παρατηρήσεις:

- Έχουμε αρκετά καλή γνώση γενικά,
- >από 50 life και 4 στην Ελλάδα,
- Ίδρυμα Λεβέντη έξτρα χρηματοδότηση,
- Δεν υπάρχει κανένα Σχέδιο Δράσης για κανένα θαλασσοπούλι,
- Θήρευση η μεγαλύτερη απειλή από τρωκτικά,
- Αλιευτικά εργαλεία/ πιάνονται / Τυχαία παγίδευση,
- Όχληση π.χ. πάνω σε νησίδες αιολικά ιχθυοκαλλιέργειες.

Πιθανές δράσεις:

- Εξάλειψη αρουραίων,
- Αποτροπή όχλησης,
- Μείωση υπεραλίευσης.

Καταγραφή απόψεων από τη συζήτηση:

- Υπάρχει έλλειψη δεδομένων (που τρέφονται τα είδη),
- Αναμένουμε τη σοβαρή μείωση του πληθυσμού,
- Και σε αυτή την περίπτωση για τα θαλασσοπούλια μπορείς να κάνεις κοινές δράσεις. Είναι προτεραιότητα για την Ευρωπ. Επιτροπή,
- Τοπικό Σχέδιο δράσης θα ήταν πιο αποτελεσματικό.

1. *Pelecanus crispus* (Αργυροπελεκάνος)

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

- Παρουσία σε 6 περιοχές στην Ελλάδα,
- Ξαναγυρνάνε στις ίδιες περιοχές,
- Ανταγωνισμός με κορμοράνους,
- Πρέσπες, Κερκίνη, Αμβρακικός έχει γίνει δουλειά, όχι στο Μεσολόγγι και Χειμαδίτιδα,
- Διεθνώς έχουμε πολλά προγράμματα,
- Δεν υπάρχει Εθνικό Σχέδιο Δράσης/ 2 LIFE – όχι αποκλειστικά για είδος.

Απειλές:

- Όχληση,
- Αλλαντίαση,
- Πρόσκρουση στα δίκτυα μεταφοράς / καλώδια,
- Λαθροθηρία,
- Ακατάλληλοι χώροι φωλιάσματος.

Πιθανές δράσεις:

- Φύλαξη αποικιών,
- Μηχανισμός απώθησης για πρόσκρουση.

Γενικές παρατηρήσεις:

- Το ¼ του συνολικού πληθυσμού στην Ελλάδα,
- Δεν περνάνε πάνω από την Πίνδο οι Ανατολικοί πληθυσμοί δεν επικοινωνούν με τον Δυτικό πληθυσμό,
- Ο Δυτικός πληθυσμός / Μεσολόγγι κινδυνεύει περισσότερο.

1. *Falco eleonora* (Μαυροπετρίτης)

- 80% του πληθυσμού στην Ελλάδα,
- Καλή γνώση του είδους,
- Ερευνά από Παν/μία LIFE,
- Θήρευση / αρουραίοι,
- Όχληση,
- Υποβάθμιση ενδιαιτήματος,
- Κλιματική αλλαγή.

Πιθανές δράσεις:

- Εξάλειψη αρουραίων,
- Συστηματική παρακολούθηση,
- Στη Σκύρο μεγάλος πληθυσμός.

2. *Hieraaetus fasciatus* (Σπιζαετός)

- Είναι σε μια σταθερή κατάσταση,

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

- Φωλιάζει σε βράχια,
- Δεν υπήρξε ποτέ κάποιο πρόγραμμα,
- Αναμένεται το καλοκαίρι ένα Life,
- Το επίπεδο γνώσης στην Ελλάδα δεν είναι ιδιαίτερα καλό σε εθνικό επίπεδο.

Απειλές:

- Πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες και καλώδια,
- Ηλεκτροπληξία σε πυλώνες,
- Λαθροθηρία σε νησιωτικές περιοχές,
- Υποβάθμιση βιοτόπου,
- Όχληση,
- Δηλητηρίαση από δολώματα.

Πιθανές δράσεις:

- Μόνωση πυλώνων,
- Σημαντήρες στα καλώδια,
- Ορθή χωροθέτηση αιολικών,
- Δράσεις ενάντια στα δηλητηριασμένα δολώματα.

Τοποθετήσεις ομιλητών

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Είδος 1 ^{ης} Επιλογής	Σχολιασμός
Ξηρουχάκης Σ.	Πτωματοφάγα	Θαλασσοπούλια
Δημαλέξης Τ.	Πτωματοφάγα	Θαλασσοπούλια
Καζαντζίδης Σ.	Αργυροπελεκάνος	Πτωματοφάγα
Μπουρδάκης Σ.	Γύπες	Δασικά
Βλάχος Χ.	Πτωματοφάγα	
Παπακώστα Μ.	Πτωματοφάγα	
Μπακαλουδης Δ.	Πτωματοφάγα	Αργυροπελεκάνος
Σκαρτσή Θ.	Πτωματοφάγα	Θαλασσοπούλια
JACOB FRIC	Πτωματοφάγα	Θαλασσοπούλια
ΕΟΕ	Πτωματοφάγα	Θαλασσοπούλια

10.4.3 Παρουσιάσεις Ημερίδας Εργασίας για την Ορνιθοπανίδα

Προτεινόμενα Είδη για Σχέδιο Δράσης:

Μαυροπετρίτης

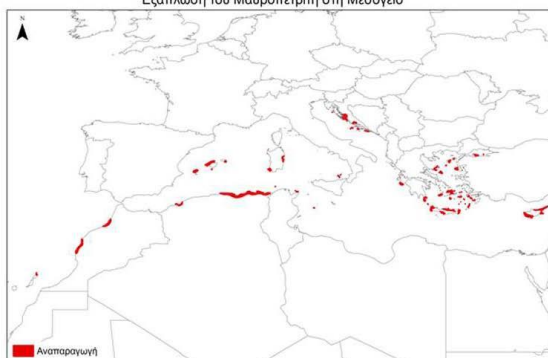

Κατάσταση Διατήρησης (Conservation status) Μέγεθος πληθυσμού

Directive 2009/147/EC	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2013)	IUCN (2016)	% ευρωπαϊκού πληθυσμού
Παράρτημα I	LC	LC	LC	>80%

Εξάπλωση του Μαυροπετρίτη στη Μεσόγειο

Small text: BirdLife International and NatureServe (2014) Bird species distribution maps of the world. 2013. Falco eleonorae. In: IUCN 2012. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2014.2. <http://www.iucnredlist.org> Downloaded on 20 August 2014.

Περιοχή	Πληθυσμός (ζευγ.)
Ελλάδα	12.300
Ευρώπη	13.500-13.900
Διεθνώς	14.550 – 14.750

Βασικά χαρακτηριστικά οικολογίας του είδους

© Sig F. Olsen/Αγρό Ορνιθολογική

Καθεστώς παρουσίας: SV (summer visitor / θερινός επισκέπτης)

Περίοδος αναπαραγωγής: Τέλη Ιουλίου – Αρχές Οκτωβρίου

Βióτοπος: Νησιά και νησίδες, σχεδόν πάντοτε σε μικρή απόσταση από τη θάλασσα.

Δίαιτα: Μεταναστευτικά πτηνά κατά την αναπαραγωγική περίοδο. Το υπόλοιπο έτος κατά κύριο λόγο εντομοφάγο

Περιοχή διαχείμασης: Μαδαγασκάρη

Επίπεδο γνώσης για το είδος

Στην Ελλάδα: Υψηλό

Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 το είδος άρχισε να μελετάται συστηματικά από τον Ristow. Έκτοτε το είδος αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης από διάφορους φορείς και είδος-στόχο Προγραμμάτων LIFE.

Διεθνώς: Υψηλό

Το είδος είναι επαρκώς μελετημένο στο μεγαλύτερο εύρος της κατανομής του (Ισπανία, Ιταλία, Μαρόκο, Αλγερία και Κύπρος). Η έρευνα έχει αρχίσει πλέον να γίνεται και στις περιοχές διαχείμασης (Μαδαγασκάρη).

Προγράμματα Διατήρησης, Σχέδια Δράσης κ.λπ. για το είδος

Στην Ελλάδα: Τοπικά Σχέδια Δράσης για τη βιοποικιλότητα

- Σκύρος (εγκεκριμένο)
- Άνδρος (προς έγκριση)

Διεθνώς: Διεθνές Σχέδιο Δράσης (1999)

Κύριες απειλές

- ✓ Θήρευση αυγών και νεοσσών από εισβλητικά είδη (αρουραίοι)
- ✓ Όχληση στις περιοχές φωλεοποίησης
- ✓ Υποβάθμιση ενδιαιτήματος
- ✓ Κλιματική Αλλαγή

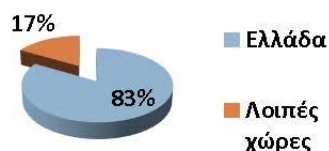
Προτεινόμενες δράσεις

- ✓ Εξάλειψη αρουραίων από νησίδες
- ✓ Αποτροπή όχλησης στις περιοχές φωλεοποίησης μέσω ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης
- ✓ Συστηματική παρακολούθηση κύριων αποικιών / Εθνική απογραφή
- ✓ Οριοθέτηση δραστηριοτήτων στις περιοχές φωλεοποίησης

Προκλήσεις – ιδιαιτερότητες – σημαντικότητα επιλογής του είδους

- ✓ Η Ελλάδα φιλοξενεί πολύ μεγάλο ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού (>80%)
- ✓ Το 40% του πληθυσμού του συγκεντρώνεται σε 10 περίπου αποικίες.
- ✓ Υπάρχει καλή γνώση του είδους και επικαιροποιημένα στοιχεία

© Ορνιθολογική/ Andrea Bonetti

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

www.ornithologiki.gr

© Stig F. Olsen / Άγγελος Ορνιθολογικής

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Προτεινόμενα Είδη για Σχέδιο Δράσης: Σπιζαετός

© ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ Π. ΠΑΡΑΝΟΝΕΤΑΣ

Κατάσταση Διατήρησης: Σπιζαετός (*Aquila fasciata* prev. *Hieraetus fasciatus*)

© Πρωτόκληση Δουλειάς ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ

Περιοχή	Πληθυσμός (ζευγ.)
Ελλάδα	110-140
Ευρώπη	1.100-1.200
Διεθνώς	21.000-24.000 (ενήλικα άτομα)

Directive 2009/147/EC	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2013)	IUCN (2016)	% ευρωπαϊκού πληθυσμού
Παράρτημα I	VU	NT	NT	>10%

Βασικά χαρακτηριστικά

Περίοδος φωλεοποίησης:
Φεβρουάριος - Μάιος

Βιότοπος: Τυπικό είδος των μεσογειακών οικοσυστημάτων. Διατηρεί επικράτειες σε περιοχές με αραιή βλάστηση, χαμηλού και μέσου υψομέτρου. Φωλιάζει σε βράχια.

Διατροφή: Μεσαίου μεγέθους θηλαστικά και πουλιά, σπανιότερα ερπετά.

Προγράμματα Διατήρησης, Σχέδια Δράσης κ.λπ.

Στην Ελλάδα: Πρόγραμμα LIFE για το είδος (αναμένεται, LIFE17)

Διεθνώς: European Species Action Plan

Επίπεδο γνώσης για το είδος

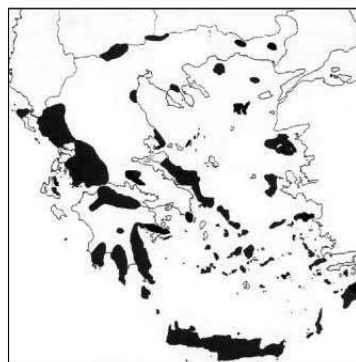
Στην Ελλάδα: Μέτριο
Διεθνώς: Καλό

Κατανομή πληθυσμού *Aquila fasciata*

Στην Ελλάδα, κυρίως Αιγαίο, Κρήτη και Ν. Πελοπόννησο

Στην Ευρώπη, γύρω από τη Μεσόγειο

Κύριες απειλές

- Πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες
- Πρόσκρουση και ηλεκτροπληξία σε δίκτυα μεταφοράς ενέργειας
- Λαθροθηρία
- Όχληση στις θέσεις φωλιάσματος
- Υποβάθμιση βιοτόπου
- Παράνομη χρήση και διασπορά δηλητηριασμένων δολωμάτων

Προτεινόμενες δράσεις

- ✓ Μόνωση πυλώνων δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας
- ✓ Ορθή χωροθέτηση αιολικών πάρκων και δικτύων μεταφοράς ενέργειας
- ✓ Συστηματική παρακολούθηση και φύλαξη
- ✓ Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού προς αποφυγή όχλησης και εξάλειψη λαθροθηρίας
- ✓ Αποτροπή υποβάθμισης βιοτόπων
- ✓ Δράσεις ενάντια στην παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων

Προκλήσεις – ιδιαιτερότητες – σημαντικότητα επιλογής του είδους

© ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ/Ν. Σωματιάτης

- ✓ Βελτίωση υφιστάμενης γνώσης
- ✓ Υλοποίηση Προγράμματος LIFE17 για το είδος
- ✓ Κάλυψη μεγάλης περιοχής της χώρας
- ✓ Υλοποίηση ορθού σχεδιασμού χωροθέτησης αιολικών πάρκων και δικτύων μεταφοράς ενέργειας

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

www.ornithologiki.gr

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Προτεινόμενα Είδη για Σχέδιο Δράσης: Πτωματοφάγα

Γυπαετός *Gypaetus barbatus* Κατάσταση Διατήρησης

© Π. Δουναλάκης/Ορνιθολογική

Περιοχή	Πληθυσμός
Ελλάδα	6-7 ζευγ. (σταθερός)
Ευρώπη	580-790 ζευγ. (σε μείωση)
Διεθνώς	1.300-6.700 εν. ατ. (σε μείωση)

Directive 2009/147/EC	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2013)	IUCN (2016)	% ευρωπαϊκού πληθυσμού
Παράρτημα I	CR	NT	NT	<1%

Βασικά χαρακτηριστικά *Gypaetus barbatus*

NHMC © Dougalis, P.

Περίοδος φωλεοποίησης:
Νοέμβριος – Ιούλιος

Νεοσσοί: 1-2 (μόνο 1 επιβιώνει)

Βιότοπος: Ορεινό είδος, σε κοιλάδες τον χειμώνα και αλπική ζώνη το καλοκαίρι. Υψόμετρο 400-2.500μ. Φωλιές σε μικρές σπηλιές σε απότομες ορθοπλαγιές.

Διατροφή: Κόκκαλα νεκρών ζώων. Εξαρτάται από την κτηνοτροφία.

Προγράμματα Διατήρησης, Σχέδια Δράσης κ.λπ. *Gypaetus barbatus*

© Π. Παρεντωνάκης/ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ

Ελλάδα:

- Προγράμματα LIFE στην Κρήτη

Διεθνώς:

- Vulture Multi-Species Action Plan
- European Species Action Plan

Επίπεδο γνώσης για το είδος

Στην Ελλάδα: Πολύ καλό

Διεθνώς: Καλό

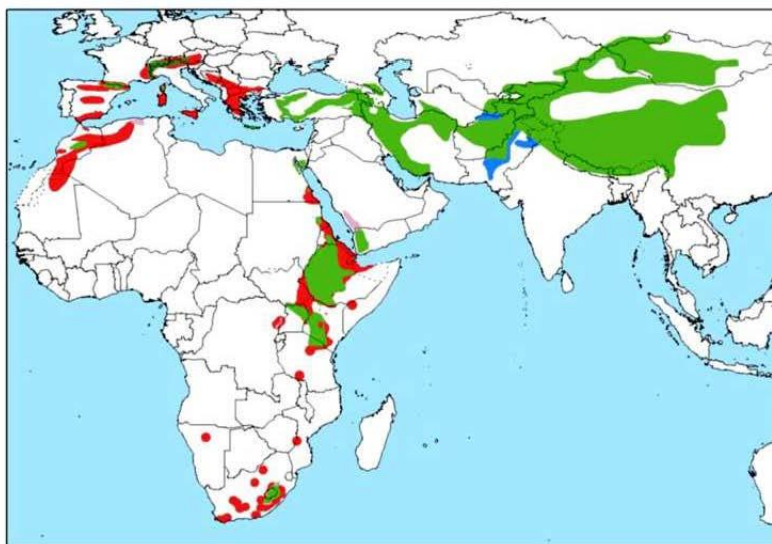
Κύριες πιέσεις/απειλές

Gypaetus barbatus

- ✓ Παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων
- ✓ Πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες
- ✓ Λαθροθηρία
- ✓ Όχληση στις θέσεις φωλιάσματος
- ✓ Υποβάθμιση βιοτόπου
- ✓ Πιθανή έλλειψη τροφής στην περίοδο εκκόλαψης

Κατανομή πληθυσμού *Gypaetus barbatus*

■ Resident
 ■ Breeding visitor
 ■ Non-breeding
 ■ Probably extinct
 ■ Extinct

Μαυρόγυπας *Aegypius monachus* Κατάσταση Διατήρησης

© Π. Δουμαζιός

Περιοχή	Πληθυσμός (ζευγ.)
Ελλάδα	30-35 (ελαφρώς αυξανόμενος)
Ευρώπη	2.300-2.500 (αυξανόμενος)
Διεθνώς	15.600-21.000 (σταθερός προς ελαφρώς αυξανόμενος)

Directive 2009/147/EC	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2013)	IUCN (2016)	% ευρωπαϊκού πληθυσμού*
Παράρτημα I	EN	NT	NT	<1%

Βασικά χαρακτηριστικά *Aegypius monachus*

Περίοδος φωλεοποίησης:
Φεβρουάριος-Αύγουστος

Νεοσσοί: 1

Βιότοπος: Δασώδεις ημιορεινές και ορεινές περιοχές. Φωλιές σε ώριμα πεύκα και απότομες πλαγιές.

Διατροφή: Πτώματα θηλαστικών ζώων μικρού και μεσαίου μεγέθους και χελώνες.

Προγράμματα Διατήρησης, Σχέδια Δράσης κ.λπ. *Aegypius monachus*

Ελλάδα:

- Φ.Δ Εθν. Πάρκου Δάσους Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου
- Περιφερειακή Ενότητα Έβρου
- WWF Ελλάς

Διεθνώς:

- LIFE Re-Vultures για τη Θράκη
- Vulture Multi-Species Action Plan
- Flyway AP for the Conservation of the C. Vulture
- European Action Plan
- Βουλγαρία: Life (Re-Vultures & Bright Future for Black Vulture)

Επίπεδο γνώσης για το είδος

Στην Ελλάδα: Πολύ καλό

Διεθνώς: Καλό

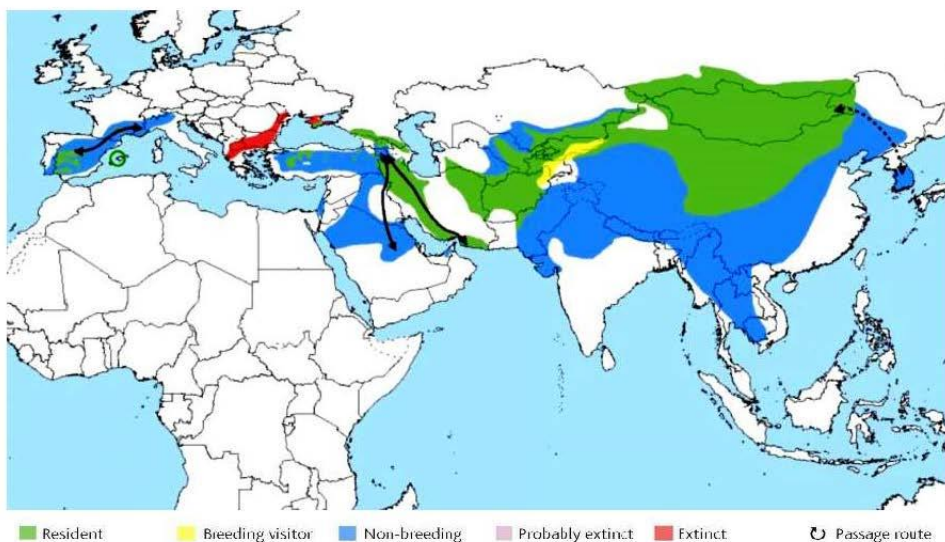
Κύριες πιέσεις/απειλές

Aegypius monachus

- ✓ Παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων
- ✓ Πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες
- ✓ Μείωση διαθεσιμότητας φυσικής τροφής στην ύπαιθρο λόγω εγκατάλειψης της εκτατικής κτηνοτροφίας

Κατανομή πληθυσμού *Aegypius monachus*

Όρνιο *Gyps fulvus* Κατάσταση Διατήρησης

Περιοχή	Πληθυσμός
Ελλάδα	370 ζεύγη
Ευρώπη	32.400-34.400 ζεύγη (αυξανόμενος)
Διεθνώς	648.000-688.000 εν. άτομα (αυξανόμενος)

Directive 2009/147/EC	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2013)	IUCN (2016)	% ευρωπαϊκού πληθυσμού*
Παράρτημα I	CR/ VU Κρήτη	LC	LC	1%

Βασικά χαρακτηριστικά *Gyps fulvus*

Περίοδος φωλεοποίησης: Ιανουάριος– Ιούλιος

Νεοσσοί: 1

Βióτοπος: Ανοικτές ημιορεινές και ορεινές περιοχές. Υψόμετρο 120-1.100μ. Φωλιές σε αποικίες σε βράχια απότομων πλαγιών, φαραγγιών ή βράχια πάνω από τη θάλασσα.

Διατροφή: Πτώματα θηλαστικών ζώων μεσαίου και μεγάλου μεγέθους.

Προγράμματα Διατήρησης, Σχέδια Δράσης κ.λπ. *Gyps fulvus*

Ελλάδα: Φ.Δ. Εθνικού Πάρκου δάσους Δαδιάς
Περιφερειακή Ενότητα Έβρου
Πρόγραμμα διασυννοριακό LIFE Re-vultures
LIFE προγράμματα στην Κρήτη (ΜΦΙΚ)

Διεθνώς: Vulture Multi-Species Action Plan

Επίπεδο γνώσης για το είδος

Στην Ελλάδα: Καλό (κυρίως στην Κρήτη και τη Θράκη)

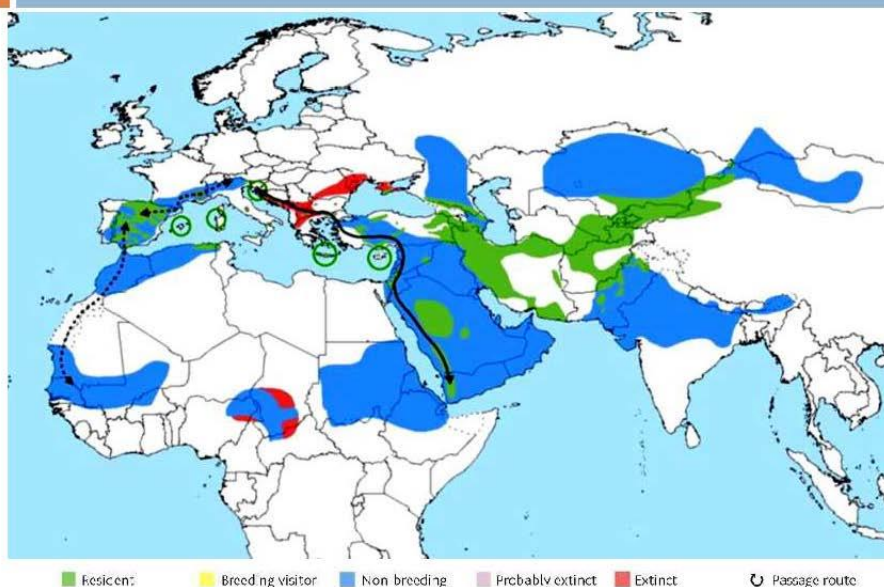
Διεθνώς: Καλό

Κύριες πιέσεις/απειλές *Gyps fulvus*

- ✓ Παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων
- ✓ Πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες
- ✓ Υποβάθμιση του βιοτόπου λόγω του εσταβλισμού των ζώων
- ✓ Μείωση της διαθέσιμης τροφής στη φύση λόγω μείωσης της εκτατικής κτηνοτροφίας
- ✓ Θνησιμότητα και εκτός Ελλάδας λόγω μακρινών μετακινήσεων έως τη Μέση Ανατολή
- ✓ Λαθροθηρία

Κατανομή πληθυσμού *Gyps fulvus*

Προτεινόμενες δράσεις - MsAP

- ✓ Συστηματική λειτουργία δικτύου ταϊστών
- ✓ Συστηματική παρακολούθηση και φύλαξη
- ✓ Δράσεις ενάντια στην παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων
- ✓ Τόνωση της νομαδικής κτηνοτροφίας
- ✓ Γενετική μελέτη (Gb, Am)
- ✓ Μελέτη σκοπιμότητας και εφαρμογής για επανεγκατάσταση στην ηπειρωτική Ελλάδα (Gb, Am)
- ✓ Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού
- ✓ Ορθή χωροθέτηση αιολικών πάρκων

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Προκλήσεις – ιδιαιτερότητες – σημαντικότητα επιλογής των ειδών

- ✓ Πληθυσμιακή κατάρρευση τις τελευταίες δεκαετίες στην ηπειρωτική Ελλάδα
- ✓ Προδικαστική διαδικασία από Ε.Ε λόγω της κατάστασης των δηλητηριασμένων δολωμάτων (Αιτιολογημένη Γνώμη)
- ✓ Πρόταση ορθής χωροθέτησης αιολικών πάρκων στη Θράκη από WWF Ελλάς
- ✓ Προτεραιότητα στην ορθή χωροθέτηση αιολικών πάρκων στη Θράκη στο Σχέδιο του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδίου
- ✓ Κοινές απειλές/ κοινές δράσεις διατήρησης
- ✓ Γεωγραφική επικάλυψη κατανομών
- ✓ Γεωγραφική εξάπλωση αρμοδιοτήτων ΦΔ σε Natura 2000 με παρουσία γυπών για αναπαραγωγή ή διατροφή
- ✓ ΥΠΕΝ – προγράμματα/έργα για δηλ. δολώματα & τσιτςτρες

www.ornithologiki.gr

© ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ/Π. ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Προτεινόμενο Είδος για Σχέδιο Δράσης: Αργυροπελεκάνος

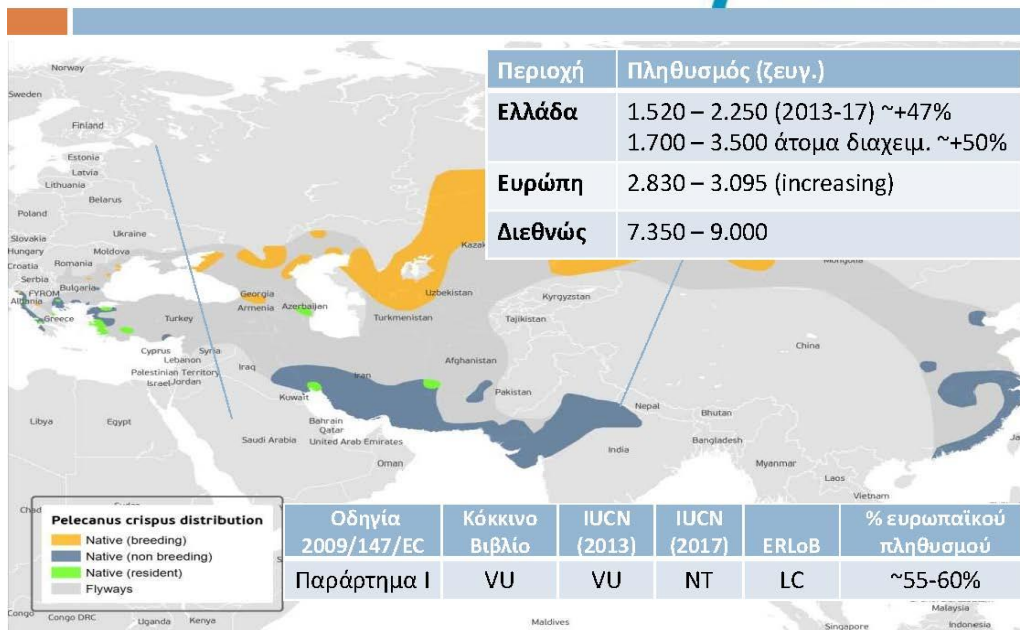

 Ορνιθολογική
 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

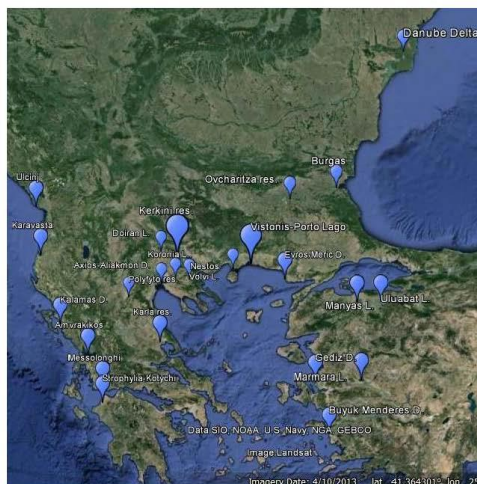
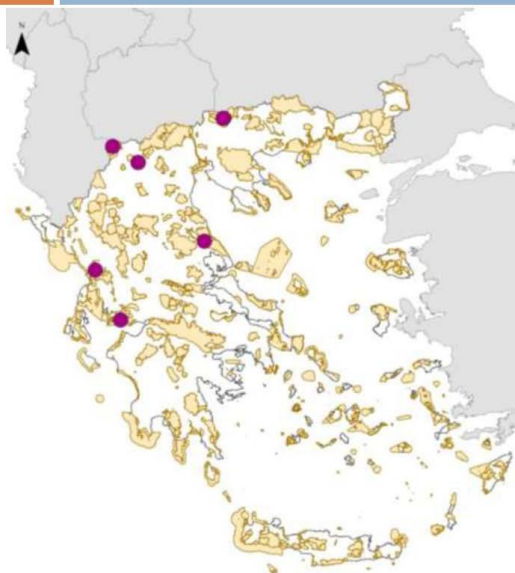
© Ivo Zlatkovski/Ornithological Society of Greece

Αργυροπελεκάνος *Pelecanus crispus* Κατάσταση Διατήρησης

Κατανομή πληθυσμού *Pelecanus crispus*

Βασικά χαρακτηριστικά οικολογίας

Καθεστώς παρουσίας: R (Resident / Μόνιμος κάτοικος) – μετανάστευση μικρών αποστάσεων.

Περίοδος φωλεοποίησης: τέλη Δεκεμβρίου / Ιανουαρίου – Ιούνιο. Αναπαράγονται κάθε 2-5 έτη και γεννούν 2 αυγά (1-3) → **0,8 - 1** μικρό ανά φωλιά (1,34 μέγιστος Μ.Ο. υπομονάδας φωλιών). Ισχυρή φιλοπατρία.

Βιότοπος: Λίμνες, παράκτιους υγροτόπους, ρηχά θαλάσσια ύδατα και εκβολές ποταμών. Φωλιές σε αμμώδεις νησίδες ή νησίδες από συσσωματώματα ριζωμάτων καλαμιών.

Διατροφή: Ψάρια (1,2-1,6kg/μέρα). Τρέφονται μόνοι τους ή σε χαλαρές ομάδες.

Επίπεδο γνώσης για το είδος

Ελλάδα: Υψηλό

- Ίσως το πιο καλά μελετημένο είδος στη χώρα
- Από τη δεκαετία του 1980 το είδος μελετάται συστηματικά από την Εταιρία Προστασίας Πρεσπών και το Tour du Valat (Crivelli, Χατζηλάκου, Κατσαδωράκης, Μαλακού, κ.α.) ειδικά στην Πρέσπα (ΕΠΠ), Κερκίνη (ΦΔ) και τον Αμβρακικό (Χατζηλάκου & Crivelli 1990-2010, ΦΔ)
- Κάρλα (Κατσαδωράκης από 2012 – σήμερα)
- Μεσολόγγι και Χειμαδίτιδα λιγότερο καλά μελετημένο

Διεθνώς:

- **ΝΑ Ευρώπη:** Πολύ καλό – Υψηλό (Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Μαυροβούνιο, Ελλάδα), Μέτριο (Ουκρανία, Τουρκία)
- **Δυτική Ασία (Ρωσία – Καζακστάν)** – Μέτριο προς χαμηλό
- **Ανατολική Ασία (Μονγκολία)** – Χαμηλό

Προγράμματα Διατήρησης, Σχέδια Δράσης κ.λπ. για το είδος

Διεθνώς:

- International Single Species Action Plan (LIFE EuroSAP 2018)
- European Species Action Plan (1996)
- International Pelican Research and Conservation project (Πρέσπα, Αμβρακικό & Κερκίνη)
- 8 Προγράμματα LIFE (μόνο 1 αποκλειστικά για Αργυροπελεκάνο)

Στην Ελλάδα:

- Δεν υπάρχει Εθνικό Σχέδιο Δράσης για το είδος
- Συνεργασία ΕΠΠ, Ορνιθολογική & 12 ΦΔ
- 2 Προγράμματα LIFE (όχι αποκλειστικά για Αργυροπελεκάνο)

Κύριες απειλές και πιέσεις

- ✓ Όχληση στις αποικίες φωλιάσματος
- ✓ Αλλαντίαση (Βοτουλισμός), Κυανοτοξίνες, Γρίπη των πτηνών
- ✓ Πρόσκρουση σε δίκτυο μεταφοράς ενέργειας
- ✓ Λαθροθηρία
- ✓ Έλλειψη κατάλληλων χώρων φωλιάσματος
- ✓ Κλιματική Αλλαγή

Προτεινόμενες δράσεις

- ✓ Φύλαξη αποικιών για την αποτροπή της όχλησης καθ' όλη τη διάρκεια της αναπαραγωγικής περιόδου
- ✓ Αντιμετώπιση ευτροφισμού σε σημαντικούς υγρότοπους (Κάρλα, Μικρή Πρέσπα, Καστοριά κ.λπ.)
- ✓ Τοποθέτηση μηχανισμών απώθησης-εκτροπής της πορείας των πουλιών (bird diverters) σε συγκεκριμένα τμήματα του δικτύου για τη μείωση περιστατικών πρόσκρουσης
- ✓ Παροχή κατάλληλων χώρων φωλιάσματος
- ✓ Παρακολούθηση / Απογραφή σε ετήσια βάση στους σημαντικούς υγροτόπους
- ✓ Ενημέρωση - ευαισθητοποίηση συγκεκριμένων ομάδων-στόχων

Προκλήσεις – ιδιαιτερότητες – σημαντικότητα επιλογής του είδους

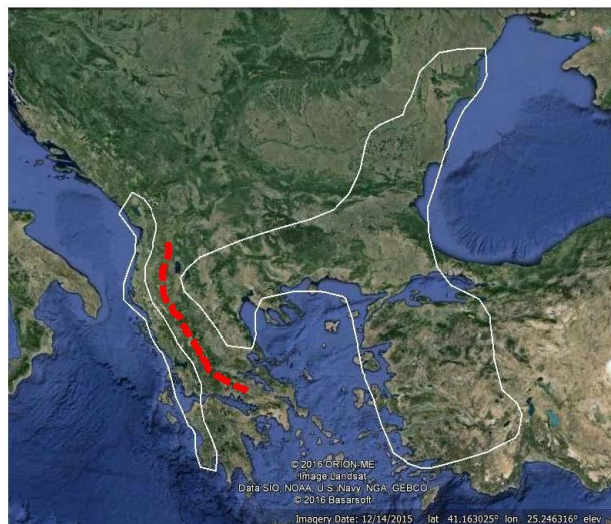
- ✓ Η Ελλάδα φιλοξενεί το **22-27% του παγκόσμιου** και το **55-60% του ευρωπαϊκού πληθυσμού** και τη μεγαλύτερη αναπαραγωγική αποικία παγκοσμίως
- ✓ Υπάρχουν 6 αποικίες σε όλη τη χώρα, αλλά μόνο στην Πρέσπα η αναπαραγωγή πραγματοποιείται ομαλά.

© Π. Δουγιάδης/ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ

- ✓ Υπάρχει καλή γνώση του είδους και επικαιροποιημένα στοιχεία

Προκλήσεις – ιδιαιτερότητες – σημαντικότητα επιλογής του είδους

- ✓ Ο δυτικός (Αμβρακικός & Μεσολόγγι) και ανατολικός υποπληθυσμός δεν αλληλεπιδρούν

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

www.ornithologiki.gr

Προτεινόμενα Είδη για Σχέδιο Δράσης: Θαλασσοπούλια

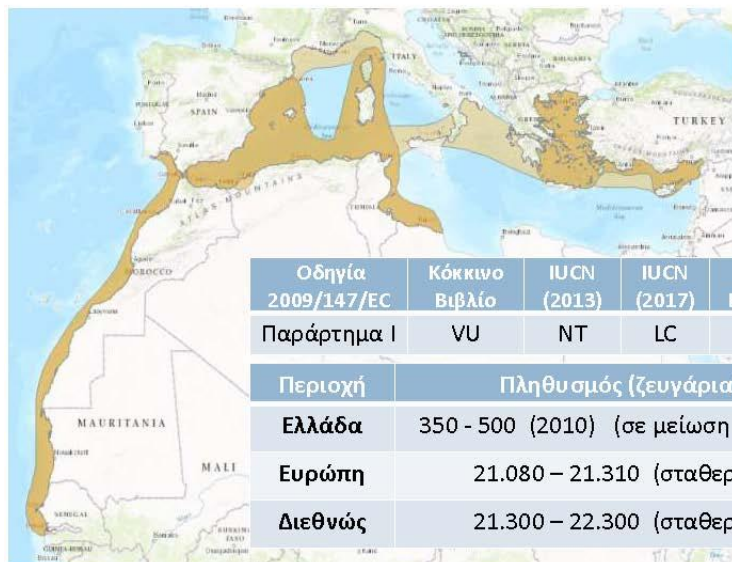

 Ορνιθολογική
 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

© ΟΡΝΙΘΟΛΟΓΙΚΗ/Α. Χρηστάκης

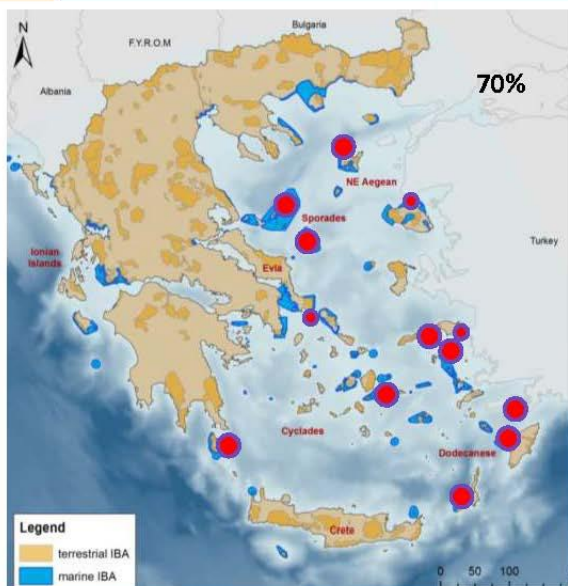
Αιγαιόγλαρος *Larus audouinii* Κατάσταση Διατήρησης

Οδηγία 2009/147/ΕΚ	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2013)	IUCN (2017)	ERLoB	% ευρωπαϊκού πληθυσμού
Παράρτημα Ι	VU	NT	LC	LC	2%

Περιοχή	Πληθυσμός (ζευγάρια)
Ελλάδα	350 - 500 (2010) (σε μείωση 29-61%)
Ευρώπη	21.080 - 21.310 (σταθερός)
Διεθνώς	21.300 - 22.300 (σταθερός)

Κατανομή πληθυσμού *Larus audouinii*

Βασικά χαρακτηριστικά οικολογίας *Larus audouinii*

Ενδημικό είδος της Μεσογείου

Καθεστώς παρουσίας: R (Resident / Μόνιμος κάτοικος) – διασπορά στη Μεσόγειο μετά την αναπαραγωγή, ειδικά σε ακτές Β. Αφρικής.

Περίοδος φωλεοποίησης: μέσα Απριλίου – μέσα Ιουλίου.

Μικρές αποικίες (85 νησίδες σε 33 περιοχές), 20-30 ζευγάρια (max 86), 2,25 αυγά/φωλιά → **0,47** μικρό ανά φωλιά

Βιότοπος: Φωλιάζει στο έδαφος σε μικρές ακατοίκητες νησίδες στα Δωδεκάνησα, Κυκλάδες, Β. Αιγαίο, Σποράδες, Κύθηρα.

Διατροφή: Μικρού μεγέθους ψάρια που πιάνει από την επιφάνεια. Σπάνια πίσω από καΐκια και σε ιχθυοκαλλιέργειες.

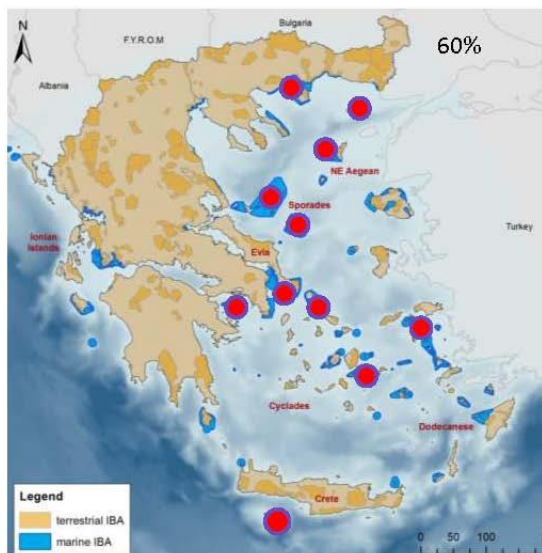
Θαλασσοκόρακας *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* Κατάσταση Διατήρησης

Οδηγία 2009/147/EC	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2012)	IUCN (2016)	ERLoB	% ευρωπαϊκού πληθυσμού
Παράρτημα I	NT	LC	LC	LC	2 % / 14%

Περιοχή	Πληθυσμός (ζευγ.)
Ελλάδα	1.300 - 1.450 (σταθερός)
Ευρώπη / Μεσόγειος	76.300-78.500 / 10.000 (σε μείωση)
Διεθνώς	230.000-240.000 (σε μείωση)

Κατανομή πληθυσμού *Phalacrocorax aristotelis desmarestii*

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Βασικά χαρακτηριστικά οικολογίας

Phalacrocorax aristotelis desmarestii

Υποείδος ενδημικό Μεσογείου

Καθεστώς παρουσίας: R (Resident / Μόνιμος κάτοικος) – διασπορά μετά την αναπαραγωγή

Περίοδος φωλεοποίησης: Φεβρουάριο – Μάιο

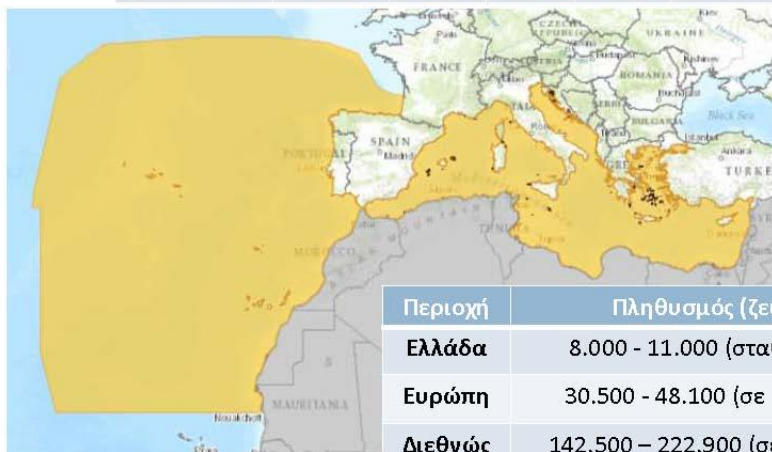
Βιότοπος: Μεμονωμένες φωλιές και αποικίες στην ακτογραμμή νησιών και νησίδων σε όλο το Αιγαίο και Ιόνιο.

Διατροφή: Μικρού μεγέθους ψάρια. Ψαρεύει σε παράκτια νερά σε βάθος μέχρι 50μ.

Αρτέμης *Calonectris diomedea* Κατάσταση Διατήρησης

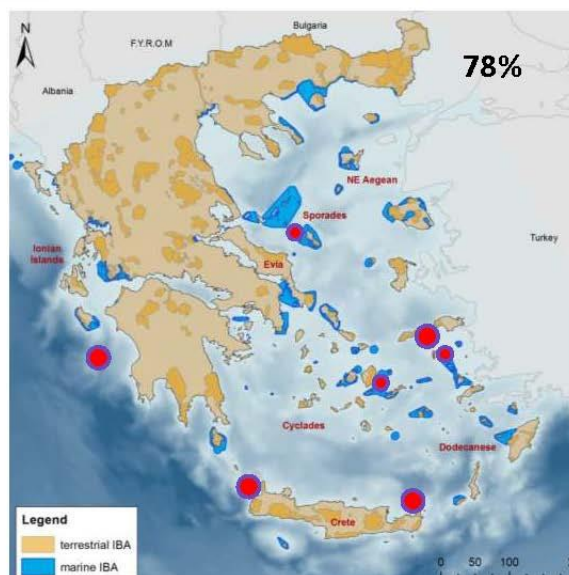
Οδηγία 2009/147/EC	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2014)	IUCN (2017)	ERLoB	% ευρωπαϊκού πληθυσμού
Παράρτημα I	LC	LC	LC	LC	25%

Περιοχή	Πληθυσμός (ζευγ.)
Ελλάδα	8.000 - 11.000 (σταθερός?)
Ευρώπη	30.500 - 48.100 (σε μείωση)
Διεθνώς	142.500 - 222.900 (σε μείωση)

Κατανομή πληθυσμού *Calonectris diomedea*

Βασικά χαρακτηριστικά οικολογίας *Calonectris diomedea*

Καθεστώς παρουσίας: SV (summer visitor / θερινός επισκέπτης) – πελαγικό είδος που μεταναστεύει στον Ατλαντικό μετά την αναπαραγωγή.

Περίοδος φωλεοποίησης: μέσα Μαΐου – μέσα Οκτωβρίου.
Μονογαμικό, 1 αυγό/ζευγάρι, **0,65** νεοσσό ανά ζευγάρι (2008-12)

Βιότοπος: Φωλιάζει σε στοές σε ακατοίκητες νησίδες στα Στροφάδια, Κρήτη, Δωδεκάνησα, Κυκλάδες, Σποράδες.

Διατροφή: Ψάρια και μαλάκια που πιάνει από την επιφάνεια και βουτώντας σε μεγάλα βάθη. Συχνά τρέφεται πίσω από καΐκια. Διανύει μεγάλες αποστάσεις για να τραφεί (>500km).

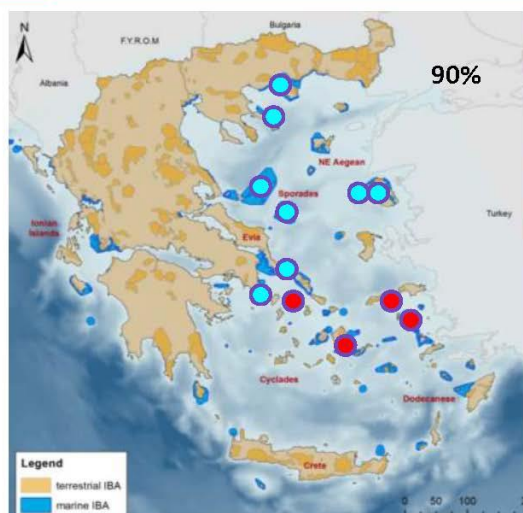
Μύχος *Puffinus yelkouan* Κατάσταση Διατήρησης

Οδηγία 2009/147/EC	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (2012)	IUCN (2016)	ERLoB	% ευρωπαϊκού πληθυσμού
Παράρτημα I	NT	VU	VU	LC->VU	35%

	Πληθυσμός (ζευγ.)
Ελλάδα	6.800 – 13.200 (σταθερός?) 25.000 – 40.000 άτομα διαπερνούν
Ευρώπη	21.000 – 36.000 (σε μείωση)
Διεθνώς	21.000 – 36.000 (σε μείωση)

Κατανομή πληθυσμού *Puffinus yelkouan*

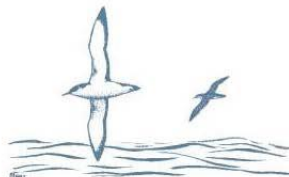
Βασικά χαρακτηριστικά οικολογίας

Puffinus yelkouan

Καθεστώς παρουσίας: R (Resident / Μόνιμος κάτοικος) – πελαγικό είδος, διασπορά στη Μαύρη Θάλασσα μετά την αναπαραγωγή.

Περίοδος φωλεοποίησης: Απρίλιο – Ιούλιο.
Μονογαμικό, 1 αυγό/ζευγάρι

Βιότοπος: Φωλιάζει σε στοές σε ακατοίκητες νησίδες στα Δωδεκάνησα και Κυκλάδες.

Διατροφή: Ψάρια και μαλάκια που πιάνει από την επιφάνεια και βουτώντας σε μεγάλα βάθη. Συχνά τρέφεται πίσω από καΐκια. Διανύει πολύ μεγάλες αποστάσεις για να τραφεί (>500km).

Επίπεδο γνώσης για τα θαλασσοπούλια

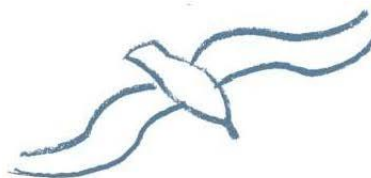

Ελλάδα:

- ✓ Αιγαιόγλαρος: **Καλό** - Καλά μελετημένο είδος θαλασσοπούλιου έως το 2010, μετά παρακολούθηση μόνο σε 2-3 αποικίες.
- ✓ Θαλασσοκόρακας: **Μέτριο** – Απογραφή, διατροφή, τηλεμετρία (<2012)
- ✓ Αρτέμης: **Μέτριο – Τοπικά Καλό** – Απογραφή αποικιών, συστηματική παρακολούθηση 2 αποικιών (Στροφάδια, Διονυσάδες)
- ✓ Μύχος: **Μέτριο** – Απογραφή, συστηματική παρακολούθηση μεγαλύτερης αποικίας (Γυάρος)

Διεθνώς:

- ✓ Αιγαιόγλαρος: **Υψηλό**
- ✓ Θαλασσοκόρακας: **Καλό - Υψηλό**
- ✓ Αρτέμης: **Μέτριο - Καλό**
- ✓ Μύχος: **Μέτριο - Καλό**

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Προγράμματα Διατήρησης

για τα θαλασσοπούλια

Διεθνώς: >50 Προγράμματα LIFE

Ελλάδα:

- 4 Προγράμματα LIFE σχετικά με τα θαλασσοπούλια
 - ✓ **1997-99:** Actions for the Conservation of *Larus audouinii* in Greece (LIFE96 NAT/GR/003221)
 - ✓ **2009-12:** Concrete conservation measures for the Mediterranean Shag and Audouin's Gull in Greece, including the inventory of relevant Marine IBAs (LIFE07 NAT/GR/000285)
 - ✓ **2011-17:** ANDROSSPA - Management of the SPA site of Andros Island to achieve a favourable conservation status for its priority species (LIFE10 NAT/GR/000637)
 - ✓ **2010-16:** SKYROSBIODIVERSITY - Demonstration of the Biodiversity Action Planning approach, to benefit local biodiversity on an Aegean island, Skyros (LIFE09 NAT/GR/000323)
- Πρόγραμμα Θαλασσοπουλιών Ίδρυμα Α. Λεβέντη (2013-20)

Σχέδια Δράσης για τα θαλασσοπούλια

Διεθνώς:

- Αιγαιόγλαρος: European Species Action Plan (Lambertini, 1996)
- Θαλασσοκόρακας: European Species Action Plan (Aguilar & Fernandez, 1999)
- Αρτέμης: -
- Μύχος: International Single Species Action Plan (LIFE EuroSAP, 2018)

Ελλάδα:

- Δεν υπάρχει Εθνικό Σχέδιο Δράσης για κανένα θαλασσοπούλι
- Τοπικά Σχέδια Δράσης για τη βιοποικιλότητα
 - ✓ Σκύρος (εγκεκριμένο) & Άνδρος (προς έγκριση)

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Κύριες απειλές και πιέσεις για τα θαλασσοπούλια

- Μείωση των ιχθυοαποθεμάτων
- Θήρευση αβγών και νεοσσών από εισβλητικά είδη (αρουραίοι) αλλά και Ασημόγλαρους
 - ✓ Αιγαιόγλαρος: 14-23%
 - ✓ Μύχος: ~35% (Γυάρος)
 - ✓ Αρτέμης: 10-20% (Στροφάδια)
- Τυχαία παγίδευση σε αλιευτικά εργαλεία
 - ✓ Θαλασσοκόρακας & Μύχος (10άδες ανά έτος): κυρίως δίχτυα
 - ✓ Αιγαιόγλαρος & Αρτέμης & Μύχος(100άδες/έτος): κυρίως παραγάδια βυθού
- Όχληση στις αποικίες φωλιάσματος (κτηνοτροφία, τουρισμός κ.λπ.)
- Υποβάθμιση ενδιαιτήματος αναπαραγωγής και τροφοληψίας
 - ✓ Παράκτια οικιστική και τουριστική ανάπτυξη
 - ✓ Ανάπτυξη ΑΙΟΠΑ & ΘΑΠ σε νησιωτικές ακτές και νησίδες και γύρω θαλάσσιο χώρο
 - ✓ Ανάπτυξη εγκαταστάσεων ιχθυοκαλλιεργειών σε νησίδες φωλεοποίησης
- Πρόσκρουση σε ΑΙΟΠΑ & εγκαταστάσεις εξόρυξης Υ/Α
- Θαλάσσια ρύπανση - θαλάσσιες μεταφορές και εγκαταστάσεις εξόρυξης Υ/Α

Προτεινόμενες δράσεις για τα θαλασσοπούλια

- ✓ Εξαλείψεις αρουραίων από νησίδες αναπαραγωγής
- ✓ Εφαρμογή μέτρων για τη μείωση της τυχαίας παγίδευσης σε παράκτια αλιεία με δίχτυα και παραγάδια
- ✓ Αποτροπή όχλησης στις περιοχές φωλεοποίησης μέσω ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης συγκεκριμένων ομάδων-στόχων
- ✓ Εφαρμογή μέτρων για τη μείωση της υπεραλίευσης
- ✓ Εφαρμογή μέτρων για την αντιμετώπιση της θαλάσσιας ρύπανσης
- ✓ Συστηματική παρακολούθηση των κύριων αποικιών / Εθνική απογραφή
- ✓ Αναγνώριση των ΙΒΑ ανοιχτής θάλασσας για τροφοληψία πελαγικών ειδών

Προκλήσεις – ιδιαιτερότητες – σημαντικότητα επιλογής

■ Αιγαιόγλαρος:

- ✓ Προβλέπεται κατάρρευση των ιχθυοαποθεμάτων στην Δ. Μεσόγειο και αναμένεται τα επόμενα χρόνια να μειωθεί σημαντικά ο παγκόσμιος πληθυσμός του είδους.
- ✓ Οι πληθυσμοί στην ανατολική Μεσόγειο ήδη παρουσιάζουν μείωση, ενώ στις αποικίες που εφαρμόζεται παρακολούθηση στην Ελλάδα, η αναπαραγωγική επιτυχία την τελευταία δεκαετία είναι πολύ χαμηλή.

■ Θαλασσοκόρακας:

- ✓ Υπάρχουν ενδείξεις ότι το είδος επηρεάζεται από την τυχαία παγίδευση

■ Αρτέμης & Μύχος:

- ✓ Υπάρχει κενό γνώσης για την αναπαραγωγική επιτυχία των αποικιών, καθώς και των περιοχών που είναι σημαντικές για την τροφοληψία στην ανοιχτή θάλασσα
- ✓ Μεγάλο % θήρευσης από αρουραίους
- ✓ Υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι τα είδη επηρεάζονται από την τυχαία παγίδευση

Προκλήσεις – ιδιαιτερότητες – σημαντικότητα επιλογής

- ✓ Κοινές δράσεις (διατήρησης - ευαισθητοποίησης) για όλα τα είδη
- ✓ Κοινές περιοχές εφαρμογής των μέτρων, μεγάλο ποσοστό των οποίων είναι στις θαλάσσιες ΖΕΠ
- ✓ Υφιστάμενη γνώση σε καλό επίπεδο
- ✓ Τα θαλασσοπούλια αποτελούν σημαντικούς δείκτες της κατάστασης των θαλάσσιων οικοσυστημάτων
- ✓ Προτεραιότητα της ΕΕ για την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

www.ornithologiki.gr/seabirds

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.5 Έκθεση Αναφοράς 4^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τους Τύπους Οικοτόπων

10.5.1 Πρόσκληση Ημερίδας εργασίας για τους Τύπους Οικοτόπων

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Α. Π.: ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/23096/1014

Ημ/νία: 23/04/2018

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
Ταχ. Δ/ση: Πατισίων 147, 11251, Αθήνα
Τηλ.: 2108642209
Πληροφορίες: Ι. Μητσόπουλος
Email: i.mitsopoulos@prv.ypeka.gr

Προς: Εμπειρογνώμονες Οικοτόπων

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Δ/ση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Συντονιστής του Έργου LIFE-IP 4 NATURA “Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece” σας προσκαλεί σε συνάντηση εργασίας τη **Δευτέρα 21/5/2018, Αμαλιάδος 17, 4^{ος} όροφος**, (Στάση Μετρό Αμπελόκηποι <https://goo.gl/maps/CBmvvfSGTQ62>), **Αθήνα**. Η συνάντηση θα διαρκέσει από τις **10:00** έως τις **15:00**.

Σκοπός της συνάντησης εργασίας είναι η επιλογή ενός οικοτόπου κοινοτικού ενδιαφέροντος για την εκπόνηση και θεσμοθέτηση **Σχεδίου Δράσης** (κείμενα που περιγράφονται τα μέτρα και οι πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την προστασία και διατήρηση των ειδών και οικοτόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος) στο πλαίσιο της Δράσης Α1 του Έργου “Development and legal adoption of Action Plans (APs) for species and habitats of Community Interest” από τη συνημμένη λίστα προεπιλογής.

Στη συνάντηση εργασίας θα παρουσιαστούν εισηγήσεις σχετικά:

- με το Έργο LIFE-IP 4 NATURA,
- με τη Δράση Α1,
- με τους οικοτόπους της λίστας προεπιλογής και τα κριτήρια επιλογής (γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα, κατάσταση διατήρησης, απειλές και πιέσεις, αναφορά των οικοτόπων στο Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιοτήτων της χώρας, υφιστάμενη επιστημονική γνώση για τους οικοτόπους, δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης των οικοτόπων σε χρονικό πλαίσιο μίας πενταετίας μέσω ποσοτικών δεικτών και το εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης),
- με το περιεχόμενο των Σχεδίων Δράσης.

ΕΔΩ ΖΟΥΜΕ
Natura 2000

Στη συνέχεια, θα πραγματοποιηθεί συζήτηση επί του περιεχομένου των Σχεδίων Δράσης και των δράσεων προστασίας των προεπιλεγμένων οικοτόπων με τελικό σκοπό την ιεράρχηση και επιλογή του οικοτόπου για τον οποίο θα εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί το Σχέδιο Δράσης και το οποίο θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια του Έργου και συγκεκριμένα στη Δράση C1 “*Field implementation of the Action Plans (APs) for species and habitats*”.

Για την επιτυχή υλοποίηση των ανωτέρω θεωρείται αναγκαία η συμβολή σας ως ειδικοί και εμπειρογνώμονες σε θέματα διατήρησης και προστασίας των οικοτόπων των Παραρτημάτων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο LIFE-IP 4 NATURA μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj\[524\]=5283&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj[524]=5283&language=el-GR)

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης

Συνημμένα:

Λίστα Προεπιλεγμένων Ειδών – Οικότοποι

Γ. Λαζόπουλος

Κοινοποίηση

- Γραφείο Αν. Υπουργού ΠΕΝ
- Γραφείο Γενικής Γραμματέως Περιβάλλοντος
- Γραφείο Γενικής Διευθύντριας Περιβαλλοντικής Πολιτικής

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.5.2 Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας για τους Τύπους Οικοτόπων

Η ημερίδα εργασίας ξεκίνησε με τα εξής:

- Γνωριμία Ομάδας Εργασίας
- Παρουσίαση LIFE- IP 4 NATURA και υπόλοιπων συμπληρωματικών δράσεων
- Δράση Α1 _Παρουσίαση
- Βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το περιεχόμενο / πλαίσιο ενός Σχεδίου Δράσης.

Αναφορικά με την προεπιλογή των οικοτόπων καθορίστηκαν κριτήρια τα οποία αφορούν:

- αναφορά ΠΑΦ,
- κατάσταση διατήρησης ,
- απειλές πιέσεις,
- γεωγραφική εξάπλωση,
- δυνατότητα βελτίωσης,
- υφιστάμενη γνώση βιολογίας ,
- υφιστάμενη γνώση εξάπλωσης.

Στο πλαίσιο του προγράμματος αναμένονται τουλάχιστον 13 σχέδια δράσης.

Στη συνέχεια έγινε παρουσίαση των τύπων οικοτόπων (Τ.Ο.) της λίστας (εισηγητής: Δημόπουλος), ως ακολούθως :

1. 1510* - Αλατούχες στέπες (Limonietalia)

Ο Τ.Ο. 1510* έχει κακή διατήρηση, θεωρείται σπάνιος και είναι άγνωστη η τάση του.

Υπάρχει σε μόνο 2 γνωστές θέσεις.

Πιέσεις/ απειλές:

- Βόσκηση,
- Καταπάτηση,
- Διαταραχή από ανθρώπινη δραστηριότητα,
- Εκχέρσωση σημαντικότερη απειλή , μετατροπή σε ρυζοχώραφα.

Πιθανές δράσεις:

- Απαγόρευση βόσκησης,
- Περιφράξεις,
- Εκριζώσεις ξενικών ειδών (μάλλον θα πρέπει να φύγει, δεν είμαστε σίγουροι),
- Διατήρηση και βελτίωση υδρολογικών συνθηκών.
- Από τη συζήτηση αναφορικά με τη συγκεκριμένη πιθανή δράση. Αναφέρθηκαν ότι θέλει χρόνο η υλοποίηση, είναι η σημαντικότερη. Παρόλα αυτά η βελτίωση θα πρέπει να αφαιρεθεί ως δράση με ορθότερο τη σωστή **αποκατάσταση**.
- *Ex-situ* διατήρηση σημαντικών ειδών οικοτόπων.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Το συναντάμε Δέλτα Έβρου, Αχελώο, Αγγελιοχώρι, αλλά είναι πιθανό να υπάρχει και αλλού όπως σε αλατούχες και παράκτιες περιοχές. Γενικότερα ο οικότοπος θέλει έρευνα. Είναι δύσκολο να εφαρμόσεις δράση γιατί απαιτείται έρευνα.

Δε θα είναι εύκολο να έχεις αποτελέσματα στην 5ετία. Επίσης βρίσκεται σε ιδιόκτητες εκτάσεις λόγω ότι έγινε παραχώρηση για ρυζοκαλλιέργεια.

Πολλές από τις καλλιέργειες εγκαταλείφθηκαν και είναι πιθανό να είναι και δημόσιες εκτάσεις.

2. 2250* - Λόχμες των παραλιών με άρκευθους (*Juniperus spp.*)

Τον συναντάμε πάνω σε αμμώδεις παραλίες στις ακτές της Μεσογείου. Ευρύτερη εξάπλωση έχουμε στη Κρήτη, στο Αιγαίο, στο Ιόνιο και στις ακτές Πελοποννήσου.

Πιέσεις / απειλές:

- Ποδοπάτηση,
- Κατασκευή χώρων στάθμευσης,
- Καταπατήσεις για υποδομές,
- Δρόμοι και μονοπάτια,
- Υπαιθρια αθλήματα,
- Εισβλητικά είδη.

Άλλα δεδομένα:

- Παρατηρείται αναγέννηση του Τ.Ο.
- Έχει γίνει life στην Κρήτη, έχουμε καλή γνώση του Τ.Ο.
- Κυρίαρχο είδος (άρκευθος) με μεγάλη διάρκεια ζωής >300,
- Εκτός Κρήτης έχουν γίνει δράσεις στην Ελαφόνησο με απαγορεύσεις και με περιφράξεις,
- Πρέπει να ξέρουμε τις τοπικές απειλές/ πιέσεις, να έχουμε καλή γνώση τοπικά και τότε να δούμε δράσεις προστασίας, επικεντρωμένες σε επιπτώσεις από τουριστικές δραστηριότητες,
- Ο Τ.Ο. 9560 μπορεί να είναι ένας οικότοπος για προτάσεις στα ΠΕΠ,
- Είναι καλύτερη η γνώση από το προηγούμενο.

3. 2270* - Θίνες με δάση *Pinus pinea* (κουκουναριές)

Έχει παρουσία σε Κοτύχι -Στροφυλιά, Κουκουναριές -Σκιάθος, Σχοινιάς.

Πιέσεις / απειλές:

- Καταπατήσεις,
- Πυρκαγιές,
- Κατασκήνωση,

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

- Συμπίεση εδάφους,
- Εισβλητικά είδη,
- Επεκτάσεις κατοικιών.

Πιθανές δράσεις:

- Απαγόρευση επέκτασης του δικτύου δρόμων
- Περιφράξεις πιλοτικών επιφανειών
- Εκριζώσεις ξενικών ειδών
- Αναδασώσεις.

Άλλα δεδομένα:

- Έχει γίνει Life για τη Στροφυλιά,
- Αν γίνουν δράσεις είναι 3 περιοχές με παρουσία. Εκτιμάται ότι θα έχουμε αποτελέσματα στην 5ετία. Ο οικότοπος σχετίζεται με παρουσία γλυκού νερού. Συνήθως έχουμε παρουσία όταν έχει κοντά αμμοθίνες και λίμνη με γλυκό νερό, στο ενδιάμεσο χώρο έχει παρουσία η κουκουναριά.

4. *91E0* - Αλλουβιακά δάση με *Alnus glutinosa* και *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnionincanae, Salicion albae)

Γενικά είναι σε φθίνουσα κατάσταση ο οικότοπος. Δεν είναι σε καλή κατάσταση ο οικότοπος (κατάσταση διατήρησης Μη Ικανοποιητική/ Ανεπαρκής - U1). Παρατηρείται εξάπλωση εκτός περιοχής Natura 2000.

Πιέσεις /απειλές:

- Καταπατήσεις για αγροτικές καλλιέργειες,
- Διευθετημένες κοίτες/ Ρέματα εγγειοβελτιωτικά έργα,
- Αλλαγή στις υδρολογικές συνθήκες.

Πιθανές δράσεις:

- Απαγόρευση της επέκτασης δικτύου δρόμων,
- Έργα επαναφοράς υδρολογικών συνθηκών,
- Περιφερειακή ζώνη προστασίας,
- Εκριζώσεις ξενικών ειδών,
- Απομάκρυνση καλλιεργειών λεύκης και επαναγκατάσταση σκλήρθων και φράξου.

Άλλα δεδομένα:

- Δύσκολο να γίνουν δράσεις επειδή είναι δύσκολη η διαχείριση. Συναντάμε τον οικότοπο σε έδαφος που αποδίδει για καλλιέργεια και είναι δύσκολο και το καθεστώς ιδιοκτησίας,
- Δεν είναι εύκολο να έχει αποτελέσματα στη 5ετία,
- Ο οικότοπος εξαρτάται άμεσα από το νερό,
- Στη Σαμοθράκη έχει ξεραθεί από τα έντομα.

5. 91F0 - Μικτά δάση με *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* ή *Fraxinus angustifolia* κατά μήκος μεγάλων ποταμών (*Ulmion minoris*) (Μικτά δάση δρυός – φτελιάς – φράξου)

Πιέσεις και απειλές:

- Καταπατήσεις για αγροτικές καλλιέργειες,
- Διευθετημένες κοίτες/ Ρέματα εγγειοβελτιωτικά έργα,
- Αλλαγή στις υδραυλικές συνθήκες.

Πιθανές δράσεις:

- Απαγόρευση της επέκτασης δικτύου δρόμων,
- Έργα επαναφοράς υδρολογικών συνθηκών,
- Περιφερειακή ζώνη προστασίας με ήπιες μορφές καλλιέργειας,
- Εκριζώσεις ξενικών ειδών,
- Απομάκρυνση καλλιεργειών λεύκης και επανεγκατάσταση σκλήρθων και φράξου.

Άλλα δεδομένα:

- Μεγαλύτερη ζώνη πλημμυρισμού,
- Είναι δύσκολο και αρκετά επικίνδυνο να κάνει κανείς δράσεις γιατί ένας λάθος χειρισμός μπορεί να επιφέρει τελικά πρόβλημα στον Τ.Ο.

Σε αυτό το σημείο από την ομάδα εργασίας προτάθηκαν προσθήκες οικοτόπων στη λίστα και απόψεις ως ακολούθως:

- Τ.Ο. 9560* (Ενδημικά δάση με *Juniperus* spp.) να προστεθεί στη λίστα για δράσεις στις Περιφέρειες,
- Τ.Ο. 9180* (Δάση σε πλαγιές, λιθώνες ή χαράδρες της Tilio-Acerion) - περιοχές καταφύγια. Έχουμε γενετική ποικιλότητα. Προτάθηκε να προστεθεί ο οικοτόπος για δράσεις στην Περιφέρεια της Βόρειας και Κεντρικής Ελλάδας. Κινδυνεύει από φράγματα και δρόμους. Δε θέλει δράσεις, θέλει προστασία. Κινδυνεύει από κλιματική αλλαγή,
- Τ.Ο. 95A0 (Ορο-Μεσογειακά δάση πεύκης μεγάλων υψομέτρων (*Pinus heldreichii* ή *Pinus peuce*))
- Τ.Ο. 3170* (Μεσογειακά εποχιακά τέλματα) είναι σημαντικά περιορισμένος οικοτόπος. Έχει παρουσία σε περιοχές με ιδιαίτερα γεωλογικά χαρακτηριστικά. Υπάρχουν πολλά προβλήματα (Λέσβος, Κρήτη). Στη Κύπρο και στη Ελλάδα (Κρήτη ΕΛΚΕΘΕ) έχουν γίνει κάποιες δράσεις.

Τοποθετήσεις ομιλητών

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Τύπος Οικοτόπου Επιλογής
Τσιριπίδης Γ.	2270*

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Τύπος Οικοτόπου Επιλογής
Κοράκης Γ.	2250*
Δασκαλάκου Ε.	2250*
Φωτιάδης Γ.	2270*
Μπαζός Γ.	2250*
Χριστοπούλου Α.	2250*
Αριανούτσου Μ.	2250*
Ξυστράκης Φ.	2270*

10.5.3 Παρουσιάσεις Ημερίδας Εργασίας για τους Τύπους Οικοτόπων

Action A.1

Workshops on species and habitats selection:

HABITAT TYPES

Beneficiary responsible for implementation:

University of Patras (UPAT)

Coordinator: Prof. Panayotis Dimopoulos

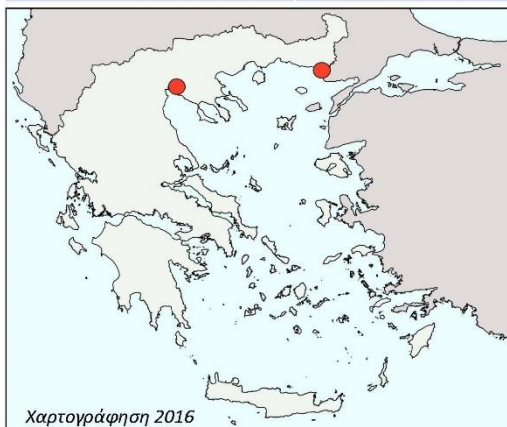
Συνάντηση εργασίας – Οικότοποι και Σχέδια Δράσης του Έργου LIFE-IP 4 NATURA. 21 Μαΐου 2018, Αθήνα.

1510*: Αλατούχες στέπες (Limonieta) (Limonieta)

Κοινωνίες πλούσιες σε πολυετή είδη που σχηματίζουν ρόδακα στη βάση τους (*Limonium* spp.) και καταλαμβάνουν ακτές τις Μεσογείου, κατά μήκος ή στα περιθώρια αλατούχων λεκανών, σε εδάφη διαποτισμένα και όχι πλημμυρισμένα από αλμυρό νερό. Υπόκεινται σε εκτεταμένες ξηρασίες το καλοκαίρι, και σχηματίζουν αλατούχα τηγάνια. Από συνταξινόμηση άποψη εντάσσονται στις Φυτοκοινωνιολογικές Τάξεις Limonieta, Arthrocnemeta, Thero-Salicornieta και Saginetalia maritimae. Οικότοποι αλατούχων λιβαδιών που δημιουργούνται από την ιλύ που μεταφέρεται με τα νερά της πλημμυρίδας σε εδάφη επίπεδα, αλλουβιακά, αμμοαργιλάδη με υψόμετρο 0,5-0,8 m, τα οποία ξεπλένονται πιο εύκολα από τα νερά της βροχής και εποχιακά είναι αφαλατωμένα. Εδώ απαντώνται είδη που ανήκουν μόνο χαμηλές συγκεντρώσεις αλάτος.

Εξάπλωση εντός Natura 2000	Κατάσταση διατήρησης και τάση	Κατανομή	Έκταση (ha)
GR1110007, GR1220005	U2, άγνωστη	Σπάνιος	359

1510*: Μεσογειακές αλατούχες στέπες (Limonietaia)

1510*: Mediterranean salt steppes (Limonietaia)

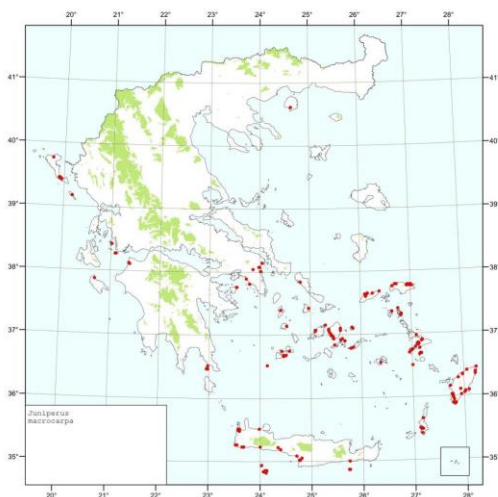
□ Πιέσεις και απειλές:

- Τοπικά ασκούμενη υπερβόσκηση
- Καταπατήσεις/εκχερνώσεις για καλλιέργειες
- Διαταραχή από ανθρώπινη δραστηριότητα (διελεύσεις οχημάτων κλπ.)
- Κυνήγι

□ Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις:

- Ρύθμιση της βόσκησης
- Περιφράξεις των επιφανειών για αποφυγή της διαταραχής κατά το κυνήγι και κυρίως από τη διέλευση οχημάτων 4x4
- Διατήρηση και/ή αποκατάσταση υδρολογικών συνθηκών

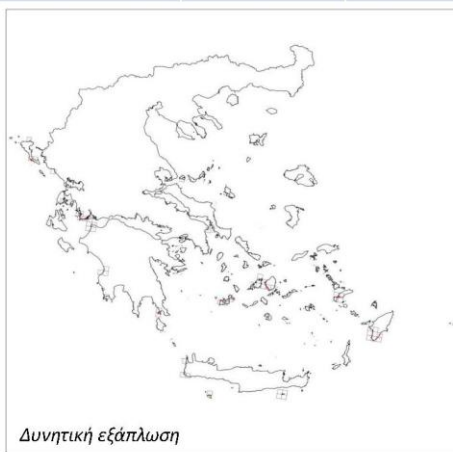
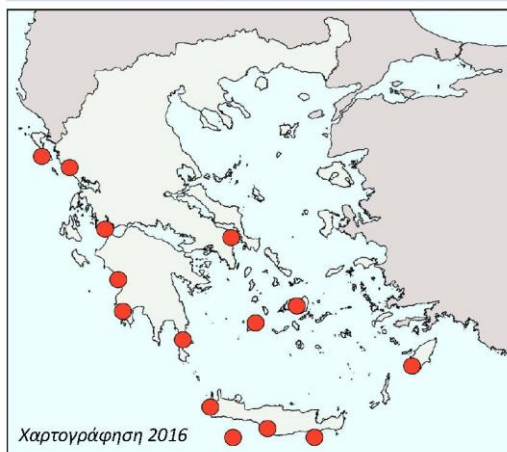
2250*: Λόχμες των παραλίων με αρκεύθους (*Juniperus* spp.)

2250*: Λόχμες των παραλίων με αρκεύθους (*Juniperus* spp.)

- Λόχμες με αρκεύθους σε αμμόδες υπόστρωμα σε παραλίες και ακτές της Μεσογείου και της Θερμοατλαντικής περιοχής. Η βλάστηση που κυριαρχεί σε αυτές τις αμμοθίνες αποτελείται από αμμόφιλα μεμονωμένα άτομα ή πληθυσμούς. Χαρακτηριστικά φυτικά είδη: *Juniperus macrocarpa*, *Juniperus phoenicea*, *Ephedra campylopora*, *Asparagus acutifolius*, *Centaurea pumilio* κ.ά.

Εξάπλωση εντός Natura 2000	Κατάσταση διατήρησης και τάση	Κατανομή	Έκταση (ha)
GR2330005, GR2230002, GR2540002, GR2550003, GR2550004, GR2550005, GR4210005, GR4220006, GR4220014, GR4220017, GR4220020, GR4320003, GR4340001, GR4340002, GR4340013, GR4340015	U1, φθίνουσα	Σποραδικός	977

2250*: Λόχμες των παραλίων με αρκεύθους (*Juniperus* spp)

2250*: Λόχμες των παραλίων με αρκεύθους (*Juniperus* spp)

2250*: Λόχμες των παραλίων με αρκεύθους (*Juniperus spp*)

2250*: Λόχμες των παραλίων με αρκεύθους (*Juniperus spp*)

2250*: Λόχμες των παραλίων με αρκεύθους (*Juniperus* spp)

2250*: Λόχμες των παραλίων με αρκεύθους (*Juniperus* spp)

❑ Πιέσεις και απειλές:

- Διάνοιξη δρόμων, μονοπατιών, σιδηροδρομικού δικτύου
- Καταπατήσεις για υποδομές και κτήρια
- Διαταραχή από ανθρώπινη δραστηριότητα (υπαίθρια αθλήματα, παραθερισμός, κατασκήνωση κλπ.)
- Εισβλητικά είδη χλωρίδας

❑ Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις:

- Απαγόρευση της επέκτασης του δικτύου δρόμων και μονοπατιών εντός του οικοτόπου – κατάργηση υφιστάμενων δικτύων με μικρή χρήση ή χωρίς αναγκαιότητα
- Περιφράξεις πιλοτικών επιφανειών > 4 στρεμ. (σε συνδυασμό με τα παραπάνω) για τη διασφάλιση ακεραιών, φυσικών τμημάτων του οικοτόπου
- Εκριζώσεις ξενικών ειδών
- Αναδασώσεις κατακερματισμένων θέσεων με μικρή αναγέννηση
- Σταθεροποίηση των εμπρόσθιων θινών, μέσω περιορισμού πρόσβασης, αποκατάστασης της βλάστησης, έργων μικρής κλίμακας συγκράτησης της άμμου (πχ φράχτες)

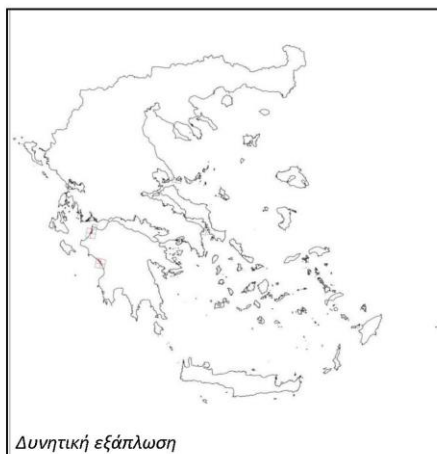
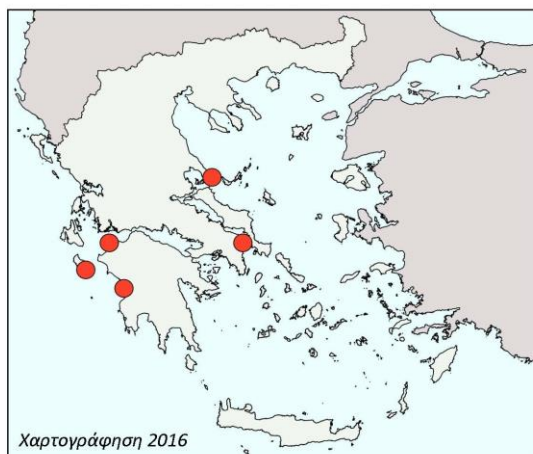
2270*: Θίνες με δάση *Pinus pinea*

2270*: Θίνες με δάση *Pinus pinea*

- Παράκτιες θίνες με θερμόφιλα πεύκα στις ακτές της Μεσογείου και του Ατλαντικού, που αντιστοιχούν σε φάσεις διαδοχής ή σε στάδια της κλιμακικής (climax) κατάστασης των τεχνητών σχηματισμών αείφυλλων δασών δρυός (*Quercetalia ilicis* ή *Cerantonio-Rhamnetalia*).

Εξάπλωση εντός Natura 2000	Κατάσταση διατήρησης και τάση	Κατανομή	Έκταση (ha)
GR2320001, GR2330005, GR1430003, GR2550005, GR2210002, GR2320001, GR3000003	U1, φθίνουσα	Σπάνιος (μη συχνός)	978

2270*: Θίνες με δάση *Pinus pinea*

2270*: Θίνες με δάση *Pinus pinea*

2270*: Θίνες με δάση *Pinus pinea*

Πιέσεις και απειλές:

- Πυρκαγιές
- Καταπατήσεις για υποδομές και κτήρια (πχ τουριστικές εγκαταστάσεις)
- Διαταραχή από ανθρώπινη δραστηριότητα (υπαίθρια αθλήματα, παραθερισμός, κατασκήνωση κλπ)
- Συμπίεση του εδάφους και διαταραχή της συνέχειας του οικοτόπου από διελεύσεις με 4x4 και μοτοσυκλέτες ανωμάλου δρόμου
- Εισβλητικά είδη χλωρίδας
- Επέκταση των κατοικιών

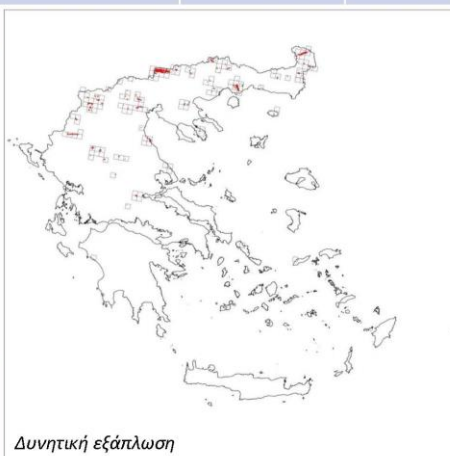
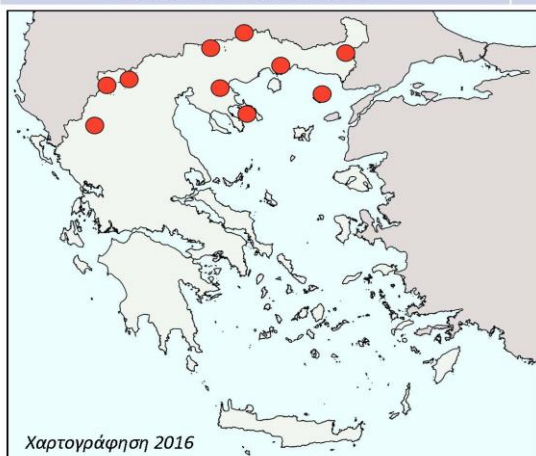
Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις:

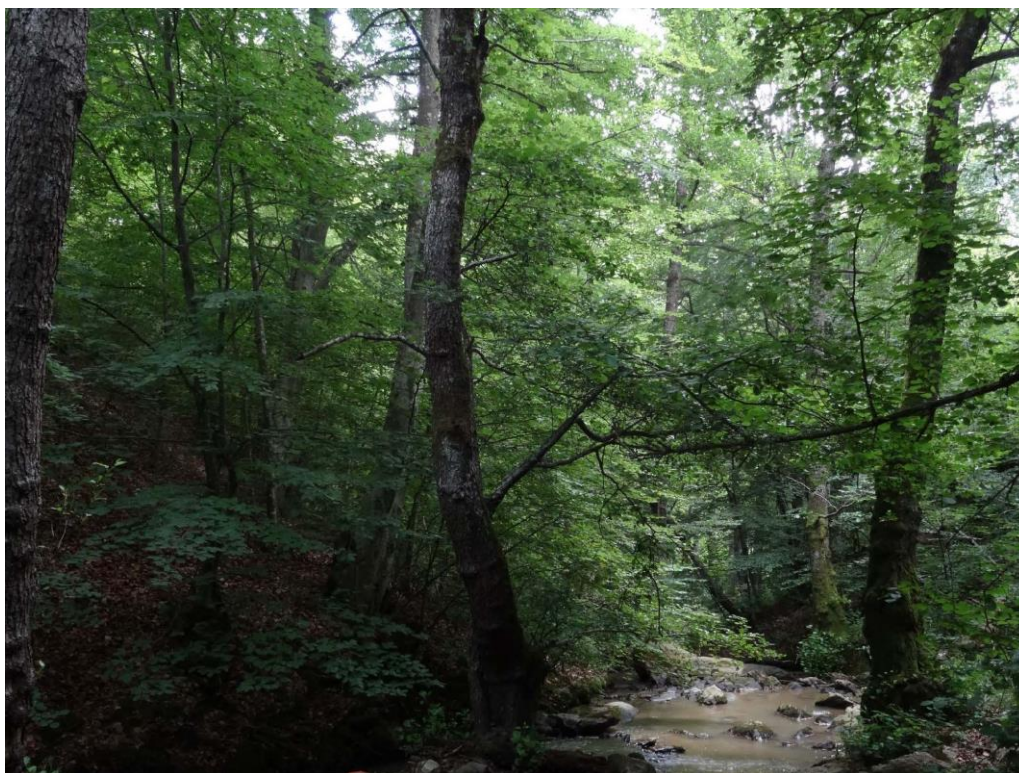
- Απαγόρευση της επέκτασης του δικτύου δρόμων και μονοπατιών εντός του οικοτόπου – κατάργηση υφιστάμενων δικτύων με μικρή χρήση ή χωρίς αναγκαιότητα
- Περιφράξεις πιλοτικών επιφανειών > 10 στρεμ. (σε συνδυασμό με τα παραπάνω) για τη διασφάλιση ακεραιών, φυσικών τμημάτων του οικοτόπου
- Αντιμετώπιση ξενικών ειδών
- Αναδασώσεις κατακερματισμένων θέσεων με μικρή αναγέννηση

91E0*: Αλλουβιακά υπολειμματικά δάση (*Alnion glutinoso-incanae*) με *Alnus glutinosa* και *Fraxinus excelsior* (*AlnoPadion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

- Μικτά αλλουβιακά δάση φράξου - σκλήθρου της εύκρατης και βόρειας Ευρώπης (*Alno - Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*). Όλοι οι τύποι απαντώνται σε βαριά εδάφη (γενικά πλούσια σε αλλουβιακές αποθέσεις) περιοδικά κατακλυζόμενα από την ετησίως ανερχόμενη στάθμη των ποταμών, αλλά κατά τα άλλα καλώς στραγγιζόμενα και αεριζόμενα στη διάρκεια των χαμηλών υδάτων.

Εξάπλωση εντός Natura 2000	Κατάσταση διατήρησης και τάση	Κατανομή	Έκταση (ha)
GR1110004, GR1110005, GR1140002, GR1150010, GR1220001, GR1240001, GR1260001, GR1270002, GR1270003, GR1310001, GR1320001, GR1340001, GR1340005, GR1340006, GR2130002, GR4220001	U1, φθίνουσα	Σποραδικός	844

91Ε0*: Αλλουβιακά υπολειμματικά δάση (*Alnion glutinoso-incanae*) με *Alnus glutinosa* και *Fraxinus excelsior* (*AlnoPadion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

91Ε0*: Αλλουβιακά υπολειμματικά δάση (*Alnion glutinoso-incanae*) με *Alnus glutinosa* και *Fraxinus excelsior* (*AlnoPadion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

❑ Πιέσεις και απειλές:

- Καταπατήσεις για καλλιέργειες και αγροτικές υποδομές
- Αλλαγή στις υδραυλικές συνθήκες των ποταμών και των ρεμάτων από εγγειοβελτιωτικά έργα μεγάλης κλίμακας
- Κατακερματισμός από το οδικό δίκτυο
- Ρύπανση του εδάφους από τις εντατικές καλλιέργειες με χρήση φυτοφαρμάκων
- Εισβλητικά είδη χλωρίδας

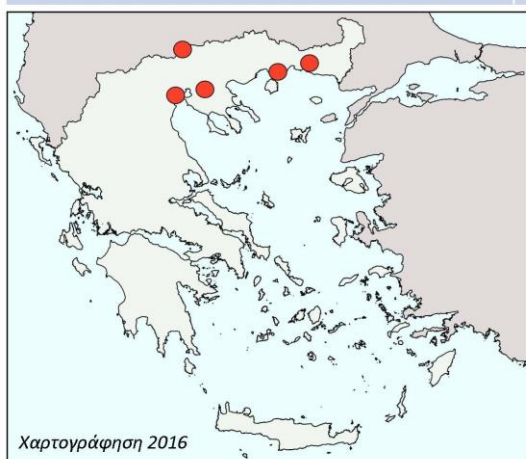
❑ Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις:

- Απαγόρευση της επέκτασης του δικτύου δρόμων και μονοπατιών εντός του οικοτόπου – κατάργηση υφιστάμενων δικτύων με μικρή χρήση ή χωρίς αναγκαιότητα
- Έργα επαναφοράς υδρολογικών συνθηκών – εποχικού επαναπλημμυρισμού
- Περιφερειακή ζώνη προστασίας, με ήπιες μορφές καλλιέργειας
- Εκρίζωσεις ξενικών ειδών
- Απομάκρυνση καλλιεργειών λεύκης και επανεγκατάσταση σκλήθρων και φράξου

91F0: Μικτά δάση δρυός - φτελιάς - φράξου

- ❑ Μικτά παραποτάμια δάση με *Quercus robur*, *Ulmus laevis* και *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* ή *Fraxinus angustifolia*, κατά μήκος μεγάλων ποταμών των Ατλαντικών και Μεσοευρωπαϊκών περιοχών (*Ulmion minoris*). Δάση σκληρόξυλων πλατύφυλλων δένδρων, που υπόκεινται σε πλημμύρες (κατάκλυση) κατά τη διάρκεια κανονικών ανερχόμενης στάθμης του νερού ή χαμηλών περιοχών υποκείμενων σε κατάκλυση λόγω της ανύψωσης της στάθμης του υδροφόρου στρώματος. Τα δάση αυτά αναπτύσσονται σε πρόσφατες αλλουβιακές αποθέσεις.

Εξάπλωση εντός Natura 2000	Κατάσταση διατήρησης και τάση	Κατανομή	Έκταση (ha)
GR2420004, GR2310001, GR1230002, GR1220002, GR1150010, GR1130006	FV, φθίνουσα	Σπάνιος	286

91F0: Μικτά δάση δρυός - φτελιάς - φράξου

91F0: Μικτά δάση δρυός - φτελιάς - φράξου

❑ Πιέσεις και απειλές:

- Καταπατήσεις για καλλιέργειες και αγροτικές υποδομές
- Αλλαγή στις υδραυλικές συνθήκες των ποταμών και των ρεμάτων από εγχειοβελτιωτικά έργα μεγάλης κλίμακας
- Ρύπανση του εδάφους από τις εντατικές καλλιέργειες με χρήση φυτοφαρμάκων

❑ Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις:

- Απαγόρευση της επέκτασης του δικτύου δρόμων και μονοπατιών εντός του οικοτόπου – κατάργηση υφιστάμενων δικτύων με μικρή χρήση ή χωρίς αναγκαιότητα
- Έργα επαναφοράς υδρολογικών συνθηκών - εποχικού επαναπλημμυρισμού
- Περιφερειακή ζώνη προστασίας με ήπιες μορφές καλλιέργειας
- Εκκρίσεις ξενικών ειδών

10.5.4 Πληροφορίες για επιπλέον σημαντικούς Τύπους Οικοτόπων που αναφέρθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

1. Habitat type 95A0 (High oro-Mediterranean pine forests)

Δρ. Φώτιος Ξυστράκης, Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών, Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός "ΔΗΜΗΤΡΑ"

Description

The habitat type 95A0 includes endemic forests of *Pinus heldreichii* or *P. peuce*, restricted to the southern Balkans, northern Greece and southern Italy (European Commission, 2013). Two sub-types can be recognized on the basis of the dominant canopy species: i) the white-barked pine (*Pinus heldreichii* = *P. leucodermis*) forests and ii) the *Pinus peuce* formations (*Pinion peucis* Horvat 1950).

The former subtype includes local treeline formations of *P. heldreichii* restricted to the southern Balkans, northern Greece and southern Italy (Apennines). Their canopy is usually open and have an undergrowth formed by stripped grasslands. They are mostly located on dry, often stony or rocky soils. The syntaxonomical reference for this subtype is the *Pinion heldreichii* Horvat 1946 alliance (Mucina et al., 2016).

The latter sub-type includes the *P. peuce* formations, restricted to the subalpine zone of the high mountains of the Balkan peninsula south to extreme northern Greece (Mt. Voras, Mt. Varnous, Rhodope). The syntaxonomical reference for this subtype is the *Pinion peucis* Horvat 1950 alliance (Mucina et al., 2016).

Distribution

In Greece, these subtypes were included in the 9540 habitat type (Mediterranean pine forests with endemic Mesogean pines) (Ντάφης et al., 2001) until the EUR27 version of the Interpretation Manual in which descriptions of new habitats and amendments to some existing habitats resulting from Bulgaria and Romania joining the European Union in 2007 took place (European Commission, 2007). The outputs of the project 'Development of large scale (1:5000) spatial data infrastructure for terrestrial areas protected under the 'Natura 2000' network'¹ alongside data from forest management maps show that the habitat type covers a surface of about 17000 ha, the majority of which lies within the N2000 network (Table 1). The habitat type is found in nine Special Areas of Conservation (SAC). The spatial distribution of the habitat type is shown in Figure 1.

Table 1: the habitat type 95A0 in the Natura 2000 network in Greece

Code	Special Area of Conservation Name	Surface (hect.)
GR1210001	OROS VERMIO	30.6
GR1240001	KORYFES OROUS VORA	76.1
GR1250001	OROS OLYMPOS	3464.8
GR1260005	KORYFES OROUS ORVILOS	387.2
GR1310003	ETHNIKOS DRYMOS PINDOU (VALIA KALNTA) - EVRYTERI PERIOCHI	2462.8

¹ <http://www.ktimatologio.gr/sites/en/forestmaps/Pages/yt4LCG3jkRSQOpof.aspx>

Code	Special Area of Conservation Name	Surface (hect.)
GR2130001	ETHNIKOS DRYMOS VIKOU - AOOU	1150.0
GR2130002	KORYFES OROUS SMOLIKAS	3428.2
GR2130004	KENTRIKO TMIMA ZAGORIOU	369.3
GR2130006	PERIOCHI METSOVOU (ANILIO - KATARA)	1273.9
	Out of N2000 network	4422.1
		17065.0

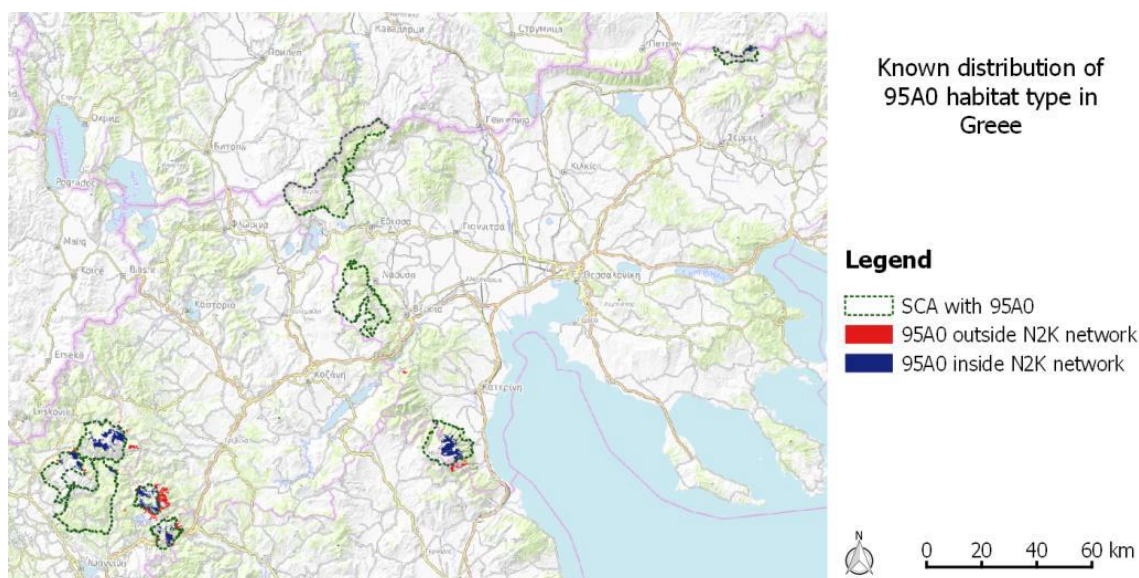

Figure 1: Known distribution of 95A0 habitat type in Greece

Evaluation

Based on the second assessment for the period 2007-2012, the conservation status of the habitat type, at national level, is evaluated as 'U2-Bad'. The area and the range of this habitat type are considered to be above the favourable reference values of these two criteria, thus both have been evaluated as 'FV-Favourable'. Nevertheless, the specific structures & functions of the habitat type are evaluated as 'U2-Bad'. The same evaluation, 'U2-Bad', is also given for the future prospects of the habitat type. It has to be noted though that the current evaluation is based on the analysis of data collected from only two SACs. On Mt Olympus, a SAC in which the habitat type 95A0 covers a significant surface but the evaluation data are not yet included in the national database, the conservation degree of the habitat type is "FV-Favourable" (Dr G. Fotiadis, personal communication).

Since the habitat type is also found in two other EU countries Bulgaria and Italy, it is worthwhile to present the output of the second assessment in these countries. In Bulgaria, a neighboring country, in the continental biogeographical region, the conservation status of the habitat type is evaluated as 'U1-Unfavourable', mainly due to the unfavourable status of the specific structures & functions and of the future prospects of the habitat type. The habitat type was not evaluated in the alpine biogeographical region. In Italy, all of the assessed criteria regarding the conservation status of the habitat type are evaluated as 'U1-Unfavourable'.

Pressures and threats

A number of pressures and threats has been identified during the data collection for the second assessment (period 2007-2012) in Greece. The most common pressures include: i) 'Forest and Plantation management & use' (B022), ii) 'grazing in forests/ woodland' (B06) and iii) 'Changes in biotic conditions' (M02). All are ranked with 'low' importance. 'Forest and Plantation management & use' (B02)² has been also identified as the most common threat, similarly with 'low' intensity. On Mt Olympus, forest fires and avalanches were the most common pressures and threats of low importance (Dr G. Fotiadis, personal communication).

It has to be further noted that, since this habitat type forms the tree limits, is subjected to high pressure due to climate change but at the same time, land abandonment and alteration in the grazing regime can result in counterbalancing effects. Further research on the topic is required.

In Bulgaria, the operation of ski complexes (G02.02) is the only pressure and threat of high importance. With medium importance are ranked the pressures and threats 'Removal of dead and dying trees' (B02.04) and 'burning down' (J01.01). In Italy, the pressure and threat 'burning down' (J01.01) is ranked with high importance while 'intense grazing' (A04.01) is ranked as 'medium important'.

Proposed actions

The proposed actions for this habitat type primarily should aim in the reduction of the acting pressures. Forest management plans have to clearly take into consideration the slow growth rates of the species and the fact that they actually form the tree limits. The protective services offered from these forests are far more valuable than timber production. Besides the monitoring of the conservation status, a considerably dense network of permanent plots, monitored every 3-5 years, should be established in the tree limits in order to detect possible signs of climate change. Specifically, for the subtype with *P. peuce*, specific management plans should take into consideration competition with other species (e.g. *Pinus nigra*, *P. sylvestris*, *Fagus sylvatica*) and signs of secondary succession that could result in a drastic reduction in the area of occupancy of the habitat type. Concrete actions aiming in the support of their regeneration could be necessary within the next years, especially if we consider that *P. peuce* regenerates in open spaces (Meshinev et al., 2000).

Literature

European Commission, 2007. Interpretation manual of European Union habitats - EUR27. European Commission

European Commission, 2013. Interpretation Manual of European Union Habitats - EUR28. European Commission

Meshinev, T., Apostolova, I., Koleva, E., 2000. Influence of warming on timberline rising: a case study on *Pinus peuce* Griseb. in Bulgaria. *Phytocoenologia* 30, 431-438.

Mucina, L., Bültmann, H., Dierßen, K., Theurillat, J.-P., Raus, T., Čarni, A., Šumberová, K., Willner, W., Dengler, J., García, R.G., Chytrý, M., Hájek, M., Di Pietro, R., Iakushenko, D., Pallas, J., Daniëls, F.J.A., Bergmeier, E., Santos Guerra, A., Ermakov, N., Valachovič, M., Schaminée, J.H.J., Lysenko, T., Didukh, Y.P., Pignatti, S., Rodwell, J.S., Capelo, J., Weber, H.E., Solomeshch, A., Dimopoulos, P., Aguiar, C.,

² Codes shown in https://bd.eionet.europa.eu/activities/Natura_2000/reference_portal

Hennekens, S.M., Tichý, L., 2016. Vegetation of Europe: Hierarchical floristic classification system of vascular plant, bryophyte, lichen, and algal communities. *Applied Vegetation Science* 19, 3-264.

Ντάφης, Σ., Παπαστεργιάδου, Ε., Λαζαρίδου, Ε., Τσιαφούλη, Μ., 2001. Τεχνικός Οδηγός Αναγνώρισης, Περιγραφής και Χαρτογράφησης Τύπων Οικοτόπων της Ελλάδας. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ), Θεσσαλονίκη.

2. 9180* *Tilio-Acerion* forests of slopes, screes and ravines

Ιωάννης Τσιριπίδης & Άννα Μαστρογιάννη, Τομέας Βοτανικής, Τμήμα Βιολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Description of the habitat type

Rare formations of spatially restricted broad-leaved forests can be found in areas with unique topographic characteristics, including great inclination, colluvial and unstable soil, moderate temperature and high humidity. North-facing steep and rocky slopes, foot of slopes, ravines, gorges or narrow valleys above streams, mainly on limestone and dolomite substrata, exhibit these characteristics and constitute ideal locations for the establishment of broad-leaved species (Kosir 2005, Kosir et al. 2008, Campos et al. 2011). Due to the relatively high rate of disturbances in such topographically distinct sites, most competitive species like oaks and beech fail to dominate over the softwood broad-leaved trees, delaying the process of succession and forming the broad-leaved forests of *Tilio-Acerion*. While the broad-leaved ravine forests are usually adjacent to extensive monospecific stands (such as beech forest), they are formed by the coexistence of a large number of woody species such as *Acer* species (*A. pseudoplatanus*, *A. platanoides*), *Tilia* species (*T. cordata*, *T. platyphyllos*, *T. tomentosa*), *Ulmus glabra*, *Taxus baccata*, *Aesculus hippocastanum* (Kosir et al. 2008, European Commission 2013). These mixed forests within the framework of Natura 2000 constitute the 9180* *Tilio-Acerion* forests of slopes, screes and ravines habitat type and are protected as a priority habitat.

The combination of prevailing temperature and humidity in the distinct microsites where 9180* occurs determines the composition of the forest stand. Two main subtypes can be distinguished, based on species composition, namely a mesophilous and a more thermophilous one, due to environmental conditions of the area (Kosir et al. 2008, European Environment Agency 2016). The mesophilous subtype can be found in cooler areas with a great availability of humidity where *Acer* spp. communities are present, with maples being the dominant species of the communities. On the other hand, in warmer and less humid areas communities with *Tilia* and *Corylus* constitute the second thermophilous subtype (Kosir et al. 2008, European agency).

Conservation value

These habitats are of great interest and with a special conservation value not only due to their high species diversity but also because of their potential role as microrefugia during both the past and the future. During the Quaternary, the particular topographic characteristics of such areas created conditions of relatively constant moisture availability, and protection from wind, cold and radiation, and provided a shelter from regional climate change for several species (Hampe & Petit 2005, Williams et al. 2008, Medail & Diadema 2009). As a result, a great number of rare tertiary relict and endemic species can be found in ravine forest communities such as *Taxus baccata*, *Corulus columna* and *Aesculus hippocastanum*, for which ravines and gorges constituted refugia for parts of their population during the Quaternary (Turrill 1958, Hao et al. 2008, Papp & Erzberger 2009, Bennet et al. 1991, Tzedakis 1993).

In a similar way, it is possible that these areas can play an important role as refugia during forthcoming warm climate conditions, since they will be able to provide the necessary humidity and protect species from temperature extremes.

Distribution

According to the up to now mapping and monitoring data, the 9180* habitat type is protected only in 9 Natura 2000 sites in Greece (Table 1) and in an area much smaller than the respective protective area in other members states of the Natura 2000 network. Even though the Mediterranean climate of the country does not favor the establishment of broad-leaved ravine forests, the presence of extensive mountain ranges with special topographic heterogeneity create several microhabitats that is possible to maintain the necessary microclimatic conditions for the establishment of mixed broad-leaved forests. As a result, the 9180* is possible to occur in numerous spatially restricted areas that have not been reported yet. For example, the authors of the present text have sampled 9180* habitat type on the Mts Rodopi, Mitsikeli, Pieria, and Vermio. While many of those areas occur in already existing Natura 2000 sites, others are totally unprotected.

*Table 1: Natura 2000 sites in which the habitat type *9180 has been recorded*

Site code	Site name
GR1120004	STENA NESTOU
GR1150011	OROS PANGAIO KAI NOTIES YPOREIES TOU
GR1250001	OROS OLYMPOS
GR1260001	LIMNI KERKINI - KROUSIA - KORYFES OROUS BELES, ANGISTRO - CHAROPO
GR1260004	KORYFES OROUS MENOIKION - OROS KOUSKOURAS - YPSOMA
GR1270003	CHERSONISOS ATHOS
GR1270005	OROS STRATONIKON - KORYFI SKAMNI
GR1420003	AISTHITIKO DASOS OSSAS
GR2130002	KORYFES OROUS SMOLIKAS

Conservation status, pressures and threats

Since ravine forests constitute a priority habitat, and its protection is mandatory in each site the habitat is recorded, investigation for new areas and establishments of new Natura 2000 sites when necessary should be two of the primary conservation actions regarding this habitat type. In addition, human activities, such as forest and plantation management and use (B02) and hunting and collection (F03), as well as interspecific floral relations (K04) have been reported as both the main pressures and threats for the habitat type. Appropriate conservation measures for these problems are the adaptation of forest management (3.2) as well as the restoration/improvement of forest habitats (3.1).

On the other hand, Greece seems to be one of the few countries with the existing protected area of 9180* being in favorable conservation status. Thus, it is important not only to enhance the habitat type conservation through adding new areas to the Natura 2000 network, but also to maintain this

Literature

Williams, S.E., Moritz, C., Shoo, L.P., Isaac, J.L., Hoffmann, A. a, & Langham, G. (2008) Towards an Integrated Framework for Assessing the Vulnerability of Species to Climate Change. *PLoS Biol*, 2621-2626.

3. *Juniperus drupacea* Labill. (Cupressaceae) – δενδρόκεδρος (δρυπώδης άρκευθος) 9560* - Μεσογειακά δάση με ενδημικά *Juniperus* spp.

Ευαγγελία Δασκαλάκου, Ινστιτούτο Μεσογειακών & Δασικών Οικοσυστημάτων, Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός "ΔΗΜΗΤΡΑ"

Το γένος *Juniperus* (Cupressaceae) αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο γένος των Γυμνοσπέρμων (μετά το γένος *Pinus*) με πολλούς αντιπροσώπους παγκοσμίως (πάνω από 50), οι οποίοι αναπτύσσονται σε ποικιλία ενδιαιτημάτων και είναι καλά προσαρμοσμένοι σε περιβάλλοντα που υφίστανται σημαντική καταπόνηση. Στην Ελλάδα το γένος εκπροσωπείται από τα εξής 8 είδη: *Juniperus communis*, *J. drupacea*, *J. excelsa*, *J. foetidissima*, *J. macrocarpa*, *J. oxycedrus*, *J. phoenicea* και *J. sabina* (Flora of Greece web, 2018), τα οποία αποτελούν είτε κοινά, δομικά συστατικά (π.χ. *J. communis*, *J. oxycedrus*) διαφόρων Μεσογειακών ή ορεινών οικοτόπων, είτε χαρακτηρίζουν σημαντικούς οικοτόπους προτεραιότητας (Οδηγία 92/43/ΕΟΚ): 2250* - παράκτιες αμμοθίνες με είδη *Juniperus* και 9560* - Μεσογειακά δάση με ενδημικά *Juniperus* spp. Η πρώτη περίπτωση (2250*) χαρακτηρίζεται από το *J. Macrocarpa* και δευτερευόντως από το *J. phoenicea* ενώ η δεύτερη (9560*) από τα *J. drupacea*, *J. excelsa* και *J. foetidissima*.

Το *J. drupacea* (άρκευθος δρυπώδης, δενδρόκεδρος) είναι φυτό δίοικο που απαντάται στην Ευρώπη σχεδόν αποκλειστικά στην Πελοπόννησο, μόνο στον κεντρικό ορεινό όγκο του Πάρνωνα και στις απολήξεις του (αν και σχετικά πρόσφατα ανακαλύφθηκε ένας πληθυσμός στον Ταΰγετο, Ταν & Ιατρού 2001), σε απόσταση περίπου 800 Km από τον πλησιέστερο αυτοφυή πληθυσμό στην Τουρκία (Gardner 2013), με κύρια περιοχή εξάπλωσης του είδους τη Ν. Ανατολία, τη Δ. Συρία και τον Λίβανο. Στην Ελλάδα, το είδος φύεται σε ασβεστολιθικά εδάφη, σε πλαγιές βουνών, σε υψόμετρο 600-1500 m και σχηματίζει αμιγή και μικτά δάση με *Pinus nigra* και *Abies cephalonica*. Επιπλέον, χαρακτηρίζεται ως απειλούμενο κατά την IUCN και προστατεύεται από το Προεδρικό Διάταγμα 67/1981. Σήμερα, η φυσική αναγέννηση των φυλλοβόλων ή άλλων κωνοφόρων δασών μπορεί να συμβάλλει στη μείωση της πραγματικής εξάπλωσης των δασών *Juniperus* (Δημόπουλος & συν. 2012).

Το καθεστώς προστασίας του Πάρνωνα που αποτελεί προστατευόμενη περιοχή του Δικτύου Natura 2000 με Φορέα Διαχείρισης ΠΠ από το 2003, αναδεικνύει τη σημασία της διατήρησης του πολύτιμου φυσικού οικοσυστήματος της ευρύτερης περιοχής και ιδιαίτερα του δενδρόκεδρου, για τον Ελλαδικό χώρο. Επιπρόσθετα, η περιοχή περιμετρικά της Μονής Μαλεβής (αμιγείς ή μικτές συστάδες δενδρόκεδρου έκτασης 740 στρεμμάτων) έχει κηρυχθεί Διατηρητέο Μνημείο της Φύσης (ΦΕΚ 121/Δ/1980) και περιοχή Απόλυτης Προστασίας της Φύσης [ΚΥΑ 33999/2010 (ΦΕΚ 353/ΑΑΠ/6-9-2010) και τροποποιήσεις αυτής, όπως ισχύει σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 5γ του Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60/Α/31-03-2011)].

Απειλές

Τα τελευταία χρόνια εκτός από την πίεση για την αλλαγή της χρήσης γης, τη βόσκηση και λοιπές ανθρώπινες επεμβάσεις (π.χ. ξύλευση) παρατηρείται η αύξηση της εκδήλωσης των δασικών πυρκαγιών στα ορεινά Μεσογειακά οικοσυστήματα. Σε αντίθεση με τα Μεσογειακά δάση κωνοφόρων (*Pinus halepensis* και *P. brutia*), στα οποία η φυσική αναγέννηση μετά τη φωτιά θεωρείται πιθανή (Cost Action FP0701), μελέτες για τη μεταπυρική αναγέννηση σε δάση δενδρόκεδρου δεν έχουν πραγματοποιηθεί. Οι έρευνες εστιάζονται κυρίως στη οικολογία-φυτοκοινωνιολογία, από τις οποίες διαφαίνεται η αντοχή του είδους στην ξηρασία και ο σημαντικός

του ρόλου για τα ορεινά οικοσυστήματα (Bergmeier 2002). Ως αποτέλεσμα, η γνώση και η θέσπιση κατάλληλων στρατηγικών για την ενίσχυση της φυσικής αναγέννησης και τη μεταπυρική διαχείριση των παραπάνω οικοσυστημάτων είναι ελλιπής.

Ταυτόχρονα, το επίπεδο των γνώσεων για την επιτυχή αποκατάσταση των δασών δενδρόκεδρου σε διεθνή κλίμακα δεν θεωρείται επαρκές. Περιορισμένες πληροφορίες για τη βιολογία του είδους δίδονται από άλλους ερευνητές (Talhouk et al. 2001, Bergmeier 2002, Adams 2011, Maerki and Frankis 2015), ενώ δεν υπάρχουν δημοσιευμένες εργασίες για τη φύτευση, την εγκατάσταση αρτιβλάστων, την παραγωγή φυταρίων και ευρύτερα την αναπαραγωγική βιολογία - διατήρηση του δενδρόκεδρου. Ωστόσο, μετά από προκαταρκτική έρευνα στο Τμήμα Βιολογίας (ΕΚΠΑ), βρέθηκε ότι ο δενδρόκεδρος παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες στη φύτευση (Σκούρτη Ε., αδημοσίευτα δεδομένα). Επιπρόσθετα, η βιβλιογραφική αναζήτηση επιβεβαιώνει ότι στοιχεία σχετικά με τη φυσική αναγέννηση του δενδρόκεδρου πριν ή/και μετά από φωτιά απουσιάζουν, ενώ παρατηρήσεις πεδίου υποδηλώνουν ότι το είδος δεν αναγεννάται μετά από φωτιά, γεγονός που προσδίδει ιδιαίτερη αξία και σημαντική θέση στην ιεράρχηση του δενδρόκεδρου και του 9560* οικοτόπου προτεραιότητας στο πλαίσιο της Δράσης Α1 του Έργου LIFE-IP 4 NATURA.

Σύμφωνα με τους Δημόπουλος & συν. (2015), ο Γενικός Στόχος Διατήρησης για τον τύπο οικοτόπου 9560* στον Πάρνωνα προσδιορίζεται στη 'Βελτίωση του βαθμού διατήρησης από Β σε Α και στις δύο περιοχές GR2520005 και GR2520006, με σκοπό την επίτευξη της Ικανοποιητικής Κατάστασης Διατήρησης (ΙΚΔ) σε εθνικό επίπεδο'. Επιπλέον, ο Βαθμός διατήρησης (συνδυασμός σημερινής κατάστασης έκτασης και πληρότητας δομών-λειτουργιών και προοπτικών διατήρησης έκτασης και πληρότητας δομών-λειτουργιών) του τύπου οικοτόπου 9560* είναι Ανεπαρκής – φτωχός (Β), ενώ η παρούσα κατάσταση ως προς τις δομές και λειτουργίες του κρίνεται φτωχή (Ρ). Εντούτοις, η μελλοντική τάση και η μελλοντική κατάσταση κρίνονται καλές (FV), λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός πως ο τύπος οικοτόπου θα συνεχίσει να διατηρεί την τυπική του δομή και την πληρότητα των τυπικών του ειδών (Δημόπουλος & συν. 2015). Σύμφωνα με την ίδια πηγή, ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός διατήρησης του αμιγούς χαρακτήρα των δασικών σχηματισμών με *Juniperus drupacea* περιλαμβάνει: α) την ανόρθωση των υποβαθμισμένων θαμνώνων *Juniperus drupacea* ώστε να αποκτήσουν την τυπική τους δενδρώδη μορφή και β) την παρακολούθηση της αναγέννησης του είδους και τον έλεγχο/ρύθμιση της βόσκησης (μετά από μελέτη που θα εξετάζει την επίδραση της βόσκησης σε αυτό τον τύπο οικοτόπου καθώς η πληροφορία είναι ακόμη ελλιπής), σύμφωνα με τις έντονες πιέσεις που παρατηρούνται κατά θέσεις από την υπερβόσκηση.

Προτεινόμενη Δράση Διατήρησης

Τίτλος: «Ex-situ διατήρηση του δενδρόκεδρου (*Juniperus drupacea* Labill.) για τον εμπλουτισμό και την αποκατάσταση του οικοτόπου προτεραιότητας 9560* σε περίπτωση δασικής πυρκαγιάς ή άλλης διαταραχής/υποβάθμισης»

Ενδεικτικά, έμφαση προτείνεται να δοθεί στα παρακάτω επιστημονικά πεδία:

α. τη διερεύνηση της παράγωγης σπερμάτων, από το στάδιο της επικονίασης και του σχηματισμού των αναπαραγωγικών δόμων έως τη διασπορά των σπερμάτων, με σκοπό την εκτίμηση της αναπαραγωγικής επιτυχίας του είδους και τον εντοπισμό των κυριότερων αιτιών αποτυχίας (π.χ. προσβολές από έντομα),

β. την καταγραφή της πυκνότητας, της ηλικιακής δομής και της φυλετικής κατανομής των πληθυσμών δενδρόκεδρου,

- γ. τη διερεύνηση του φαινομένου της πληροκαρπίας,
- δ. τον έλεγχο της φυτρωτικής συμπεριφοράς των σπερμάτων του είδους στο εργαστήριο, στη φύση και σε συνθήκες προσομοίωσης των φυσικών,
- ε. την προσπάθεια αγενούς πολλαπλασιασμού του είδους μέσω βιοτεχνολογικών μεθόδων, δηλαδή με *in vitro* καλλιέργεια και τέλος,
- στ. την καταγραφή της φυσικής αναγέννησης (φυτάρια/m²) σε πιλοτικές επιφάνειες παρακολούθησης στο πεδίο.

Προτεινόμενα Μέτρα Διατήρησης

- α. η διατήρηση του είδους, κυρίως με αποθήκευση γενετικού υλικού σε Τράπεζα Σπερμάτων και,
- β. η πιλοτική ανάπτυξη των αρτιβλάστων και η παραγωγή φυταρίων δενδρόκεδρου σε φυτώρια, για χρήση σε εμπλουτισμό και αποκατάσταση του οικοτόπου προτεραιότητας 9560* στον Πάρνωνα, σε περίπτωση δασικής πυρκαγιάς ή άλλης διαταραχής/υποβάθμισης.

Αποτελέσματα-Αναμενόμενα οφέλη

Η υλοποίηση του προτεινόμενης δράσης διατήρησης αναμένεται να συμβάλλει σημαντικά στη λήψη αποφάσεων για την προστασία και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, για το είδος *Juniperus drupacea* και τον οικοτόπο προτεραιότητας 9560*, καθώς ο Πάρνωνας (ΠΠ του Δικτύου Natura 2000) αποτελεί το μοναδικό σημείο φυσικής εξάπλωσης του υπ-ενδημικού δενδρόκεδρου στην Ελλάδα και την Ευρώπη.

Λαμβάνοντας υπόψη την απουσία τεκμηριωμένης γνώσης σε θέματα αναπαραγωγικής βιολογίας-οικολογίας και τεχνολογίας σπερμάτων για τον δενδρόκεδρο, θεωρούμε ότι η προτεινόμενη δράση θα συμβάλλει στη βελτίωση της γνωστικής βάσης σχετικά με τη βιοποικιλότητα για την ενίσχυση της πολιτικής του ΥΠΕΝ, με πρόσφατα επιστημονικά δεδομένα και πληροφορίες (COM 2011), δραστηριότητα που πρέπει να εναρμονισθεί ως το 2020 με την Εθνική Στρατηγική & Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα (2014).

Επιπλέον, τα αποτελέσματα της δράσης πρόκειται να ενισχύσουν μακροπρόθεσμα την προστασία και διαχείριση των πληθυσμών του δενδρόκεδρου και του σημαντικού οικοτόπου του, εφοδιάζοντας τους αρμόδιους Φορείς (Γενική Δ/ση Περιφέρειας Πελοποννήσου, Δ/ση Δασών Περιφέρειας Πελοποννήσου, Δ/ση Δασών Λακωνίας, Δασαρχείο Σπάρτης και ΦΔ Όρους Πάρνωνα και Υγροτόπου Μουστου), την επιστημονική κοινότητα και την τοπική κοινωνία με νέα γνώση και ανάλογες δράσεις διατήρησης. Τέλος, ευελπιστούμε ότι η δράση θα αποβεί χρήσιμη στην διαχείριση και άλλων οικοσυστημάτων δενδρόκεδρου σε περιοχές εντός (π.χ. Ταΰγετος και Πάρνωνας) και εκτός Ευρώπης (Ν. Ανατολία και Λίβανος) και λοιπών ειδών του γένους *Juniperus*, τα οποία είναι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος (σε περιοχές δικτύου Natura 2000 ή όχι) και έχουν πρόσφατα επιλεγεί για την εκπόνηση και θεσμοθέτηση Σχεδίων Δράσης στο πλαίσιο της Δράσης Α1 του Έργου LIFE-IP 4 NATURA, παραμένουν όμως ευάλωτα σε ενδεχόμενο πυρκαγιάς, αφού στερούνται μηχανισμών μεταπυρικής αναγέννησης.

Βιβλιογραφία

Adams, R.P. 2011. Comparisons of the leaf oils of *Juniperus drupacea* Labill. from Greece, Turkey and the Crimea. *Journal of Essential Oil Research* 9(5), 541-544.

Bergmeier, E. 2002. Plant communities and habitat differentiation in the Mediterranean coniferous woodlands of Mt. Parnon (Greece). *Folia Geobotanica* 37(3), 309-331.

Cost Action FP0701. Post-Fire Forest Management in Southern Europe (2008-2012), <http://uaeco.biol.uoa.gr/cost/>

COM 2011, 244 τελικό. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: Η ασφάλεια ζωής μας, το φυσικό μας κεφάλαιο: στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0244&from=EL>.

Δημόπουλος, Π., Bergmeier, E., Ελευθεριάδου Ε., Θεοδωρόπουλος, Κ., Γερασιμίδης Α., Τσιαφούλη, Μ. 2012. Οδηγός αναγνώρισης και ερμηνείας Δασικών Τύπων Οικοτόπων στην Ελλάδα. Εκδόσεις Πανεπιστημίου Δυτικής Ελλάδας, Αγρίνιο, σελ. 178.

Δημόπουλος Π., Πανίτσα Μ., Τσιριπίδης Γ., Κοράκης Γ., Φωτιάδης Γ., Ξυστράκης Φ., Παππάς Ε., Αλεξανδροπούλου Ε., Ζαχαράκη Τ., Παναγιώτου Ν., Λυραντωνάκη Λ., Καλλιμάνης Α. 2015. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013» «Προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας του όρους Πάρνωνα & υγροτόπου Μουστου», Τίτλος Παραδοτέου: Στόχοι Διατήρησης, 55 σελ. Αναθέτουσα Αρχή: Φορέας Διαχείρισης Πάρνωνα & Υγροτόπου

Μουστου, Ανάδοχος: ΟΙΚΟΜ Μελετητική Περιβάλλοντος ΕΠΕ. Εθνική Στρατηγική & Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα. 2014. Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής. <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=2VfClB5XfW4%3D&tabid=232&language=el-GR>.

Flora of Greece web, 2018. Vascular plants of Greece: An annotated checklist. Berlin: Botanic Garden and Botanical Museum Berlin-Dahlem; Athens: Hellenic Botanical Society, University of Patras. <http://portal.cybertaxonomy.org/flora-greece/>

Gardner, M. 2013. *Juniperus drupacea*. The IUCN Red List of Threatened Species 2013: e.T30311A2792553. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2013-1.RLTS.T30311A2792553.en>. Downloaded on 20 June 2018.

Maerki, D. and Frankis, M.P. 2015. *Juniperus drupacea* in the Peloponnese (Greece): Trip report and range map, with notes on phenology, phylogeny, palaeontology, history, types and use. *Bulletin of the Cupressus Conservation Project* 4(1), 5-12.

Talhok, S.N., Zurayk, R. and Khuri, S. 2001. Conservation of the coniferous forests of Lebanon: past, present and future prospects. *Oryx* 35(3), 206-215.

Tan, K. and Iatrou, G. 2001. *Endemic Plants of Greece: The Peloponnese*. Gad Publishers Ltd., Copenhagen.

10.6 Έκθεση Αναφοράς 5^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τη Χλωρίδα

10.6.1 Πρόσκληση Ημερίδας εργασίας για τη Χλωρίδα

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Α. Π.: ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/23096/1014

Ημ/νία: 23/04/2018

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
Ταχ. Δ/ση: Πατισίων 147, 11251, Αθήνα
Τηλ.: 2108642209
Πληροφορίες: Ι. Μητσόπουλος
Email: i.mitsopoulos@prv.ypeka.gr

Προς: Εμπειρογνώμονες Χλωρίδας

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Δ/ση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Συντονιστής του Έργου LIFE-IP 4 NATURA “*Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece*” σας προσκαλεί σε συνάντηση εργασίας την **Τρίτη 22/5/2018, Αμαλιάδος 17, 4^{ος} όροφος**, (Στάση Μετρό Αμπελόκηποι <https://goo.gl/maps/CBmvvfSGTQ62>), **Αθήνα**. Η συνάντηση θα διαρκέσει από τις **10:00** έως τις **15:00**.

Σκοπός της συνάντησης εργασίας είναι η επιλογή ενός είδους κοινοτικού ενδιαφέροντος από την ομάδα της χλωρίδας για την εκπόνηση και θεσμοθέτηση **Σχεδίου Δράσης** (κείμενα που περιγράφονται τα μέτρα και οι πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την προστασία και διατήρηση των ειδών και οικοτόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος) στο πλαίσιο της Δράσης Α1 του Έργου “*Development and legal adoption of Action Plans (APs) for species and habitats of Community Interest*” από τη συνημμένη λίστα προεπιλογής ειδών.

Στη συνάντηση εργασίας θα παρουσιαστούν εισηγήσεις σχετικά:

- με το Έργο LIFE-IP 4 NATURA,
- με τη Δράση Α1,
- με τα είδη της λίστας προεπιλογής και τα κριτήρια επιλογής (γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα, κατάσταση διατήρησης, απειλές και πιέσεις, αναφορά των ειδών στο Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιοτήτων της χώρας, υφιστάμενη επιστημονική γνώση για τα είδη, δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης των ειδών σε χρονικό πλαίσιο μίας πενταετίας μέσω ποσοτικών δεικτών και το εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης),
- με το περιεχόμενο των Σχεδίων Δράσης.

ΕΔΩ ΖΟΥΜΕ
Natura 2000

Στη συνέχεια, θα πραγματοποιηθεί συζήτηση επί του περιεχομένου των Σχεδίων Δράσης και των δράσεων προστασίας των προεπιλεγμένων ειδών με τελικό σκοπό την ιεράρχηση και επιλογή του είδους για το οποίο θα εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί το Σχέδιο Δράσης και το οποίο θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια του Έργου και συγκεκριμένα στη Δράση C1 “*Field implementation of the Action Plans (APs) for species and habitats*”.

Για την επιτυχή υλοποίηση των ανωτέρω θεωρείται αναγκαία η συμβολή σας ως ειδικοί και εμπειρογνώμονες σε θέματα διατήρησης και προστασίας των ειδών των Παραρτημάτων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο LIFE-IP 4 NATURA μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj\[524\]=5283&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj[524]=5283&language=el-GR)

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης

Συνημμένα:

Λίστα Προεπιλεγμένων Ειδών – Χλωρίδα

Γ. Λαζόπουλος

Κοινοποίηση

- Γραφείο Αν. Υπουργού ΠΕΝ
- Γραφείο Γενικής Γραμματέως Περιβάλλοντος
- Γραφείο Γενικής Διευθύντριας Περιβαλλοντικής Πολιτικής

10.6.2 Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας για τη Χλωρίδα

Η ημερίδα εργασίας ξεκίνησε με τα εξής:

- Γνωριμία Ομάδας Εργασίας
- Παρουσίαση LIFE- IP 4 NATURA και υπόλοιπων συμπληρωματικών δράσεων
- Δράση Α1 _Παρουσίαση
- Βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το περιεχόμενο / πλαίσιο ενός Σχεδίου Δράσης.

Αναφορικά με την προεπιλογή των ειδών χλωρίδας καθορίστηκαν κριτήρια τα οποία αφορούν:

- αναφορά PAF,
- κατάσταση διατήρησης,
- απειλές πιέσεις ,
- γεωγραφική εξάπλωση,
- δυνατότητα βελτίωσης ,
- υφιστάμενη γνώσης βιολογίας είδους,
- υφιστάμενη γνώση εξάπλωσης.

Αναφέρθηκε ότι στο πλαίσιο του έργου θα έχουμε τουλάχιστον 13 σχέδια δράσης και κατόπιν έγινε παρουσίαση ειδών χλωρίδας της λίστας:

1. *Centaurea alba ssp. princeps**

Η κατάστασή του θεωρείται ανεπαρκής. Είναι ενδημικό είδος και το συναντάμε στα βράχια και σε βραχώδη λιβάδια (2 τ. χλμ).

Απειλές/πιέσεις:

- Βόσκηση,
- Κατολισθήσεις,
- Υπερσυλλογή,
- Εξορυκτικές δραστηριότητες.

Ο έλεγχος της βόσκησης δεν είναι θεσμικό μέτρο πχ. δεν είναι επιθυμητή η απαγόρευση αλλά η διατήρηση των ειδών. Το κλειδί είναι η διαχείριση – διατήρηση.

Δράσεις:

- Έλεγχος βόσκησης,
- Κατάλληλη χωροθέτηση εξορύξεων,
- Περιβαλλοντική ενημέρωση,
- Εκτός τόπου προστασία (τράπεζα γενετικού υλικού).

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Άλλα δεδομένα:

- Το φυτό έχει περιοριστεί στα βράχια λόγω της βόσκησης από γίδια. Μια προσπάθεια περίφραξης θα είχε άμεσα αποτελέσματα.
- Οι αναβαθμίδες του λατομείου βοηθούν στη διατήρηση του πληθυσμού εφόσον δε θα γίνει επαναλειτουργία του,
- Μικρή περίφραξη είναι ένα αποτελεσματικό μέτρο για να διατηρηθεί και να ανακάμψει ο πληθυσμός,
- Υπάρχει επιστημονική γνώση για το είδος,
- Οι μελλοντικές προοπτικές είναι αρνητικές για το είδος,
- Το συναντάμε στη Κορυφή Βελούχι, Πέτρα, εντός επέκτασης Natura.

2. *Phitosia crocifolia*

Είναι ενδημικό είδος και το συναντάμε στον Ταΰγετο και στον Πάρνωνα (5 θέσεις). Γενικά έχουμε μικρούς πληθυσμούς.

Η κατάσταση διατήρησης εκτιμάται ως μέτρια με τάση μελλοντικά να είναι ανεπαρκείς. Η βόσκηση το βοηθάει αλλά μπορεί και να το αφανίσει.

Υπάρχει σε περιοχές απρόσιτες. Με βάση τα νεότερα στοιχεία δεν φαίνεται να κινδυνεύει σε τόσο μεγάλο βαθμό.

Θα ήταν χρήσιμη γενετική μελέτη και η καταγραφή εξάπλωσης και αναπαραγωγικής βιολογίας του είδους.

Πιέσεις/απειλές: Η σημαντικότερη είναι η βόσκηση αλλά και πάλι δε μιλάμε για απαγόρευση αλλά για διαχείριση.

Δράσεις:

- Έλεγχος βόσκησης,
- Ενημέρωση τοπικών κοινοτήτων,
- Προώθηση αειφόρων πρακτικών.

3. *Dactylorhiza kalopissii*

Συναντάμε το είδος στην Πίνδο, Αώο, Σμόλικα σε μικροθέσεις.

Γενικά χρειάζεται έλεγχο αναφορικά με τη βόσκηση από αγελάδες.

Πιέσεις / απειλές:

- Βόσκηση από βοοειδή,
- Μέτρια κατάσταση, υγρά λιβάδια,
- Συμπίεση εδάφους.

4. *Silene holzmannii**

Eδω Ζούμε
Natura 2000

Τη συναντάμε σε βραχονησίδες του Αιγαίου αλλά και στην ακτή Φαλήρου και στον Αργοσαρωνικό. Παρατηρούνται μεγάλες διακυμάνσεις των πληθυσμών .

Έχει απειλές από την ίδια τη βιολογία του/ τα χαρακτηριστικά του είδους.

Είναι μονοετές έως διετές.

Πιέσεις/Απειλές:

- Βόσκηση,
- Κατανάλωση από κουνέλια και τρωκτικά. Στις βραχονησίδες το τρώνε γιατί δεν έχουν τι άλλο να καταναλώσουν.

Δράσεις:

- Άρση της βόσκησης στις νησίδες,
- Έλεγχος εγκατάστασης τρωκτικών και κουνελιών,
- Ρύθμιση της βόσκησης (να μην αφήνουν ζώα στις βραχονησίδες χωρίς έλεγχο για μεγάλο διάστημα),
- Είναι δυνατό να γίνουν συνέργειες με δράσεις για την ορνιθοπανίδα,
- Τράπεζα γενετικού υλικού.

5. *Androcymbium rechingeri**

Συναντάμε το είδος στην Κρήτη, το Ελαφονήσι, στη Φαλάσαρνα. Έχουμε παρουσία σε 4 θέσεις και απαντάται και στην Αφρική. Έχει γίνει life. Οι θέσεις ενός από τους δυο πληθυσμούς έχουν γίνει χώροι στάθμευσης. Χρειάζονται ενίσχυση οι πληθυσμοί.

Σε αυτό το σημείο έγινε τοποθέτηση των μελών της ομάδας εργασίας:

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Είδος 1 ^{ης} Επιλογής	Είδος 2 ^{ης} Επιλογής
Ιατρού Γ.	<i>Centaurea princeps</i>	<i>Androcymbium rechingeri</i>
Γεωργίου Κ.	<i>Androcymbium rechingeri</i>	<i>Silene holzmannii</i>
Θάνος Κ.	<i>Androcymbium rechingeri</i>	<i>Centaurea princeps</i>
Δεληπέτρου Π.	<i>Silene holzmannii</i>	<i>Dactylorhiza kalopissii</i>
Δασκαλάκου Ε.	<i>Androcymbium rechingeri</i>	<i>Silene holzmannii</i>
Καλτσής Α.	<i>Androcymbium rechingeri</i>	<i>Dactylorhiza kalopissii</i>
Φουρναράκη Χ.	<i>Androcymbium rechingeri</i>	<i>Silene holzmannii</i>
Τζανουδάκης Δ.	<i>Silene holzmannii</i>	<i>Androcymbium rechingeri</i>
Μπαζός Γ.	<i>Dactylorhiza kalopissii</i>	<i>Androcymbium rechingeri</i>

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Είδος 1 ^{ης} Επιλογής	Είδος 2 ^{ης} Επιλογής
Κωνσταντινίδης Θ.	<i>Dactylorhiza kalopissii</i>	<i>Silene holzmanni</i>
Τσιφτσής Σ.	<i>Dactylorhiza kalopissii</i>	<i>Androcymbium rechingeri</i>
Τσιριπίδης Ι.	<i>Dactylorhiza kalopissii</i>	<i>Androcymbium rechingeri</i>
Ξυστράκης Φ.	<i>Dactylorhiza kalopissii</i>	<i>Silene holzmannii</i>
Φωτιάδης Γ.	<i>Dactylorhiza kalopissii</i>	<i>Silene holzmannii</i>

10.6.3 Παρουσιάσεις Ημερίδας Εργασίας για τη Χλωρίδα

Σχέδια Δράσης
Είδη Χλωρίδας
Γεωργίου Κ., Δεληπέτρου Π.

1837
2017
ΧΡΟΝΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Plants	No	Species	Conservation status, trend	IUCN	National Red Data Book	Threats	Important information	Provisional implementation cost (€)
1		<i>Centaurea alba</i> subsp. <i>princeps</i> *	U1, unknown	EN	VU	The main pressures-threats are grazing, mining, landslides and overcollection.	Biennial-perennial species, Greek endemic. It grows on cliffs and rocky meadows at high altitudes in Timfristos mountain. Conservation actions should focus on control of grazing, control of mining activities so as not to threaten the species habitat, environmental awareness and the ex situ conservation of genetic material.	80,000
2		<i>Phytosia crocifolia</i> (=Crepis crocifolia)*	U1, decreasing	EN	EN	The main pressures-threats are grazing and habitat degradation (due to grazing management).	Perennial species, Greek endemic. It grows in stony and rocky places of high altitudes at Mt Taygetos and Mt Parnon. Conservation actions should focus on control of grazing, inform local communities and promote sustainable grazing practices, as well as in situ protection and enhancement of the population of the species.	125,000
3		<i>Dactylorhiza kalogissii</i> subsp. <i>kalogissii</i>	U2, decreasing	EN	Not included	The main pressures-threats are grazing and habitat degradation mainly due to drought and less due to human activities.	Perennial species distributed in Northern Greece (Pindos, Central Macedonia) and Bulgaria. It grows in moist meadows at moderate to high altitudes. Conservation actions should focus on grazing control, the removal of anthropogenic habitat pressures, enhancing the species population, species introduction in new safe sites and efforts to produce plants from seeds.	165,000
4		<i>Silene holzmannii</i> *	U1, unknown	EN	EN	The main pressures-threats are grazing and consumption from predators and habitat degradation due to human activities.	Annual Greek endemic species. It grows in rocky coastal areas in the Aegean. Conservation actions should focus on the prohibition of grazing on islets, removal of any anthropogenic pressures on habitat including rodents or other animals and enhancement of the population.	170,000
5		<i>Androcymbium rechargingi</i> *	U1, unknown	EN	EN	As it grows on coastal sites with sandy soil its habitat is disturbed by intense tourism and recreational activities, and in some cases by agricultural structures (greenhouses).	Information on the reproductive biology of the species is available. The management of a herbaceous species in areas that face high pressure from tourism is challenging, since, in contrast with tree species, herbaceous species are usually overlooked by the local stakeholders. In the distribution area of the species, also other endemic, threatened and protected herbaceous species occur, and these will also benefit from the conservation actions for <i>Androcymbium rechargingi</i> .	120,000

***Centaurea princeps** (*Centaurea alba* subsp. *princeps*)**

Εύρος Εξάπλωσης	2 km ²
Μέγεθος Πληθυσμού	Ενδημικό - Τυμφρηστός (2 θέσεις)
Ενδιαίτημα	6900 άτομα (6400 ώριμα ακέραια άτομα)
Μελλοντικές προοπτικές	καλή κατάσταση (απότομοι βράχοι, βραχώδη λιβάδια)
Κατάσταση Διατήρησης	ανεπαρκείς (απειλείται η ποιότητα του ενδιαιτήματος)
	U ₁

Πιέσεις / Απειλές	Δράσεις
βόσκησις	έλεγχος βόσκησης
εξορυκτικές δραστηριότητες	κατάλληλη χωροθέτηση εξορύξεων
κατολισθήσεις	εκτός τόπου προστασία (τράπεζα γενετικού υλικού)
υπερσυλλογή	περιβαλλοντική ενημέρωση

***Phitosia crocifolia** (*Crepis crocifolia*)**

Εύρος Εξάπλωσης	73 km ²
Μέγεθος Πληθυσμού	Ενδημικό - Ταύγετος, Πάρνωνας (5 θέσεις)
Ενδιαίτημα	1800 - 2500 άτομα
Μελλοντικές προοπτικές	μέτρια κατάσταση (πετρώδεις και βραχώδεις θέσεις)
Κατάσταση Διατήρησης	ανεπαρκείς (διατάραξη ενδιαιτήματος, μείωση πληθυσμού)
	U ₁

Πιέσεις / Απειλές	Δράσεις
βόσκησις	έλεγχος βόσκησης
διατάραξη ενδιαιτήματος (διαχείριση λόγω βόσκησης)	ενημέρωση τοπικών κοινοτήτων
	προώθηση αιεφόρων πρακτικών
	επί τόπου προστασία (?περίφραξη, ?ενίσχυση πληθυσμού)

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Dactylorhiza kalopissii subsp. *kalopissii*

Εύρος Εξάπλωσης	23 km ² Ελλάδα & Βουλγαρία - Πίνδος (23 κελάι κι), Κ. Μακεδονία
Μέγεθος Πληθυσμού	3000 - 3500 άτομα
Ενδιαίτημα	μέτρια κατάσταση (υγρά λιβάδια)
Μελλοντικές προοπτικές	ανεπαρκείς (υποβάθμιση ενδιαίτηματος, μείωση πληθυσμού)
Κατάσταση Διατήρησης	U ₂

Πιέσεις / Απειλές	Δράσεις
βόσκησις	έλεγχος βόσκησης
Υποβάθμιση ενδιαίτηματος (κυρίως ξηρασία, λιγότερο ανθρωπογενείς πιέσεις)	άρση ανθρωπογενών πιέσεων στο ενδιαίτημα
απειλή παράνομης συλλογής (σαλέπι)	έλεγχος συλλογής, εμπορίου
	επί τόπου προστασία (ενίσχυση πληθυσμού, εγκατάσταση σε νέες θέσεις)
	εκτός τόπου προστασία (αναπαραγωγή από σπέρματα)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

*Silene holzmannii**

Εύρος Εξάπλωσης	35 km ² Ενδημικό - 34 νησίδες (ο άτομα σε 3), πιθανώς παροδική εγκατάσταση σε: 2 μεγαλύτερα νησιά, παράλια Σαρωνικού
Μέγεθος Πληθυσμού	16500 - 34000 άτομα
Ενδιαίτημα	καλή κατάσταση (επιπαράλια ζώνη νησίδων)
Μελλοντικές προοπτικές	ανεπαρκείς (υποβάθμιση ενδιαίτηματος, μείωση πληθυσμού)
Κατάσταση Διατήρησης	U ₁

Πιέσεις / Απειλές	Δράσεις
μεγάλη διακύμανση μεγέθους πληθυσμού (φυσικά ή όχι αίτια)	παρακολούθηση
βόσκησις	έλεγχος βόσκησης
κατανάλωση από θηρευτές	έλεγχος εγκατάστασης τρωκτικών & κουνελιών στις νησίδες
υποβάθμιση ενδιαίτηματος	άρση ανθρωπογενών πιέσεων (π.χ. παράκτιες εγκαταστάσεις)
	επί τόπου προστασία: ενίσχυση ή και επανεγκατάσταση πληθυσμών

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

*Androcymbium rechingeri**

Εύρος Εξάπλωσης	140 km ² Β. Αφρική και Δ. Κρήτη: Γραμβούσες, Φαλάσαρνα, Ελαφονήσι (4 θέσεις)
Μέγεθος Πληθυσμού	500,000 – 600,000 άτομα
Ενδιαίτημα	μέτρια κατάσταση (παράκτια αμμόδη εδάφη)
Μελλοντικές προοπτικές	ανεπαρκείς (υποβάθμιση ενδιαίτηματος)
Κατάσταση Διατήρησης	U1

Πιέσεις / Απειλές	Δράσεις	
τουρισμός, δραστηριότητες αναψυχής	έλεγχος χωροθέτησης δραστηριοτήτων	επί τόπου προστασία (μικρο-απόθεμα) εκτός τόπου προστασία (τράπεζα γενετικού υλικού)
γεωργικές υποδομές (θερμοκήπια)		περιβαλλοντική ενημέρωση

! LIFE CRETAPLANT

Παρακολούθηση, Διαχειριστικό Σχέδιο, ΦΕΚ Μικροαποθέματος, Περιβαλλοντική Ενημέρωση

10.7 Έκθεση Αναφοράς 6^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τα Αμφίβια/ Ερπετά

10.7.1 Πρόσκληση Ημερίδας εργασίας για τα Αμφίβια/ Ερπετά

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Α. Π.: ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/23096/1014

Ημ/νία: 23/04/2018

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
Ταχ. Δ/ση: Πατισίων 147, 11251, Αθήνα
Τηλ.: 2108642209
Πληροφορίες: Ι. Μητσόπουλος
Email: i.mitsopoulos@prv.ypeka.gr

Προς: Εμπειρογνώμονες Αμφιβίων/Ερπετών

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Δ/ση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Συντονιστής του Έργου LIFE-IP 4 NATURA “*Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece*” σας προσκαλεί σε συνάντηση εργασίας την **Τρίτη 29/5/2018, Αμαλιάδος 17, 4^{ος} όροφος**, (Στάση Μετρό Αμπελόκηποι <https://goo.gl/maps/CBmvvfSGTQ62>), **Αθήνα**. Η συνάντηση θα διαρκέσει από τις **10:00** έως τις **15:00**.

Σκοπός της συνάντησης εργασίας είναι η επιλογή ενός είδους κοινοτικού ενδιαφέροντος από την ομάδα των αμφιβίων/ερπετών για την εκπόνηση και θεσμοθέτηση **Σχεδίου Δράσης** (κείμενα που περιγράφονται τα μέτρα και οι πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την προστασία και διατήρηση των ειδών και οικοτόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος) στο πλαίσιο της Δράσης Α1 του Έργου “*Development and legal adoption of Action Plans (APs) for species and habitats of Community Interest*” από τη συνημμένη λίστα προεπιλογής ειδών.

Στη συνάντηση εργασίας θα παρουσιαστούν εισηγήσεις σχετικά:

- με το Έργο LIFE-IP 4 NATURA,
- με τη Δράση Α1,
- με τα είδη της λίστας προεπιλογής και τα κριτήρια επιλογής (γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα, κατάσταση διατήρησης, απειλές και πιέσεις, αναφορά των ειδών στο Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιοτήτων της χώρας, υφιστάμενη επιστημονική γνώση για τα είδη, δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης των ειδών σε χρονικό πλαίσιο μίας πενταετίας μέσω ποσοτικών δεικτών και το εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης),
- με το περιεχόμενο των Σχεδίων Δράσης.

ΕΔΩ ΖΟΥΜΕ
Natura 2000

Στη συνέχεια, θα πραγματοποιηθεί συζήτηση επί του περιεχομένου των Σχεδίων Δράσης και των δράσεων προστασίας των προεπιλεγμένων ειδών με τελικό σκοπό την ιεράρχηση και επιλογή του είδους για το οποίο θα εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί το Σχέδιο Δράσης και το οποίο θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια του Έργου και συγκεκριμένα στη Δράση C1 “*Field implementation of the Action Plans (APs) for species and habitats*”.

Για την επιτυχή υλοποίηση των ανωτέρω θεωρείται αναγκαία η συμβολή σας ως ειδικοί και εμπειρογνώμονες σε θέματα διατήρησης και προστασίας των ειδών των Παραρτημάτων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο LIFE-IP 4 NATURA μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj\[524\]=5283&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj[524]=5283&language=el-GR)

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης

Συνημμένα:

Λίστα Προεπιλεγμένων Ειδών – Αμφίβια/Ερπετά

Γ. Λαζόπουλος

Κοινοποίηση

- Γραφείο Αν. Υπουργού ΠΕΝ
- Γραφείο Γενικής Γραμματέως Περιβάλλοντος
- Γραφείο Γενικής Διευθύντριας Περιβαλλοντικής Πολιτικής

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.7.2 Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας για τα Αμφίβια/ Ερπετά

Η ημερίδα εργασίας ξεκίνησε με τα εξής:

- Γνωριμία Ομάδας Εργασίας
- Παρουσίαση LIFE IP 4 NATURA και υπόλοιπων συμπληρωματικών δράσεων
- Δράση Α1 _Παρουσίαση
- Βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το περιεχόμενο / πλαίσιο ενός Σχεδίου Δράσης.

Αναφορικά με την προεπιλογή των αμφιβίων – ερπετών καθορίστηκαν κριτήρια τα οποία αφορούν:

- αναφορά PAF,
- κατάσταση διατήρησης,
- απειλές πιέσεις,
- γεωγραφική εξάπλωση,
- δυνατότητα βελτίωσης,
- υφιστάμενη γνώσης βιολογίας είδους,
- υφιστάμενη γνώση εξάπλωσης.

Αναφέρθηκε ότι στο πλαίσιο του έργου θα έχουμε τουλάχιστον 13 σχέδια δράσης και κατόπιν έγινε παρουσίαση ειδών αμφιβίων και ερπετών από τη λίστα:

1. *Pelophylax cerigensis* (Βάτραχος της Καρπάθου)

Ενδημικό είδος το οποίο το συναντάμε στην Κάρπαθο και στη Ρόδο. Είναι το πιο απειλούμενο βατράχι στην Ευρώπη.

Απειλές /Πιέσεις:

- Υδρολογικές αλλαγές,
- Μειωμένες βροχές και ξηρασία,
- Απόληψη νερών.

Δράσεις:

- Μικρά φραγματάκια/ σαν καταφύγια,
- Αναπαραγωγή και απελευθέρωση στην Κάρπαθο,
- Σταδιακές απελευθερώσεις,
- Ex situ αναπαραγωγή (στην Κάρπαθο),
- Αρκετά καλή γνώση του είδους καθώς και γνώση για την εξάπλωσή του.

Άλλα δεδομένα και απόψεις από τα μέλη της ομάδας εργασίας:

- Προσφέρεται για να δώσει άμεσα αποτελέσματα στην 5ετία,
- Για τη Ρόδο χρειαζόμαστε περισσότερα δεδομένα,
- Η τοπική κοινωνία το ξέρει και είναι θετική στην προστασία του είδους και ώριμη,

- Δεν ξέρουμε γιατί δεν υπάρχει σε όλο το νησί και έχει περιορισμένη εξάπλωση,
- Έχουμε 2 προγράμματα. Το είδος έχει διεθνή αναγνωρισιμότητα,
- Θεωρείται εξαιρετική περίπτωση για δράσεις και υπάρχει το ερώτημα αν μπορούμε να φάξουμε το είδος στη Ρόδο,
- Αν γίνουν δράσεις θα βοηθηθεί και το νερόφιδο,
- Διαχειριστικές πρακτικές προτείνονται μόνο στην Κάρπαθο. Για τη Ρόδο προτείνεται μελέτη,
- Αμφισβητήθηκε ως κατάλληλη δράση η αναπαραγωγή του είδους,
- Υπάρχει αμφισβήτηση για το εάν το είδος στη Ρόδο είναι ίδιο με της Καρπάθου. Υπάρχει η άποψη ότι το είδος της Ρόδου είναι συγγενικό με είδος της Τουρκίας,
- Έγινε πρόταση να δούμε τα ενδημικά είδη σε λογική multi species για Ν. Αιγαίο (Ρόδος, Κάρπαθος),
- Translocation – δεν θεωρείται αυτή η περίπτωση,
- Το είδος είναι αμφισβητούμενο από γενετικής άποψης,
- Σχετικά με τη προστασία ενδιαιτήματος μακροπρόθεσμα προκύπτει ότι τα μικρά φραγματάκια καλύπτουν αυτό το στόχο,
- Η ανομβρία αποτελεί πρόβλημα.

2. *Macronipera schweizeri** (Οχιά της Μύλου)

Η οχιά της Μύλου αριθμεί περίπου 5.000 άτομα, είναι ενδημικό, αναφέρεται και στο ΠΔΠ (ΡΑΦ) και έχει διεθνή αναγνωρισιμότητα.

Απειλές/Πιέσεις:

- Ορυχεία,
- Απομάκρυνση θάμνων / θαμνοφρακτών,
- Συλλογή ατόμων από συλλέκτες του εξωτερικού,
- Καλλιέργειες,
- Φωτιές,
- Εντατική βόσκηση.

Στο ΠΔΠ (ΡΑΦ) προτείνονται:

- Χαρτογράφηση ζωνών ευαισθησίας,
- Εποπτεία και φύλαξη,
- Σχέδια για έλεγχο εισβαλλόντων ειδών,
- Σχεδιασμός και υποστήριξη / εφαρμογή των Κανόνων Πολλαπλής Συμμόρφωσης.

Άλλα δεδομένα και απόψεις από την ομάδα εργασίας είναι:

- Να γίνει παρακολούθηση θνησιμότητας,
- Το είδος φαίνεται να υπάρχει και στη Σίφνο αλλά σε μικρό πληθυσμό,
- Καταδίκη της Ελλάδας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (υπάρχει και ΚΥΑ),

- Δεν ξέρουμε το βαθμό θνησιμότητας από τον άνθρωπο,
- Τα περάσματα είναι λύση/βοηθάει στη θνησιμότητα αλλά θέλουν συντήρηση. Χρειάζονται περισσότερα περάσματα. Η συντήρηση των περασμάτων είναι θέμα προς επίλυση. Ίσως μπορεί να λυθεί με τους Φορείς Διαχείρισης,
- Δεν πρέπει να γίνει επέκταση ορυχείων στην Δυτική Μύλο. Η S&B κάνει αποκατάσταση στην κατεύθυνση της ουσιαστικής αποκατάστασης,
- Η τοπική κοινωνία είναι κάπως ώριμη αλλά είναι δύσκολο είδος. Κανείς δε θέλει μια οχιά στον κήπο του,
- Η θνησιμότητα είναι ίσως ο μεγαλύτερος κίνδυνος,
- Τα ενδιαυτήματα στη Μύλο είναι σταθερά,
- Ο πληθυσμός είναι γενικά σταθερός,
- Ένας άλλος κίνδυνος είναι τα μοντέλα διατροφής. Χρονιές που δεν είχαμε καλή μετανάστευση πουλιών είχαμε κακή κατάσταση/ μειωμένη παρουσία της οχιάς,
- Οι γάτες είναι απειλή, ειδικά οι 'εκπαιδευμένες',
- Η φύλαξη είναι σημαντικό θέμα,
- Σεμινάρια για την αστυνομία/ πυροσβεστική θα βοηθούσαν, επειδή τους φωνάζουν οι κάτοικοι όταν τη βρουν π.χ. σε κήπο,
- Η ρύθμιση κυκλοφορίας θα βοηθούσε / είχε γίνει για τα λατομεία,
- Στη Σίφνο είναι σε κατοικημένες περιοχές, οπότε είναι πολύπλοκο. Δεν ξέρουμε κάτι για την τοπική κοινωνία. Εκεί θα βοηθούσαν οι φυτεύσεις,
- Στη Κίμωλο έχει ίδια χαρακτηριστικά με την Μύλο. Δε φαίνονται προβλήματα μεγάλα,
- Στην Δετία δε θα έχουμε άμεσα αποτελέσματα, μόνο ως προς τη βελτίωση των ενδιαυτημάτων.

3. *Vipera ursinnii* (Νανόχεντρα, Οχιά των λιβαδιών)

Την οχιά των λιβαδιών τη συναντάμε σε υψόμετρο >1800 μέτρα. Το είδος έχει παρουσία σε 10 γνωστά σημεία σε υποαλπικά λιβάδια. Η κατάστασή του θεωρείται ανεπαρκής αλλά σταθερή και είναι τρωτό.

Απειλές /Πιέσεις:

- Εντατική βόσκηση,
- Εγκατάλειψη βόσκησης,
- Χιονοδρομικό κέντρο Καρπενήσι.

Άλλα δεδομένα και απόψεις από την ομάδα εργασίας είναι:

- Θα πρέπει να γίνει επιβεβαίωση της παρουσίας του είδους στις περιοχές,
- Προτείνεται παρακολούθηση και διαχείριση της βόσκησης σε τουλάχιστον 5 περιοχές,
- Σωροί από πέτρες και φυτεύσεις για το Καρπενήσι,

- Εδώ είναι σημαντικό να γίνει ενημέρωση και ευαισθητοποίηση,
- Τέθηκε το ερώτημα αν πραγματικά κινδυνεύει. Το είδος πραγματικά κινδυνεύει από την κλιματική αλλαγή και σε αυτή την περίπτωση έχουμε περιορισμένη δυνατότητα λήψης μέτρων προστασίας,
- Το σχέδιο δράσης για αρπακτικά θα βοηθήσει το είδος,
- Οι δράσεις δεν θα έχουν άμεσα αποτελέσματα,
- Θεωρείται ότι είναι από τα απειλούμενα είδη στην Ελλάδα,
- Υπάρχει περίπτωση να είναι και αλλού. Δεν ξέρουμε ακριβώς την κατανομή του. Αλλά σε επίπεδο καινούριας τοποθεσίας ξέρουμε το εύρος,
- Δε φαίνεται να υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων. Δεν έχει ίδια πίεση όπως στη περίπτωση της οχιάς της Μύλου,
- Εδώ θα έχει νόημα η ενημέρωση σε σχέση με τον ορεινό τουρισμό,
- Τα μέτρα από τις ΕΠΜ είναι σημαντικά και θα έχουν μεγαλύτερα αποτελέσματα από άλλες πιθανές δράσεις.

Στο ΠΔΠ (PAF) προτείνονται:

- Σχέδιο για έλεγχο και εξάλειψη εισβαλλόντων ξενικών,
- Σχεδιασμός, υποστήριξη και εφαρμογή Κανόνων Πολλαπλής Συμμόρφωσης.

4. *Emys orbicularis* (Βαλτοχελώνα, Στικτή Νεροχελώνα)

Η κατάστασή της νεροχελώνας εκτιμάται ως ανεπαρκής. Μιλάμε για την νεροχελώνα στα νησιά η οποία θεωρείται σχεδόν απειλούμενη. Συναντάμε το είδος στη Σαμοθράκη, στη Λήμνο, στη Λέσβο, στη Σάμο, στην Ικαρία.

Πιέσεις/Απειλές:

- Αντλήσεις,
- Εντατικοποίηση γεωργίας,
- Ρύπανση στα νερά,
- Κανάλια,
- Εκτροπές ρεμάτων,
- Τροποποίηση πλημμυρικού καθεστώτος,
- Κινδυνεύει από τα ξενικά είδη και κυρίως από την αμερικάνικη χελώνα η οποία έχει έρθει ως κατοικίδιο στη χώρα,
- Υπάρχουν πολλές πιέσεις που σχετίζονται με την ποιότητα των νερών.

Δράσεις:

- Τεχνική μελέτη παρεμβάσεων,
- Απομάκρυνση ξενικών ειδών.

Άλλα δεδομένα και απόψεις:

- Οι νησιωτικοί υγρότοποι είναι ευάλωτοι και έχουν καταστραφεί γι' αυτό και θέλουμε δράσεις στην νησιωτική περιοχή,
- Καταστρέφονται οι όχθες που αναπαράγεται το είδος,
- Δεν ξέρουμε καλά τους πληθυσμούς και τις κατανομές του πχ στην Άνδρο, τη Χίο, την Τήνο,
- Από την άλλη αν κάνουμε δράσεις στα νησιά αφορά σε μικρό πληθυσμό σε σχέση με το σύνολο, όμως έχει μοναδικούς πληθυσμούς,
- Δεν μπορεί να δώσει άμεσα αποτελέσματα αλλά από την άλλη είναι είδος ομπρέλα για να προστατεύσει τους ευαίσθητους νησιωτικούς υγρότοπους.

5. *Pelophylax cretensis* (Κρητικός Βάτραχος)

Ο βάτραχος της Κρήτης, είναι ενδημικό είδος με κατακερματισμένη εξάπλωση. Η κατάσταση διατήρησης είναι Μη Ικανοποιητική/ Ανεπαρκής (U1).

Πιέσεις/ απειλές:

- Αστικοποίηση,
- Τα αποτελέσματα που έχει η αστικοποίηση στα νερά,
- Απολήψεις,
- Έχουμε ένα ξενικό που το απειλεί (βουβαλοβάτραχος).

Δράσεις:

- Προτείνεται η καταγραφή παρουσίας του είδους,
- Πρέπει να γίνει επιλογή και κατηγοριοποίηση περιοχών δράσης,
- Θα πρέπει να γίνει ποσοτικοποίηση της πίεσης,
- Χρειάζεται η διαμόρφωση ειδικού κοστολογημένου σχεδίου παρεμβάσεων,
- Εμβληματική επιδεικτική αποκατάσταση μπαζωμένου υγρότοπου στα αστικά όρια στα πρότυπα Μορώνη (θα γίνει αυτό μέσω ΠΕΠ) . Θα χρηματοδοτήσει η Περιφέρεια την αποκατάσταση του υγρότοπου,
- Έχει μεγάλη κατανομή το είδος,
- Φαίνεται ότι στο Ν Αιγαίο έχει τα μεγαλύτερα προβλήματα. Μπορεί να γίνουν συνδυαστικές δράσεις. Θεωρείται «αδερφός» βάτραχος με τον βάτραχο της Καρπάθου. Η τοπική κοινωνία δε το ξέρει ως ενδημικό και μοναδικό.

Σε αυτό το σημείο καταγράφηκαν και άλλα είδη (εκτός της λίστας) ως είδη που θα μπορούσαν να γίνουν δράσεις για τη βελτίωση της κατάστασης τους. Αυτά είναι: *Eirenis modestus*, *Eryx jaculus*, *Lacerta agilis*, *Lacerta anatolica*, *Natrix tessellate*, *Testudo graeca*, *Ophiomorus punctatissimus*.

Εκτός των παραπάνω ειδών παρουσιάστηκαν και τα ακόλουθα: *Chamaeleo chamaeleon* (Σάμος), *Bombina bombina*, *Testudo hermanni*, *Lyciasalamandra helverseni*.

Περισσότερες πληροφορίες στάλθηκαν για τα είδη *Chamaeleo chamaeleon*, *Triturus macedonicus*. Ο Μακεδονικός Τρίτωνας απαντάται στην Ελλάδα και τα Σκόπια, είναι σχεδόν τρωτό

και απειλείται από εισαγωγή φαρμών. Μπορούν να γίνουν δράσεις μέσω του Φορέα Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας.

Κατόπιν έγιναν τοποθετήσεις:

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Είδος 1 ^{ης} Επιλογής	Είδος 2 ^{ης} Επιλογής
Μαραγκού Π.	Βάτραχος Καρπάθου	Οχιά Μύλου
Ιωαννίδης Ι.	Βάτραχος Καρπάθου	Οχιά ή ο βάτραχος της Κρήτης (πακέτο βατράχου)
Λυμπεράκης Π.	Βάτραχος Καρπάθου	Στικτή Νεροχελώνα
Φουφόπουλος Ι.	Βάτραχος Καρπάθου	Στικτή Νεροχελώνα
Παραγκαμιάν Κ.	Βάτραχος Καρπάθου	Βάτραχος Κρήτης
Παφίλης Π.	Βάτραχος Καρπάθου	Βάτραχος Κρήτης
Σωτηρόπουλος Κ.	Βάτραχος Καρπάθου	Βάτραχος Κρήτης
Αδαμοπούλου Χ.	Βάτραχος Καρπάθου	Βάτραχος Κρήτης
Δημάκη Μ.	Βάτραχος Καρπάθου	Οχιά Μύλου

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.7.3 Παρουσιάσεις Ημερίδας Εργασίας για τα Αμφίβια/ Ερπετά

Επιλογή ειδών ερπετών και αμφιβίων για εκπόνηση, θεσμοθέτηση και υλοποίηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης

LIFE IP 4 NATURA
“Integrated actions for the
conservation and management of Natura 2000 sites, species,
habitats and ecosystems in Greece”

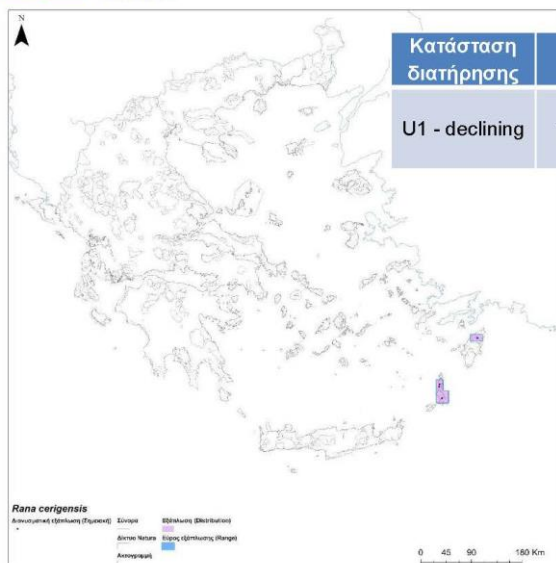
Προεπιλογή ειδών

- *Pelophylax cerigensis* (= *Rana cerigensis*)
- *Macrovipera schweizeri*
- *Vipera ursinii*
- *Emys orbicularis*
- *Pelophylax cretensis* (= *Rana cretensis*)

Pelophylax cerigensis (= *Rana cerigensis*)

Κατάσταση διατήρησης	Πληθυσμός	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (Ευρώπη)
U1 - declining	Παρουσία σε 185-378 1x1km κελιά	CR	CR (2009)

Ενδημικό είδος

Το πιο απειλούμενο βατράχι στην Ευρώπη

Πιέσεις

Human induced changes in hydraulic conditions

Water abstractions from surface waters

Droughts and less precipitations

Pelophylax cerigensis

Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

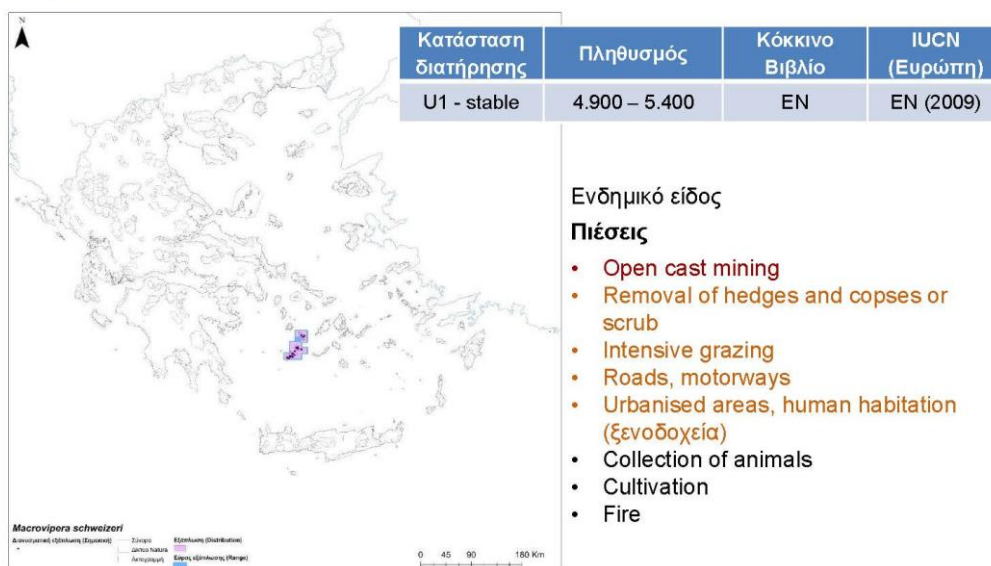
© A. Bonetti, WWF Greece

- Κατασκευή μικρών φραγμάτων /καταφύγια που θα συγκρατούν το νερό για τον φόβο πολύ ξηρής χρονιάς.
- Ex situ αναπαραγωγή (στην Κάρπαθο).
- Σταδιακές απελευθερώσεις σε περιοχές με βατράχια αλλά και νέες.
- Εκτίμηση κινδύνου (risk assessment) και προτάσεις για αντίστοιχες διαδικασίες απόκρισης σε περίπτωση κινδύνου (φωτιά, πλημμύρα, μπάζωμα – φυσικό ή τεχνητό-ρύπανση;) για τις περιοχές που έχουν σήμερα πληθυσμούς

Macrovipera schweizeri *

Macrovipera schweizeri - Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

© A. Bonetti, WWF Greece

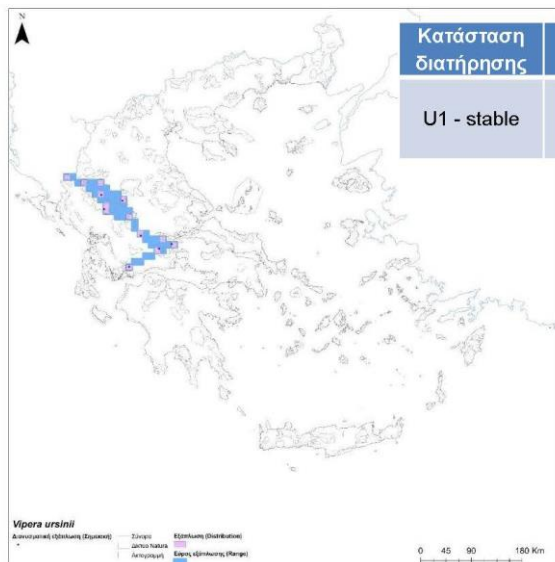
- Συντήρηση υφιστάμενων περασμάτων (3)
- Κατασκευή νέου περασματος
- Βελτίωση ενδιαιτήματος σε 3 περιοχές min
 - Φυτεύσεις με τοπικό φυτευτικό υλικό
- Σεμινάρια σε αστυνομία / λιμενικό/ τελωνείο (ετήσια με στόχο και το εποχιακό προσωπικό)
- Φύλαξη (6 μήνες/ έτος για 3 χρόνια)
- Παρακολούθηση θνησιμότητας, περασμάτων και δράσεων ΣΔ

PAF

- Χαρτογράφηση Ζωνών Ευαισθησίας σε ότι αφορά σε έργα και δραστηριότητες που δύνανται να προκαλέσουν όχληση με σημαντικές επιπτώσεις
- Επόπτευση και φύλαξη
- Σχέδια για έλεγχο και εξάλειψη εισβαλλόντων ξενικών ειδών
- Σχεδιασμός, υποστήριξη της εφαρμογής και εφαρμογή των Κανόνων Πολλαπλής Συμμόρφωσης

Vipera ursinii

Κατάσταση διατήρησης	Πληθυσμός	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (Ευρώπη)
U1 - stable	Παρουσία σε 15 5x5 km κελιά	VU	VU (2009)

- Γνωστό από περίπου 10 σημεία
- >1800 μ υψόμετρο
- αποκλειστικά σε υποαλπικά λιβάδια, συνήθως με διάσπαρτες πέτρες και με θάμνους σε νανώδη μορφή

Πιέσεις

- intensive grazing
- abandonment of pastoral systems, lack of grazing
- Sport and leisure structures

Vipera ursinii - Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

© I. Ioannides

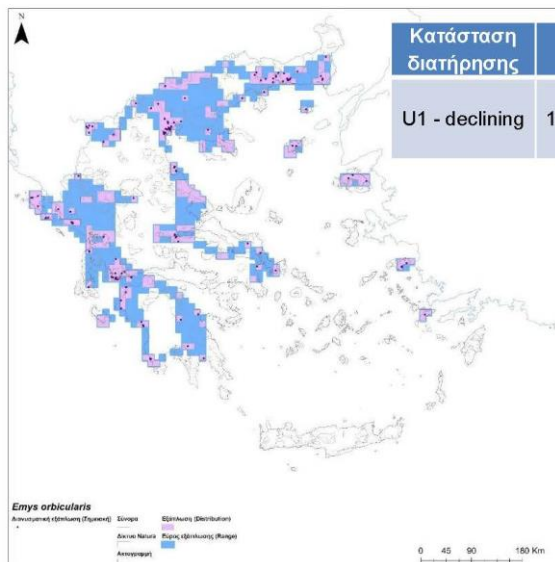
PAF

- Σχέδια για έλεγχο και εξάλειψη εισβαλλόντων ξενικών ειδών
- Σχεδιασμός, υποστήριξη και εφαρμογή των Κανόνων Πολλαπλής Συμμόρφωσης

- Επιβεβαίωση των περιοχών – 25 localities (περίπου 50 ημέρες πεδίου)
- Διαχειριστικά και παρακολούθηση βόσκησης για θεσμικό έλεγχο (αν και όπου χρειάζεται) για 5 περιοχές min
- Βελτίωση ενδιαίτηματος στο χιονοδρομικό Καρπενησίου, (φυτεύσεις και κάποιοι πετροσωροί ως κρησφύγετα)
- Ενημέρωση stakeholders (κτηνοτρόφοι, ορειβάτες, σκιέρ και χιονοδρομικό) και υλικό που να αναδεικνύει τη σημασία και την ακινδυνότητα του είδους στα καταφύγια και το χιονοδρομικό

Emys orbicularis

Κατάσταση διατήρησης	Πληθυσμός	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (Ευρώπη)
U1 - declining	Παρουσία σε 1022-1401 1x1km κελιά	NT	NT (2004*)

Πιέσεις

- Water abstractions from surface waters
- Agricultural intensification
- Diffuse pollution to surface waters due to agricultural and forestry activities
- Invasive non-native species
- Canalisation & water deviation
- Flooding modifications
- Disposal of inert materials
- Fertilisation, irrigation, garbage and solid waste, disposal of household / recreational facility waste

Emys orbicularis – ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

© A. Bonetti, WWF Greece

Παρεμβάσεις για τους 5 νησιωτικούς πληθυσμούς του Αιγαίου (Σαμοθράκη, Λήμνο, Λέσβο, Σάμο και Ικαρία)

- Τεχνική μελέτη παρεμβάσεων σε 5 περιοχές και υλοποίηση παρεμβάσεων
- Απομάκρυνση ξενικών ειδών (επιδεικτικά σε μια περιοχή)

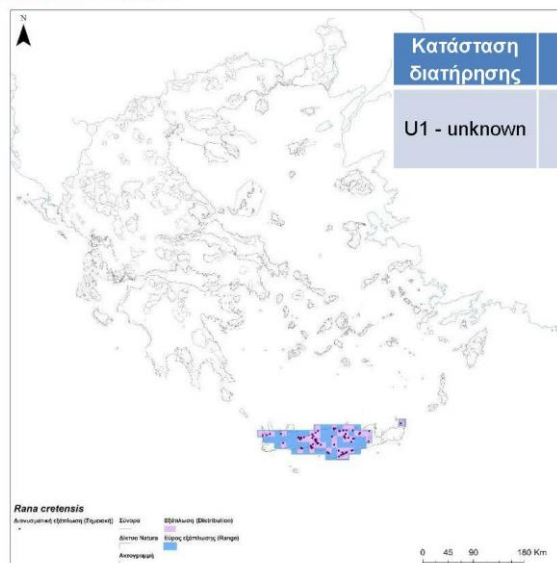
PAF:

Μέτρα αντιρρύπανσης και αποκατάστασης ρυπασμένων – υποβαθμισμένων περιοχών υγροτόπων (1d-13)

Pelophylax cretensis (= *Rana cretensis*)

Κατάσταση διατήρησης	Πληθυσμός	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (Ευρώπη)
U1 - unknown	Παρουσία σε 489-528 1x1km κελιά	EN	EN

Ενδημικό είδος

Έντονα κερματισμένη εξάπλωση

Πιέσεις

- Continuous urbanization
- Human induced changes in hydraulic conditions
- Water abstractions from surface waters
- Invasive non-native species

Pelophylax cretensis - Ενδεικτικές διαχειριστικές δράσεις

© J. P. Clare

Καταγραφή παρουσίας και αντιστοίχιση με κατηγορίες ΠΠ, υγρότοπους και μέτρα διαχειριστικού υδάτων Κρήτης.

Επιλογή και κατηγοριοποίηση περιοχών δράσης: καλές, μέτριες, κακές, αναλόγως με τις απειλές

Ποσοτικοποίηση της πίεσης από απόβλητα και αγροχημικά (πυκνές, ειδικές δειγματοληψίες και αναλύσεις).

Διαμόρφωση ειδικού κοστολογημένου σχεδίου παρεμβάσεων για κάθε περίπτωση (με πιθανές πηγές προέλευσης χρηματοδότησης).

Εμβληματική επιδεικτική αποκατάσταση μπαζωμένου υγρότοπου στα αστικά όρια (Ηράκλειο) στα πρότυπα του Μορώνη, με στόχο πρώτα την ευαισθητοποίηση του κοινού και δευτερευόντως του είδους.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

... άλλα είδη

Άλλα είδη στο PAF:

Eirenis modesta (FV), *Eryx jaculus* (FV), *Lacerta agilis* (FV), *Lacerta anatolica*, *Natrix tessellata* (FV), *Testudo graeca* (U1-declining/ VU), *Ophiomorus punctatissimus* (xx)

Μέτρα: έλεγχος ξενικών ειδών (1b-18) & Μέτρα Πολλαπλής Συμμόρφωσης (1b-19)

Είδος	PAF	Κατάσταση διατήρησης	Πληθυσμός	Κόκκινο Βιβλίο	IUCN (Ευρώπη)
<i>Chamaeleo chamaeleon</i>	👍 (ΣΔ)	U1 – declining	Τάξη 10.000–50.000 άτομα	CR	Not applicable
<i>Bombina bombina</i>		U1 - unknown	Παρουσία σε 6 5x5 km κελιά	EN	LC (2009)
<i>Testudo hermanni</i>		U1 - declining	Τάξη 1 – 5 εκ. άτομα	VU	NT (2004*)
<i>Lyciasalamandra helverseni</i>		U1 – declining	Παρουσία σε 200-206 1x1 km κελιά	NT / CR στην Κάσο	VU (2009)

10.7.4 Πληροφορίες για επιπλέον σημαντικά είδη Ερπετών/ Αμφιβίων που αναφέρθηκαν στην Ημερίδα Εργασίας

1. Κοινός Χαμαιλέοντας *Chamaeleo chamaeleon* (Linnaeus, 1758)

Δημάκη Μαρία, Δρ. Ερπετολόγος, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας (ΜΓΦΙ), Ελληνική Ερπετολογική Εταιρεία (ΕΛΕΡΠΕ)

Κατανομή είδους

Η κατανομή του είδους στην Ευρώπη περιλαμβάνει την Ελλάδα, την Κύπρο, τη νότια Ισπανία και Πορτογαλία, τα Κανάρια Νησιά, τη Σικελία και τη Μάλτα. Η περιοχή εξάπλωσής του στην Ελλάδα περιλαμβάνει, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, μόνο τη Σάμο. Υπάρχει μια αναφορά από τη Χίο το 1986 η οποία δεν έχει επιβεβαιωθεί. Επίσης υπάρχουν αναφορές από την Κρήτη αλλά πιθανά οι παρατηρήσεις αυτές να οφείλονται σε ζώα που έχουν μεταφερθεί είτε από την Σάμο, είτε από την Κύπρο.

Στοιχεία οικολογίας και ενδιαίτημα

Ζει επάνω σε δέντρα και θάμνους, ενώ συχνά βρίσκεται κοντά σε νερό. Προτιμά τη μεσογειακή μακία βλάστηση (*Juniperus phoenicea*, *Pistacia lentiscus*, *Pistacia terebinthus*), και συχνά συναντάται δίπλα από ποτάμια με παραποτάμια βλάστηση (*Platanus orientalis*, *Nerium oleander*, κά), τους αμπελώνες και τους ελαιώνες ενώ συναντάται ακόμα και σε κωνοφόρα δάση και ευκαλύπτους. Πέφτει σε χειμερία νάρκη από τα τέλη Νοεμβρίου, κάτω από βράχους ή μέσα σε κοιλώματα του εδάφους. Ζει 3 με 5 χρόνια. Ζευγαρώνει από τα τέλη Ιουλίου μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου και γεννά τα αυγά του από τα τέλη Σεπτεμβρίου μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου. Η πληθυσμιακή του πυκνότητα είναι γύρω στα 2 άτομα ανά εκτάριο.

Έχει πολλούς φυσικούς εχθρούς, όπως τα φίδια, τους αρουραίους, τις καρακάξες, τα γεράκια (όπως το Κιρκινέζι *Falco naumanni* και το Βραχοκιρκινέζο *Falco tinnunculus*), τις κουκουβάγιες, τις νυφίτσες, τις γάτες και τους σκύλους.

Πιέσεις

Ο βióτοπός του, συνεχώς μειώνεται. Σημαντικότεροι λόγοι είναι οι πυρκαγιές, που είναι αρκετά συχνό φαινόμενο στο νησί και η εντατικοποίηση των καλλιεργειών. Αρκετά ζώα σκοτώνονται στους δρόμους από αυτοκίνητα. Επίσης έχουν αναφερθεί περιστατικά παράνομης συλλογής από συλλέκτες και παράνομου εμπορίου.

Καθεστώς Προστασίας

Προστατεύεται με βάση την ελληνική νομοθεσία (Π.Δ. 67/1981 Φ.Ε.Κ. 23/30.1.1981), τη Σύμβαση της Βέρνης (Παράρτημα II), την Οδηγία 92/43 της Ε. Ένωσης (Παράρτημα IV) και τη Συνθήκη CITES (Παράρτημα II), EN: Κινδυνεύον είδος στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλοζώων της Ελλάδας και LC: μειωμένου ενδιαφέροντος στην IUCN .

Δράσεις

1. Διαρκής παρακολούθηση του υφιστάμενου πληθυσμού (δουλειά πεδίου / ταξίδια ειδικών) – 10.000

2. Ενημέρωση κοινού και αρμόδιων φορέων (αγρότες, σχολεία) – 5.000
3. Κατασκευή δύο πιλοτικών περασμάτων – 80.000
4. Παρακολούθηση θνησιμότητας, περασμάτων και δράσεων ΣΔ - 10.000
5. Βελτίωση ενδιαιτήματος σε 3 περιοχές – 10.000
6. Ενημερωτικά σεμινάρια σε αστυνομία / λιμενικό/ τελωνείο (ετήσια) – 5.000

2. *Triturus macedonicus* (Μακεδονικός τρίτωνας)

Σωτηρόπουλος Κωνσταντίνος, Δρ. Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,
Τμήμα Βιολογικών Εφαρμογών και Τεχνολογιών

Καθεστώς προστασίας

Ο Μακεδονικός τρίτωνας, *Triturus macedonicus* (Karaman, 1922), (Αμφίβια, Ουρόδελφα), περιλαμβάνεται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43 της Ε.Ε. ως είδος κοινοτικού ενδιαφέροντος του οποίου η διατήρηση επιβάλλει τον καθορισμό Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (ΕΖΔ), ενώ έχει καταρτιστεί Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης («Action Plan for the Conservation of the Crested Newt Species Complex in Europe») για τη διατήρηση και την προστασία του (Edgar and Bird, 2006). Παρότι χαρακτηρίζεται, όσον αφορά στο καθεστώς διατήρησής του, ως μειωμένου ενδιαφέροντος, πρόσφατα δεδομένα (Crnobrnja-Isailović et al. 2015) συνηγορούν στην υποβάθμισή του στην κατηγορία κινδύνου «Τρωτό» (VU).

Κατανομή

Στην Ελλάδα ο Μακεδονικός τρίτωνας απαντάται στη δυτική Μακεδονία, την Ήπειρο, τη δυτική Στερεά, και τη νήσο Κέρκυρα. Γενικά εμφανίζει κατακερματισμένη κατανομή καθώς σχετίζεται με κατά κανόνα μόνιμες υδατοσυλλογές με πλούσια υδρόβια βλάστηση (Valakos et al. 2008). Το είδος είναι ευαίσθητο σε αλλαγές της ποιότητας του νερού, ενώ στις κυριότερες απειλές για τους πληθυσμούς του περιλαμβάνονται η υποβάθμιση/απώλεια του υδάτινου ενδιαιτήματος, και δη των αναπαραγωγικών του θέσεων, λόγω εντατικής γεωργικής δραστηριότητας και αγρο-χημικής ρύπανσης. Επιπλέον απειλή αποτελεί η γενική κλιματική αλλαγή με τις επακόλουθες αυξημένες περιόδους ξηρασίας, ενώ η εισαγωγή ειδών ψαριών στις υδατοσυλλογές μπορεί να προκαλέσει σημαντική μείωση ή/και εξαφάνιση των τοπικών πληθυσμών (Valakos et al. 2008).

Για παράδειγμα, σε πρόσφατη έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας (Σωτηρόπουλος κ.α. 2018), παρά την γενικότερη ύπαρξη στην περιοχή υδάτινων σωμάτων ικανών να φιλοξενήσουν ικανοποιητικούς τοπικούς πληθυσμούς, το είδος παρατηρήθηκε σε μόλις πέντε θέσεις και σε ιδιαίτερα μικρούς αριθμούς. Οι θέσεις αυτές αφορούν μόνιμες υδατοσυλλογές με πλούσια υδρόβια βλάστηση. Συγκεκριμένα, από τις 61 μόνιμες μικρές υδατοσυλλογές που διερευνήθηκαν, σε 5 από αυτές διαπιστώθηκε η παρουσία του Μακεδονικού τρίτωνα, σε 35 διαπιστώθηκε η παρουσία ψαριών, ενώ σε 21 από αυτές δεν διαπιστώθηκε η παρουσία Μακεδονικών τριτώνων ή ψαριών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός πως σε καμία περίπτωση δεν βρέθηκαν να συνυπάρχουν Μακεδονικοί τρίτωνες μαζί με ψάρια. Συνολικά διαπιστώθηκε η παρουσία επτά (6) ειδών ψαριών σε 35 μόνιμες υδατοσυλλογές.

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Από αυτά, τα είδη *Carrassius gibelio* (Πεταλούδα), *Carrassius auratus* (Χρυσόψαρο), *Cyprinus carpio* (Κυπρίνος) και *Gambusia holbrooki* (Κουνουπόψαρο) είναι ξενικά, ενώ το είδος *Tinca tinca* (Γλύνι), παρότι είναι αυτόχθον στη βόρεια Ελλάδα, έχει εισαχθεί στην περιοχή. Τέλος, το είδος *Ecomidichthys pygmaeus* (Λουρογωβιός) είναι αυτόχθον στην περιοχή. Η εισαγωγή των ψαριών, και δη των ξενικών ειδών, στις εν λόγω υδατοσυλλογές έχει γίνει και γίνεται συστηματικά από ιδιώτες και τοπικούς ερασιτεχνικούς φορείς, με στόχο τη δημιουργία θέσεων για ερασιτεχνικό ψάρεμα.

Πιέσεις

Στο πλαίσιο της έρευνας διαπιστώθηκε παράλληλα εκτεταμένη ανθρωπογενής επιβάρυνση σε αρκετές από τις υδατοσυλλογές, όπως εκτεταμένη ρύπανση από οικιστικά, βιομηχανικά και αγροκτηνοτροφικά απορρίμματα και απόβλητα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις παρατηρήθηκαν επιχωματώσεις (μπάζα και οικιστικά απορρίμματα) εντός εποχικών υδατοσυλλογών.

Παρότι τα αποτελέσματα αυτά αφορούν στην περιοχή της Παμβώτιδας, η γνώση των οικολογικών απαιτήσεων του είδους υποδεικνύει πως αντίστοιχες πιέσεις και απειλές ενδέχεται να αντιμετωπίζουν πολλοί πληθυσμοί του είδους και κυρίως εκείνοι που κατανέμονται σε μεγάλες αγροκτηνοτροφικές και αστικές περιοχές της δυτικής και βόρειας Ελλάδας (Κιλκίς, Ημαθία, Κοζάνη, Καστοριά, Άρτα, Θεσπρωτία, Αιτωλοακαρνανία).

Διαχειριστικές προτάσεις για το είδος προτεραιότητας *Triturus macedonicus*

Προτείνεται λοιπόν η ανάληψη πρωτοβουλιών από μέρους των κατά τόπους Φορέων Διαχείρισης προς την κατεύθυνση:

- της ενημέρωσης του τοπικού πληθυσμού, μέσω καμπάνιας ενημέρωσης, έντυπου υλικού, ενημερωτικών πινακίδων κλπ.
- της διατήρησης του υφιστάμενου δικτύου γεωργο-κτηνοτροφικών λιμνίων και της επέκτασής του (ιδίως σε απομακρυσμένες ημιορεινές και ορεινές περιοχές) καθώς αποτελούν σημαντικό ενδιαίτημα και σημαντικοί πυρήνες βιοποικιλότητας, τόσο για το είδος όσο και για πολλά άλλα είδη αμφιβίων και πτηνών (Beja & Alcazar 2003, Knutson et al. 2004, Fischer et al. 2012, Hartel & von Wehrden 2013)
- της λήψης αυστηρότερων αποτρεπτικών μέτρων ενάντια στη ρύπανση των υδατοσυλλογών στις αγροκτηνοτροφικές και περιαστικές περιοχές
- της λήψης αυστηρότερων μέτρων κατά της καταστροφής (π.χ. επιχωματώσεων, εκχερσώσεων, κλπ.) των υδατοσυλλογών
- του αποτελεσματικού ελέγχου και αποτροπής της εισαγωγής ψαριών, και ιδιαίτερα των ξενικών ειδών, στις μόνιμες υδατοσυλλογές καθώς τέτοιες εισαγωγές δημιουργούν σημαντικά προβλήματα τόσο στο είδος όσο και σε πληθώρα άλλων ειδών πανίδας (π.χ. τοπικές εξαφανίσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα)
- της απομάκρυνσης των ψαριών και επαναφοράς των υδατοσυλλογών στην πρότερη κατάσταση

Η υλοποίηση των παραπάνω δράσεων μπορεί να οδηγήσει σε ορατή βελτίωση της κατάστασης διατήρησης του είδους σε βάθος πενταετίας, αλλά και να ωφελήσει σημαντικά τη συνολική βιοποικιλότητα των περιοχών στις οποίες θα εφαρμοστούν.

10.8 Έκθεση Αναφοράς 7^{ης} Συνάντησης Εργασίας για τα Ασπόνδυλα

10.8.1 Πρόσκληση Ημερίδας εργασίας για τα Ασπόνδυλα

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ

Α. Π.: ΥΠΕΝ/ΔΔΦΠΒ/23096/1014

Ημ/νία: 23/04/2018

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ
Ταχ. Δ/ση: Πατησίων 147, 11251, Αθήνα
Τηλ.: 2108642209
Πληροφορίες: Ι. Μητσόπουλος
Email: i.mitsopoulos@prv.ypeka.gr

Προς: Εμπειρογνώμονες Ασπονδύλων

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΣΕ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η Δ/ση Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Συντονιστής του Έργου LIFE-IP 4 NATURA “*Integrated actions for the conservation and management of Natura 2000 sites, species, habitats and ecosystems in Greece*” σας προσκαλεί σε συνάντηση εργασίας την **Πέμπτη 31/5/2018, Αμαλιάδος 17, 4^{ος} όροφος**, (Στάση Μετρό Αμπελόκηποι <https://goo.gl/maps/CBmvvfSGTQ62>), **Αθήνα**. Η συνάντηση θα διαρκέσει από τις **10:00** έως τις **15:00**.

Σκοπός της συνάντησης εργασίας είναι η επιλογή ενός είδους κοινοτικού ενδιαφέροντος από την ομάδα των ασπονδύλων για την εκπόνηση και θεσμοθέτηση **Σχεδίου Δράσης** (κείμενα που περιγράφονται τα μέτρα και οι πολιτικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την προστασία και διατήρηση των ειδών και οικοτόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος) στο πλαίσιο της Δράσης Α1 του Έργου “*Development and legal adoption of Action Plans (APs) for species and habitats of Community Interest*” από τη συνημμένη λίστα προεπιλογής ειδών.

Στη συνάντηση εργασίας θα παρουσιαστούν εισηγήσεις σχετικά:

- με το Έργο LIFE-IP 4 NATURA,
- με τη Δράση Α1,
- με τα είδη της λίστας προεπιλογής και τα κριτήρια επιλογής (γεωγραφική κατανομή και εξάπλωση στη χώρα, κατάσταση διατήρησης, απειλές και πιέσεις, αναφορά των ειδών στο Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιοτήτων της χώρας, υφιστάμενη επιστημονική γνώση για τα είδη, δυνατότητα βελτίωσης της συνολικής κατάστασης διατήρησης των ειδών σε χρονικό πλαίσιο μίας πενταετίας μέσω ποσοτικών δεικτών και το εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης),
- με το περιεχόμενο των Σχεδίων Δράσης.

ΕΔΩ ΖΟΥΜΕ
Natura 2000

Στη συνέχεια, θα πραγματοποιηθεί συζήτηση επί του περιεχομένου των Σχεδίων Δράσης και των δράσεων προστασίας των προεπιλεγμένων ειδών με τελικό σκοπό την ιεράρχηση και επιλογή του είδους για το οποίο θα εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί το Σχέδιο Δράσης και το οποίο θα υλοποιηθεί κατά τη διάρκεια του Έργου και συγκεκριμένα στη Δράση C1 “*Field implementation of the Action Plans (APs) for species and habitats*”.

Για την επιτυχή υλοποίηση των ανωτέρω θεωρείται αναγκαία η συμβολή σας ως ειδικοί και εμπειρογνώμονες σε θέματα διατήρησης και προστασίας των ειδών των Παραρτημάτων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Περισσότερες πληροφορίες για το έργο LIFE-IP 4 NATURA μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ: [http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj\[524\]=5283&language=el-GR](http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=785&snj[524]=5283&language=el-GR)

Ο Προϊστάμενος της Διεύθυνσης

Συνημμένα:

Λίστα Προεπιλεγμένων Ειδών – Ασπόνδυλα

Γ. Λαζόπουλος

Κοινοποίηση

- Γραφείο Αν. Υπουργού ΠΕΝ
- Γραφείο Γενικής Γραμματέως Περιβάλλοντος
- Γραφείο Γενικής Διευθύντριας Περιβαλλοντικής Πολιτικής

10.8.2 Πρακτικά Ημερίδας Εργασίας για τα Ασπόνδυλα

Η ημερίδα εργασίας ξεκίνησε με τα εξής:

- Γνωριμία Ομάδας Εργασίας
- Παρουσίαση Life IP 4 NATURA και υπόλοιπων συμπληρωματικών δράσεων
- Δράση A1 - Παρουσίαση
- Βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το περιεχόμενο / πλαίσιο ενός Σχεδίου Δράσης

Αναφορικά με την προεπιλογή των αμφίβιων – ερπετών καθορίστηκαν κριτήρια τα οποία αφορούν:

- αναφορά στο ΠΔΠ (PAF),
- κατάσταση διατήρησης,
- απειλές πιέσεις,
- γεωγραφική εξάπλωση,
- δυνατότητα βελτίωσης,
- υφιστάμενη γνώσης βιολογίας είδους,
- υφιστάμενη γνώση εξάπλωσης.

Στη συνέχεια έγινε παρουσίαση ειδών ασπόνδυλων από τη λίστα:

1. *Parnassius apollo* (Λεπιδόπτερο)

Είναι είδος στο παράρτημα IV της Οδηγίας 92/43/ΕΕ. Γενικά φαίνεται να έχει πτωτική τάση ο πληθυσμός του. Το εύρος κατανομής έχει κατάσταση διατήρησης ευνοϊκή (FV). Έχει ευρεία κατανομή στα ορεινά λιβάδια σε υψόμετρο από 700μ έως 2.400μ, κοντά σε βραχώδεις πλαγιές. Έχει παρουσία το διάστημα Ιούνιος – Σεπτέμβριος. Το φυτό *Sedum sempervivum* είναι ξενιστής, αν χαθεί το φυτό, χάνεις και το είδος. Έχουμε ενημέρωση κατανομής σε 91 θέσεις.

Οι μελλοντικές προοπτικές είναι αρνητικές, αναμένεται πτωτική τάση. Έχουμε καλή γνώση κατανομής και ενδιαιτημάτων.

Απειλές/Πιέσεις:

- Παράνομη συλλογή,
- Εμπορία,
- Εντατική ή απουσία βόσκησης (Πχ. αγελάδες είναι μεγάλο πρόβλημα, σαρώνουν τα πάντα),
- Τουριστικές υποδομές,
- Κλιματική αλλαγή,
- Τουριστικές υποδομές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες.

Μελλοντικά εκτιμάται ότι το συγκεκριμένο είδος θα έχει πρόβλημα εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής.

Χρειάζεται ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας που ζει στα ορεινά και ενημέρωση των τουριστών (πιθανή δράση).

Δράσεις:

- Δράσεις για το είδος : Πάταξη ηλεκτρονικού εμπορίου, φύλαξη ενδιαιτήματος,
- Δράσεις για το ενδιαίτημα: προσδιορισμός επιθυμητού επιπέδου βόσκησης, εφαρμογή εκτατικής κτηνοτροφίας, πιλοτικό πρόγραμμα αναπαραγωγής και πιλοτικό πρόγραμμα βελτίωσης ενδιαιτήματος με φυτά ξενιστές (αυτό είναι προτεινόμενο),
- Δράσεις για τη κοινωνία: Δράσεις ενημέρωσης ευαισθητοποίησης / επιστήμη πολιτών- citizen science.

Μέτρηση επιτυχίας θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- Αριθμός ατόμων που δε διακινήθηκαν,
- Περιστατικά αναχαίτισης συλλεκτών,
- Αύξηση έκτασης /χωρική αποτύπωση ευνοϊκών περιοχών,
- Πληθυσμιακή αλλαγή σε πιλοτικές περιοχές / βιοπαρακολούθηση.

Μέσα στη δετία μπορούμε να έχουμε αποτελέσματα.

Οι πεταλούδες μαζί με τα πουλιά αποτελούν το πρώτο ευρωπαϊκό δείκτη για τη κατάσταση του περιβάλλοντος.

Γενικά είναι εφικτή η σύνδεση με ευρωπαϊκή πολιτική, έχουμε πρόσβαση στη διεθνή εμπειρία. Θεωρείται χαρισματικό είδος με εύκολη της κινητοποίηση της κοινωνίας.

Προστιθέμενη αξία για άλλα είδη όπως το συμπατρικό του είδος.

Έχουμε γενικά 23 απειλούμενα συμπατρικά / συντοπικά είδη ορθοπτέρων .

2. *Vertigo angustior* (Γαστερόποδο)

Το σαλιγκάρι είναι είδος στο παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΕ, έχει ίδια κατάσταση με τη πεταλούδα και αναμένεται πτωτική κατάσταση.

Στην Ελλάδα απαντάται στη Θάσο, μπορεί και στη Καβάλα (GR 1150012).

Εξαρτάται από το εδαφικό νερό και τους μικρούς υγροτόπους και οι μελλοντικές του προοπτικές είναι αρνητικές.

Πιέσεις / απειλές:

- Τροποποίηση υδρολογίας,
- Κοπή παρόχθιας βλάστησης,
- Παρόχθιες δραστηριότητες,
- Μπαζώματα, επιχωματώσεις, απόθεση αδρανών.

Δράσεις:

- Έλεγχος και καταστολή της παράνομης απόθεσης αδρανών,

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

- Διαχειριστικό σχέδιο βόσκησης.

3. *Cerambyx cerdo* (Κολεόπτερο)

Το είδος έχει ευρεία κατανομή. Χρειάζεται ώριμα, ημι- ανοιχτά δέντρα βελανιδιάς. Είναι άγνωστη η κατάσταση ενδιαιτημάτων. Έχουμε παρουσία εντός πολλών περιοχών Natura. Γενικά βρίσκεται στην Ηπειρωτική Ελλάδα και κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα. Θεωρούμε ότι στο μέλλον η κατάσταση θα είναι χειρότερη με τη λογική ότι μετράμε τα κατάλληλα ενδιαιτήματα.

Απειλές/Πιέσεις:

- Δραστηριότητες αναψυχής,
- Μείωση ενδιαιτημάτων,
- Φωτιά,
- Συλλογή.

Δράσεις:

- Διατήρηση μικρο-ενδιαιτημάτων,
- Διαχειριστικό σχέδιο βόσκησης ώστε να έχουμε ανοιχτές δασικές περιοχές,
- Διαχειριστικό σχέδιο δασικών πρακτικών και τροποποιήσεις / αύξηση νεκρού ξύλου και ώριμων δέντρων.

Μέτρηση επιτυχίας θα είναι η αύξηση της έκτασης σε εκτάρια.

Άλλα δεδομένα και παρατηρήσεις που καταγράφηκαν:

- Στόχος να αλλάξει η κατάσταση διατήρησης από U1 σε FV,
- Πολύ καλή γνώση της οικολογίας του είδους,
- Αρκετά καλή γνώση της εθνικής εξάπλωσης,
- Γνώση κατάλληλου ενδιαιτηματος,
- Δυσκολία είναι η συνεργασία με τις δασικές υπηρεσίες,
- Δεν έχουμε πραγματικά γνώση για τον πληθυσμό και θέλει γέρικά δέντρα,
- Έχουμε στην Ελλάδα μεμονωμένα άτομα,
- Δεν ξέρουμε σε ποιες περιοχές στην Ελλάδα χρειάζεται βελτίωση του ενδιαιτηματος
- Δεν μπορούμε να εστιάσουμε γεωγραφικά μόνο από τα διαχειριστικά σχέδια θα μπορούσαμε να ξέρουμε,
- Η κατάλληλη δράση θα ήταν ενημέρωση των δασαρχείων.

Τοποθετήσεις ομιλητών

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Είδος 1 ^{ης} Επιλογής	Είδος 2 ^{ης} Επιλογής
Αβτζής Δ.	<i>Vertigo angustior</i>	<i>Parnassius apollo</i>
Παπαπαύλου Κ.	<i>Parnassius apollo</i>	<i>Vertigo angustior</i>

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

Μέλος Ομάδας Εργασίας	Είδος 1 ^{ης} Επιλογής	Είδος 2 ^{ης} Επιλογής
Γκιώκας Σ.	<i>Vertigo angustior</i>	<i>Parnassius apollo</i> , <i>Cerambyx cerdo</i>
Ραδέα Κ.	<i>Vertigo angustior</i>	<i>Parnassius apollo</i>
Κατή Β.	<i>Parnassius apollo</i>	<i>Vertigo angustior</i> , <i>Cerambyx cerdo</i>
Λεγάκης Α.	<i>Parnassius apollo</i>	<i>Vertigo angustior</i>

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

10.8.3 Παρουσιάσεις Ημερίδας Εργασίας για τα Ασπόνδυλα

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Συνάντηση εργασίας: 31/5/2018 [Ασπόνδυλα]

LIFE-IP 4 NATURA.

Δράση Α1: *Development and legal adoption of Action Plans (APs) for species and habitats of Community Interest*

Cerambyx cerdo

Παρ. II / U₁
[Coleoptera]

Parnassius apollo

Παρ. IV / U₁
[Lepidoptera]

Vertigo angustior

Παρ. II / U₁
[Gastropoda]

Β. Κατή (Παν/ο Ιωαννίνων)
με τη συνεργασία Σ. Γκιώκα (Παν/ο Πατρών) &
Α. Λεγάκι (Καποδιστριακό Παν/ο Αθηνών)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ☐ Κατάσταση διατήρησης
- ☐ Εξάπλωση- οικολογία – ενδιαίτημα
- ☐ Κατανομή & πληθυσμός στην Ελλάδα
- ☐ Πιέσεις & απειλές
- ☐ Προτεινόμενες μετρήσιμες διαχειριστικές δράσεις
- ☐ Κριτήρια επιλογής είδους
- ☐ Συγκριτική σύνοψη

C. cerdo: κατάσταση διατήρησης

Παράρτημα II & IV Οδηγίας 92/43/ΕΕ – **U1** (?)

IUCN: Άγνωστο (Ελλάδα), **LC** (Μεσόγειος, 2016),
NT (Ευρώπη, 2010), **VU** (κόσμος, 1996)
Σύμβαση **Βέρνης** (Παρ. II)

Εύρος κατανομής	Range	FV: Favourable →
Πληθυσμός	Population	U1: Inadequate ?
Ενδιαίτημα	Habitat	XX: Unknown
Μελλοντικές προοπτικές	Future prospects	U1: Inadequate ?
Συνολική κατάσταση	Overall assessment	U1: Inadequate ?

→: σταθερό, ? άγνωστο

<http://www.iucnredlist.org/details/4166/o>

C. cerdo: εξάπλωση, οικολογία & ενδιαίτημα

Εξάπλωση: Ευρεία κατανομή με επίκεντρο τη Μεσόγειο

Τροφή: σαπροξυλικό

Ενδιαίτημα: ώριμα ημι-ανοιχτά φυλλοβόλα δέντρα
(*Ulmus*, *Carpinus*, *Betula*, *Castanea*, *Fraxinus*, *Robinia*, *Juglans*, κ.α.)
αλλά συναντάται κυρίως σε ώριμα δέντρα βελανιδιάς
(*Quercus*) >100 ετών (>40 cm dbh)
Εξάρτηση από μικροενδιαίτημα: 500 μ

Φαινολογία:

Ενήλικα άτομα εμφανίζονται τέλος της άνοιξης
ή στην αρχή του καλοκαιριού.
Ενεργά τη δύση και Ν. Ευρώπη και την ημέρα

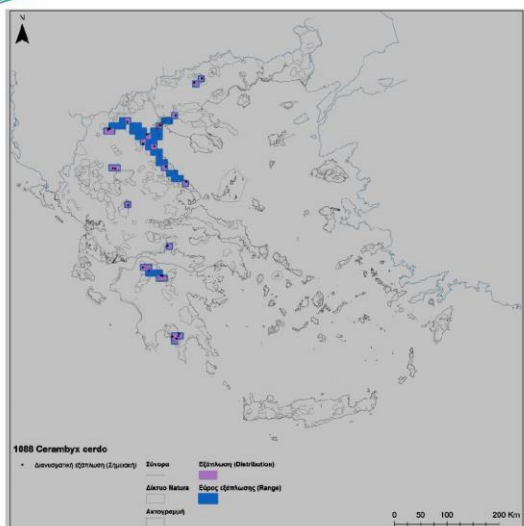
Βιολογικός κύκλος:

Μετά το ζευγάρισμα, τα θηλυκά αποθέτουν 100-300 αυγά
σε κοιλότητες του φλοιού γέρικων δέντρων.
Τα ενήλικα ζουν μόνο για μερικές εβδομάδες (3-5).
Η προνύμφη ζει >2 έτη.
Ο βιολογικός κύκλος ολοκληρώνεται σε 3-5 έτη.

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Cerambyx%20cerdo%20factsheet%20-%20SWIFI.pdf>

C. cerdo: κατανομή – πληθυσμός

Cerambyx cerdo[1088]	
Πρόγραμμα βιοπαράκολούθησης (2014-15)	
Αρ. δειγμάτων	
Παρουσία	
% Παρουσία	
Αρ. ατόμων	
Εύρος εξάπλωσης (range)	5018 km ²
Τάση εύρους εξάπλωσης	→ σταθερή
Επιθυμητό εύρος εξάπλωσης (FVRR)	≈
Ενδιαίτημα	88,54km ²
Κατάλληλο ενδιαίτημα	319,5 km ²
Κατάσταση ενδιαίτηματος	άγνωστη
Πληθυσμιακό μέγεθος	23-55 grids (10 x 10 km)
Πληθυσμιακή τάση	άγνωστη
Μελλοντικές προοπτικές	αρνητικές
Τάση προοπτικών	άγνωστη

21-47 grids 10 X 10 km εντός Natura 2000

C. cerdo: πιέσεις & απειλές

- ☐ Δραστηριότητες αναψυχής - υποβάθμιση του δάσους από υπερ-χρήση & ποδοπάτημα (G05.01) [H]
- ☐ Απόθεση οικιακών απορριμμάτων (E03.01) [M]
- ☐ Εδαφική ρύπανση από στερεά απόβλητα (H05.01) [M]
- ☐ Βόσκηση (A04) [L]
- ☐ Αύξηση του οδικού δικτύου (D01) [L]
- ☐ Αποψιλωτική υλοτομία (B02.02) [L]
- ☐ Φωτιά και καταστολή της φωτιάς (J01) [L]
- ☐ Συλλογή είδους (F03.02.01) [L]
- ☐ Αύξηση γεωργικής γης και αστικοποίηση

Εδω Ζούμε
Natura 2000

***C. cerdo*: προτεινόμενες μετρήσιμες διαχειριστικές δράσεις**

Το σχέδιο δράσης θα περιλαμβάνει κυρίως

1. τη διατήρηση των μικρο-ενδιαιτημάτων του είδους, κυρίως των φυσικών και ημι-φυσικών δασών που διαθέτουν **ώριμα δέντρα**
2. τη διαμόρφωση διαχειριστικού σχεδίου για την τροποποίηση των **δασικών πρακτικών**, ως προς την αύξηση του νεκρού ξύλου & ώριμων δέντρων
3. Διαχειριστικά σχέδια διατήρησης της **βόσκησης** ώστε να διατηρούνται οι δασικές περιοχές ανοικτές.

Μέτρηση επιτυχίας σχεδίου δράσης

1. Έκταση (ha) περιοχών με ευνοϊκή για το είδος δασική διαχείριση
2. Παρακολούθηση των πληθυσμών του είδους.

Εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης
300.000€

***C. cerdo*: κριτήρια επιλογής**

1. Πολύ καλή γνώση της οικολογίας του είδους
2. Αρκετά καλή γνώση της εθνικής εξάπλωσης
3. Γνώση κατάλληλου ενδιαιτήματος
4. Ρεαλιστική επίτευξη στόχου : U_1 (άγνωστο) $\Rightarrow$ FV^*

5. Προστιθέμενη αξία για άλλα είδη της Οδηγίας :

Σαπροξυλικά έντομα: *Lucanus cervus*, *Rosalia alpina*, *Osmoderma eremita*
Δρυοκολάπτες, χουρχουριστής, χειρόπτερα

***Προαπαιτούμενο:**

Συνεργασία με δασικές υπηρεσίες για εφαρμογή σχεδίου δράσης

II. *P. apollo*: κατάσταση διατήρησης

Παράρτημα IV Οδηγίας 92/43/ΕΕ – **U1↓**

IUCN: **NT** (Ελλάδα – 2018 *in prep.*), **NT** (Ευρώπη, 2010), **VU** (κόσμος, 1996)
CITES (Παρ. II)

Εύρος κατανομής	Range	FV: Favourable →
Πληθυσμός	Population	U1: Inadequate ↓
Ενδιαίτημα	Habitat	XX: Unknown
Μελλοντικές προοπτικές	Future prospects	U1: Inadequate ↓
Συνολική εκτίμηση	Overall assessment	U1: Inadequate ↓

→: Σταθερή τάση, ↓: πτωτική τάση

Maes et al. J. Ins. Cons (in prep)

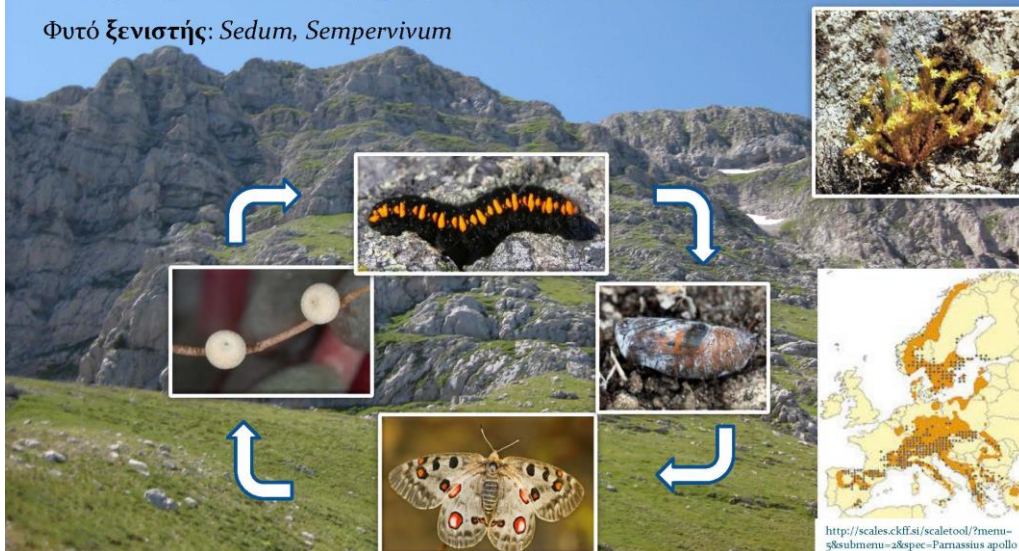
P. apollo: εξάπλωση, οικολογία & ενδιαίτημα

Ενδιαίτημα: ορεινά λιβάδια άνω του δασοορίου (700-2400m) σε βραχώδεις πλαγιές

Φαινολογία: Ιούνιος – Σεπτέμβριος (Ιούλιος) Μία γενεά

Βιολογικός κύκλος: Αναπαραγωγή («σφραγίς») – αυγό – κάμπια – χρυσαλλίδα – ενήλικο

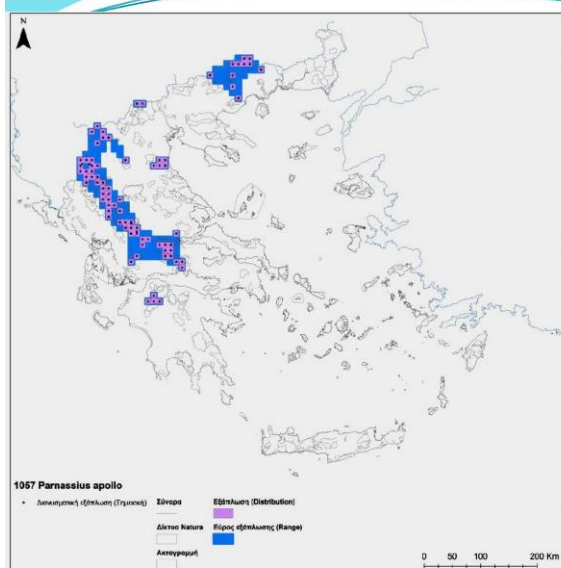
Φυτό ξενιστής: *Sedum*, *Sempervivum*

http://scales.ch/Esi/scaletool/?menu=5&submenu=2&spec=Parnassius_apollo

P. apollo: κατανομή – πληθυσμός

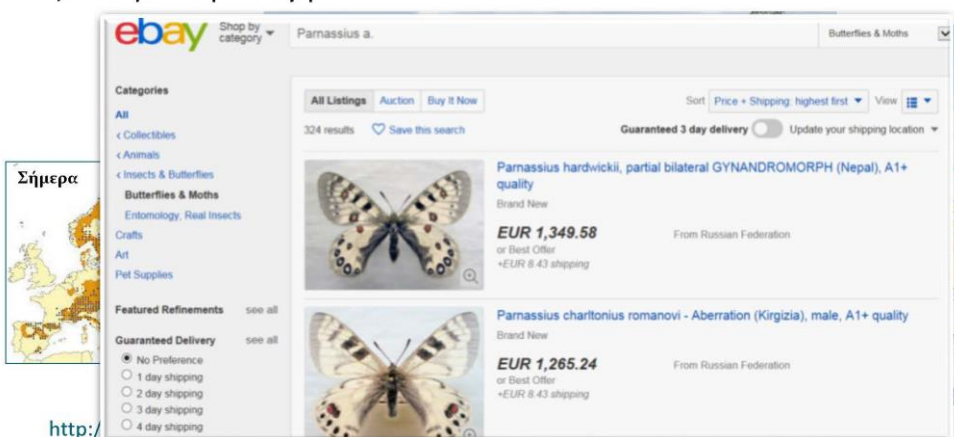
<i>Parnassius apollo</i> [1057]	
Άτλαντας (Παμπέρης 2018)	91 θέσεις (6.16%)
Πρόγραμμα βιοπαρακολούθησης (2014-15)	
Αρ. διαδρομών	72 (24)
Παρουσία	2
% Παρουσία	8%
Αρ. ατόμων	20
Εύρος εξάπλωσης (range)	16.306 km ²
Τάση εύρους εξάπλωσης	→ σταθερή
Επιθυμητό εύρος εξάπλωσης (FVRR)	≈
Ενδιαίτημα	1661 km ²
Κατάλληλο ενδιαίτημα	3159 km ²
Κατάσταση ενδιαίτηματος	άγνωστη
Πληθυσμικό μέγεθος	1000-5000 άτομα
Πληθυσμική τάση	πτωτική
Μελλοντικές προοπτικές	αρνητικές
Τάση προοπτικών	πτωτική

Πολύ καλή γενική γνώση οικολογίας, κατανομής, και καταλληλότητας ενδιαίτηματος

P. apollo: πιέσεις & απειλές

1. Παράνομη συλλογή & εμπορία (Fo3.02)
2. Εντατική βόσκηση (Αο4.01) / Απουσία βόσκησης (Αο4.03)
3. Τουριστικές υποδομές και (Go2) & ψυχαγωγικές δραστηριότητες (Go1)
4. Κλιματική αλλαγή

http://

P. apollo: προτεινόμενες μετρήσιμες διαχειριστικές δράσεις

Είδος

1. Πάταξη ηλεκτρονικής εμπορίας *P. apollo*
2. Φύλαξη ενδιαιτημάτων

Ενδιαίτημα

3. Προσδιορισμός επιθυμητού επιπέδου βόσκησης (Livestock Unit/ ha)**
4. Εφαρμογή εκτατικής κτηνοτροφίας
Διαχειριστικά σχέδια βόσκησης - τοπικές αυτοδιοικήσεις - μελετητές
5. Πιλοτικό πρόγραμμα αναπαραγωγής (captive breeding)
6. Πιλοτικό πρόγραμμα βελτίωσης ενδιαιτήματος με φυτά ξενιστές

Κοινωνία

7. Δράσεις ενημέρωσης/ ευαισθητοποίησης τοπικών κοινωνιών & ιθυνόντων
8. Επιστήμη πολιτών (citizen science)

Μέτρηση επιτυχίας

1. Αριθμός ατόμων *P. apollo* που δεν διακινήθηκαν παράνομα
2. Περιστατικά αναχαίτισης συλλεκτών

3-4. Χωρική αποτύπωση των περιοχών με ευνοϊκά για το είδος διαχειριστικά σχέδια βόσκησης (% αύξηση έκτασης).

4-6. Βιοπαράκολούθηση → % πληθυσμιακή αλλαγή σε πιλοτικές περιοχές

Σε περίπτωση αποκατάστασης υπερβόσκημένων βοσκοτόπων → μακροχρόνια αποτελέσματα > 5 έτη

Εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης
350.000€

**** Απαραίτητη η διάθεση του Land Parcel Information System - LPIS/GIS του ΟΠΕΚΕΠΕ και της ελληνικής στατιστικής υπηρεσίας**

P. apollo: κριτήρια επιλογής (1)

1. Πολύ καλή γνώση οικολογίας και κατανομής
2. Εύκολα αναγνωρίσιμο από όλους – συγκεκριμένο ενδιαίτημα
3. Συγκεκριμένα διαχειριστικά μέτρα – μέτρηση της επιτυχίας εφαρμογής του σχεδίου δράσης με ποσοτικούς δείκτες
4. Ρεαλιστική επίτευξη στόχου : $U_1 \downarrow \Rightarrow U_1 \uparrow \Rightarrow FV$

5. Σύνδεση με Ευρωπαϊκή πολιτική

- SEBI 1: Οι πεταλούδες αποτελούν μαζί με τα πουλιά τον πρώτο Ευρωπαϊκό δείκτη κατάστασης του περιβάλλοντος (Streamlining European biodiversity indicators 2020¹)
- European Butterfly Indicator for Grassland species - Σύνδεση με CAP

6. Πρόσβαση στη διεθνή εμπειρία

- SeCURE: Separating Environmental Changes and their effects on community traits in European butterflies
- BCE: Butterfly Conservation Europe: <http://www.bc-europe.eu/>

7. Χαρισματικό είδος → κινητοποίηση κοινωνίας

- Ελεύθερο λογισμικό αναγνώρισης πεταλούδων (Butterflies of Greece/2018)
- Ομάδα στο facebook (~ 1000 μέλη)

9. Ωφέλεια – προστιθέμενη αξία για άλλα είδη

- ☐ **P. mnemosyne** (Παρ. IV 92/43, FV) : συμπατρικό είδος
- ☐ Πάταξη εμπορίας → Όλα τα είδη πεταλούδων της Οδηγίας
- ☐ Διαχείριση βόσκησης → **23 απειλούμενα συμπατρικά είδη Ορθοπτέρων** [5CR, 11 VU, 1 NT, 6 VU– 18 ενδημικά]

10. Δυνατότητες συνέργειας με άλλες πηγές χρηματοδοτήσεων

ECOMOUNT: Διατήρηση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημικών υπηρεσιών στα ψηλά βουνά μέσω της αειφορίας. 199.667 €. ΕΛΙΔΕΚ (υποβολή, Β. Κατή 2017)

BIOMOUNT: Sustainable pastoralism: conserving mountain biodiversity for the benefit of local people. 403540,18 €. Ελλάδα- Κίνα (υποβολή Β. Κατή 2018)

**III. VERTIGO ANGUSTIOR (Jeffreys, 1830):
κατάσταση διατήρησης**

Παράρτημα II Οδηγίας 92/43/EE – **U1↓**

IUCN: Άγνωστο (Ελλάδα), **VU** (Ευρώπη), **NT** (κόσμος)

Εύρος κατανομής	Range	FV: Favourable
Πληθυσμός	Population	U1: Inadequate ↓
Ενδιαίτημα	Habitat	XX: Unknown
Μελλοντικές προοπτικές	Future prospects	U1: Inadequate ↓
Συνολική κατάσταση	Overall assessment	U1: Inadequate ↓

→: σταθερό, ↓ πτωτική

<http://www.iucnredlist.org/details/22935/0>

V. angustior: εξάπλωση, οικολογία & ενδιαίτημα

Ταξινόμηση: Φύλο: Μαλάκια, Ομοταξία: Γαστερόποδα
Τάξη: Stylommatophora, Οικογένεια: Vertiginidae

Εξάπλωση

Κυρίως Ευρωπαϊκό είδος.

Εξαπλώνεται από τη νότια Σκανδιναβία μέχρι τη Μεσόγειο, και από την Ιρλανδία μέχρι την Κασπία.

Απών από τη ΝΔ Ευρώπη.

Εντοπιζόμενες αναφορές στην Τουρκία, τη Ρωσία και το Β. Ιράν

Εξάπλωση στην Ελλάδα

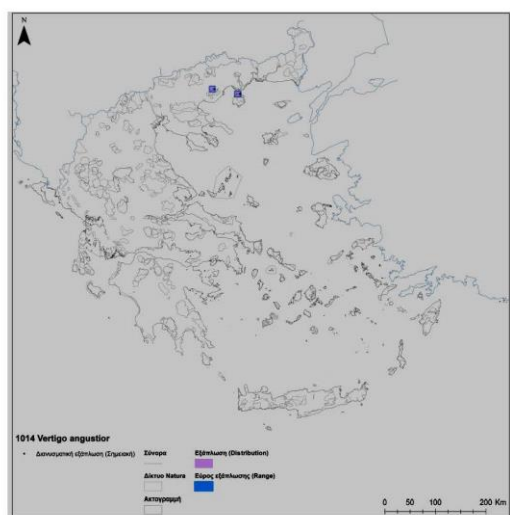
Περιορισμένες καταγραφές στο νησί της Θάσου (Λιμένας Θάσου), GR1150012: THASOS (OROS YPSARIO KAI PARAKTIA ZONI) KAI NISIDES KOINYRA, XIRONISI (GRID: 10kmE55N208)

Οικολογία - ενδιαίτημα

- Ζει σε μονίμως υγρά ενδιαίτηματα με πλούσια βλάστηση και με ασβεστολιθικό υπόστρωμα
- Βάλτοι, έλη, όχθες ποταμών, ρυακιών, λιμνών και τελμάτων.
- Εξαρτάται από το εδαφικό νερό.

Fowles AP. 2002. *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 and *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849), new to Greece, on the Aegean island of Thasos. *Journal of Conchology* 37: 683-684

V. angustior : κατανομή – πληθυσμός

<i>Vertigo angustior</i> [1014]	
Πρόγραμμα βιοπαρακολούθησης (2014-15)	
Αρ. δειγματοληψιών	116 [?]
Παρουσία	0
% Παρουσία	0
Αρ. ατόμων	0
Εύρος εξάπλωσης (range)	149 km ²
Τάση εύρους εξάπλωσης	→
Επιθυμητό εύρος εξάπλωσης (FVRR)	≈
Ενδιαίτημα	X Km ²
Κατάλληλο ενδιαίτημα	X km ²
Κατάσταση ενδιαίτηματος	XX
Πληθυσμιακό μέγεθος	2 grids [10 x 10 km]*
Ελάχιστον πληθυσμιακό μέγεθος	2 grids [10 x 10 km]
Επιθυμητό πληθυσμιακό μέγεθος (FVRP)	2 grids [10 x 10 km]
Πληθυσμιακή τάση	πτωτική
Μελλοντικές προοπτικές	αρνητικές

* Συνολικός αριθμός δειγματοληψιών για 9 είδη
Εντός Natura 2000= 1 grid.
Σ. Γκιώκας: 1000-5000 άτομα

Εδώ Ζούμε
Natura 2000

***V. angustior* :** **Πιέσεις & απειλές**

Οι κύριες απειλές που αντιμετωπίζει είναι:

- ο η τροποποίηση της **υδρολογίας** των βιοτόπων του
όπως η αποξήρανση και η δημιουργία καναλιών
- ο η **κοπή παρόχθιας βλάστησης**
- ο η υπερβόσκηση ή η παντελής απουσία **βόσκησης**
- ο οι παρόχθιες δραστηριότητες **αναψυχής**
- ο **πλημμυρικά** φαινόμενα
- ο **κλιματική** αλλαγή

Καταγεγραμμένες απειλές και πιέσεις στο πρόγραμμα βιοπαρακολούθησης
Eo3.03: disposal of inert materials,
Jo2.05: Modification of hydrographic functioning, general

***V. angustior* : προτεινόμενες μετρήσιμες διαχειριστικές δράσεις**

Το σχέδιο δράσης θα περιλαμβάνει κυρίως

- (α) έλεγχο και καταστολή της παράνομης απόθεσης αδρανών υλικών
και **επιχωματώσεων**
- (β) διαχειριστικό σχέδιο επιτρεπόμενης έντασης **βόσκησης**

Με βάση ένα απλό σχέδιο **παρακολούθησης** στις περιοχές
εξάπλωσης, θα υπάρξει ποσοτικοποιημένη εκτίμηση
της αύξησης ή μη του πληθυσμού από την εφαρμογή του
Σχεδίου Δράσης (action plan)

Εκτιμώμενο κόστος υλοποίησης
200.000€

V. angustior : κριτήρια επιλογής

1. Καλή γνώση της οικολογίας του είδους
2. Καλή γνώση της εθνικής εξάπλωσης
3. Ο **βιότοπος** είναι πολύ συγκεκριμένος και αναγνωρίσιμος [πεδινόι υγράτοποι με ασβεστολιθικό υπόστρωμα (βάλτοι, έλη, όχθες ποταμών, ρυακιών, λιμνών, τελμάτων)].
4. Ρεαλιστική επίτευξη στόχου : $U_1 \downarrow \Rightarrow U_1 \uparrow \Rightarrow FV$

5. Διεθνής εμπειρία & γνώση (π.χ Ιρλανδία)¹

¹Moorkens, E.A. & Killeen, I.J. (2011) Monitoring and Condition Assessment of Populations of *Vertigo geyeri*, *Vertigo angustior* and *Vertigo moulinsiana* in Ireland. *Irish Wildlife Manuals*, No. 55. National Parks and Wildlife Service, Department of Arts, Heritage and Gaeltacht, Dublin, Ireland
<https://www.npws.ie/sites/default/files/publications/pdf/IWM55.pdf>

Συγκριτική σύνοψη

Cerambyx cerdo

Parnassius apollo

Vertigo angustior

	<i>Cerambyx cerdo</i>	<i>Parnassius apollo</i>	<i>Vertigo angustior</i>
1. Είδη Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ	Παρ II / IV _{Bern} U ₁ (?)	Παρ IV _{Cites} U ₁ (↓)	Παρ II U ₁ (↓)
2. Τρωτότητα (IUCN)	? _{GR} / LC _{Med} / NT _{EU} / VU _{GL}	NT _{GR} / NT _{EU} / VU _{GL}	? _{GR} / VU _{EU} / NT _{GL}
3. Αρ. Natura/grids κατανομής είδους ¹	21 SCI/21 grids	37 SCI/66 grids	1 SCI/1 grid
4. Επιπτώσεις κλιματικής αλλαγής ¹	—	•	•
5. Καλή γνώση κατανομής/οικολογίας	•	•	•
6. Πληθυσμιακό μέγεθος	23-55 grids	1.000-5.000 ind.	2 grids
7. Προστιθέμενη αξία για άλλα είδη	•	•	•
8. Ρεαλιστικότητα εφαρμογής μέτρων	?	?	?
9. Πιθανότητα U ₁ → FV εντός 5 ετών	?	?	?
10. Προστιθέμενη αξία για κοινωνία ²	?	•	?

¹-PAF: για 41 είδη / χαρτογράφηση ενδιαιτημάτων, διερεύνηση επιπτώσεων κλιματικής αλλαγής, ένταξη στη διαχείριση των περιοχών Natura

²- SEBI 26 (Public awareness) / Εθνική Στρατηγική για τη βιοποικιλότητα (π - αξιακό σύστημα της κοινωνίας) / Σύνδεση με Ευρωπαϊκή πολιτική